

Kapadokya Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsü
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi

BİR DİNİ TERÖRİZM SORUNSALI: İŞİD ÖRNEĞİ

Sadullah UÇAR

Yüksek Lisans Tezi

Nevşehir

2022

BİR DİNİ TERÖRİZM SORUNSALI: İŞİD ÖRNEĞİ

Sadullah UÇAR

Kapadokya Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsü
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi

Yüksek Lisans Tezi

Nevşehir

2022

TEŐEKKÖRLER

Tez çalıőmamda planlanmasında, araőtırılmasında, yűrűtűlmesinde ve oluőumunda ilgi ve desteęini esirgemeyen, engin bilgi ve tecrűbelerinden yararlandıęım, yűnlendirme ve bilgilendirmeleriyle çalıőmamı bilimsel temeller ıőıęında őekillendiren ve danıőmanım sayın Dr. Őęr. Ŭyesi AęDAŐ SŬMER hocama teőekkűrlerimi sunmayı borç bilirim.

ÖZET

UÇAR, Sadullah. *Bir Dini Terörizm Sorunsalı: İşid Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). Nevşehir, 2022.

Soğuk Savaşın sona ermesiyle Hibrit Savaş Stratejisi ortaya çıkmıştır. Hibrit Savaş Stratejisine göre devletler doğrudan birbirleri ile savaşmak yerine kendi çıkarları doğrultusunda oluşturdukları ya da var olan terör örgütlerini araç olarak kullanmaktadır. 11 Eylül 2001 saldırısından sonra ABD ve Batılı Devletler önceliği El-Kaide olmak suretiyle radikal İslamcı örgütlerle mücadele etmeyi öncelik haline getirmişlerdir. Amerika Birleşik Devletleri, terörle mücadele nedeniyle Afganistan'ı, kitle imha silahlarının yok etme ve demokrasi götürme iddialarıyla da Irak'ı işgal etmiştir. ABD işgal ettiği bölgelerdeki devlet otoritesini ortadan kaldırmıştır. El-Kaide'nin Irak kolu olarak ortaya çıkan ve daha sonra El-Kaide'den ayrılarak bağımsızlığını ilan eden Irak İslam Devleti (İİD) kurulan terör örgütlerinden bir tanesidir. Arap halkları hükümetlerinden demokrasi, özgürlük ve insan hakları gibi taleplerde bulunmuşlardır. Ancak bu taleplerin kabul edilmemesi Arap Halklarını protesto, gösteri, ayaklanma ve silahlı direniş gibi hükümet karşıtı eylemler yapmaya itmiştir. 2010 yılında Tunus'ta ortaya çıkmış ve "Arap Baharı" olarak adlandırılmıştır. Bu yeni fikir ve düşünceler 2011 yılında Suriye'de iç savaşın çıkmasına neden olmuştur. ABD'nin Irak'ı işgal ederek devlet otoritesini sarsması ve Suriye'de iç savaşın patlak vermesi nedeniyle Irak ve Suriye'de merkezi yönetim zayıflamıştır. Irak ve Suriye'deki yönetimsel boşluğu ve Şii-Sünni çatışmasının bu bölgede olmasını fırsat bilen İİD, selefî ve Vehhabî ideolojilerini benimseyerek İŞİD'i (Irak ve Şam İslam Devleti) kurmuştur. Musul'u ele geçirmesiyle dünya gündemine oturan İŞİD, diğer radikal örgütlerinden farklı olarak devlet yapılanmasına bürünmesinden dolayı, İŞİD ile mücadele stratejileri de farklı boyutlar kazanmıştır.

Bu tez çalışmasında terör ve terörizm kavramlarına açıklık getirilerek dini referans alarak kurulan İŞİD'in hangi şartlar altında ortaya çıktığı, kısa sürede nasıl geniş alana yayıldığı, ideolojisi ve amaçlarının neler olduğu, sosyal, siyasal, askeri ve ekonomik yapısının nasıl olduğu, yaptığı eylemler ile neleri amaçladığı hakkındaki sorulara yanıt arayacaktır.

Anahtar Sözcükler

İŞİD, selefîlik, vehabilik

ABSTRACT

UÇAR, Sadullah. *A Problem of Religious Terrorism: The Case of ISIS*. (Master's Thesis). Nevşehir, 2022.

With the end of the Cold War, the Hybrid War Strategy has emerged. According to the Hybrid War Strategy, states use the terrorist organizations they have created or exist as a tool for their own interests instead of fighting each other directly. After the September 11, 2001 attack, the United States and Western States made it a priority to combat religious terrorist organizations, primarily al-Qaeda. The United States of America has abolished the state authority by occupying Afghanistan due to the fight against terrorism and invaded Iraq with the claim of destroying weapons of mass destruction and bringing democracy. The new ideas and thoughts brought by the Arab Spring caused uprisings and popular movements in the Middle East. It has pushed the Arab Peoples to take anti-government actions such as protests, demonstrations, uprisings and armed resistance. It emerged in Tunisia in 2010 and was called the "Arab Spring". The Islamic State of Iraq and the Damascus (ISIS), which emerged as the Iraqi branch of al-Qaeda and later broke away from al-Qaeda and declared its independence, is one of the terrorist organizations. Being on the world's agenda with the capture of Mosul, ISIS, unlike other terrorist organizations, has taken on a state structure, and strategies to combat ISIS have also gained different dimensions.

In this thesis, we will seek answers to questions about under which conditions ISIS established under the umbrella of religious terror, what it aimed at, how it spread over a wide area in a short time, what its ideology and aims are, how its social, political, military and economic structure is and its actions by clarifying the concepts of terror and terrorism.

Keywords

ISIS, salafism, wahhabism

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY.....	i
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI.....	ii
ETİK BEYAN.....	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLolar DİZİNİ.....	ix
GİRİŞ.....	1
1.BÖLÜM: TERÖR VE TERÖRİZM	
1.1. TERÖR NEDİR?.....	6
1.2. TERÖRÜN ÖZELLİKLERİ.....	7
1.3. TERÖRÜN ORTAYA ÇIKIŞI VE TARİHTEKİ GELİŞİMİ.....	9
1.3.1. MODERN TERÖRÜN DOĞUŞUNDAN GÜNÜMÜZE KADAR GELEN TERÖR DALGALARI	11
1.3.1.1. El-Kaide	13
1.3.1.1.1. Mektebü'l Hidemat	14
1.3.1.2. El Nusra	15
2. BÖLÜM: İŞİD'İN ORTAYA ÇIKMASINA VE GELİŞMESİNE ZEMİN OLAN DİNAMİKLER.....	20
2.1. GİRİŞ.....	20
2.2. AFGANİSTAN SAVAŞI	21
2.3 11 EYLÜL SALDIRISI.....	22
2.4. IRAK'IN İŞGAL EDİLMESİ.....	25
2.5. IRAK İSLAM DEVLETİ TERÖR ÖRGÜTÜNÜN KURULMASI.....	32
2.5.1. Tevhid ve Cihad Örgütü (1999-2004)	33
2.5.2. İki Nehir Arası El Kaide/İrak El Kaidesi (2004-2006.....)	34
2.5.3. Irak İslam Devleti (İİD)(2006-2013).....	35
3. BÖLÜM: IRAK ŞAM İSLAM DEVLETİ.....	41
3.1. İŞİD'İN AMACI VE KURULUŞU	41
3.2. İŞİD'İN ÖRGÜTSEL VE TEŞKİLATLANMA YAPISI.....	45
3.3. İŞİD'İN İDEOLOJİK TEMELLERİ	50

3.3.1. Selefilik	51
3.3.2. Cihadi Selefilik	55
3.3.3. Vehabilik	58
3.4. İŞİD'İN UYGULAMIL OLDUĞU STRATEJİLERİ.....	62
3.4.1. İşid'in Askeri Strateji Ve Taktikler.....	63
3.4.2. Retoriksel Stratejisi.....	65
3.4.3. Şiddet Stratejisi.....	68
3.5. İŞİD'İN ASKERİ VE İNSANİ GÜCÜ.....	70
3.6. İŞİD'İN EKONOMİK GÜCÜ.....	73
3.7. İŞİD'İN PROPAGANDA İLETİŞİM GÜCÜ	76
3.8. İŞİD'İN DİJİTAL DERGİLERİ.....	82
3.8.1. Dabiq Dergisi	82
3.8.2. Konstantınıyye Dergisi.....	84
3.8.3 Rumiyyah Dergisi.....	86
3.8.4. En-Nebe Dergisi.....	87
SONUÇ	89
KAYNAKÇA.....	95
ORİJİNALLİK RAPORU.....	109

TABLolar DİZİNİ

Tablo-1. Terör ’ün hangi anlamlarda kullanılma oran tablosu	7-8
Tablo 2 İŞİD’ in tarihteki değişimi	33
Tablo-3 İŞİD’in Yönetiminden Sorumlu Bazı “Kabine” Üyeleri	47
Tablo-4 Örgütün Teşkilat Şeması	48
Tablo-5 Selefilik	54
Tablo-6 Ükelere Göre Selefi Cihadi Savaşçı Sayısı	72
Tablo-7 Konstantiniyye Dergisinin Kapak Konuları	81-82

GİRİŞ

I. Dünya Savaşının ardından savaşı kaybeden İttifak Devletleri ağır anlaşmalara imza atmak zorunda kalmıştır. Bu ağır anlaşmaların yanı sıra İtilaf Devletleri'nin savaş öncesinde ve savaş sırasında kendi aralarında yaptıkları gizli anlaşmalarla Ortadoğu bölgesiyle Afrika kıtasının paylaşılması amaçlanmıştır. İmzalanan bu ağır barış anlaşmaları, daha sonra II. Dünya Savaşı'nı kaçınılmaz hale getirmiştir.

II. Dünya Savaşı'nın ardından Müttefik ve Mihver devletler ağır darbeler alarak savaştan yorgun ayrılmış, sınırlar değişmiş, Amerika Birleşik Devletleri ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) dünyanın süper gücü olarak ortaya çıkmışlar ve çift kutuplu dünya düzenini oluşturmuşlardır. Böylece Soğuk Savaş Dönemi başlamıştır. Soğuk Savaş döneminde ABD ve Batılı Devletlerin temel politikaları SSCB'nin yaymaya çalıştığı komünizmin yayılmasına engel olmak ve komünizm ile mücadele etmek olmuştur. 1990 yılında SSCB'nin yıkılmasıyla birlikte Soğuk Savaş dönemi sona ermiştir. ABD ve Batılı devletler bu savaşı kazanarak komünizm tehdidini ortadan kaldırmışlardır. Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte dünya küreselleşme adı verilen sürecin içine girmiştir.

1990 yılında Soğuk Savaşın sona ermesiyle birlikte savaştan zaferle ayrılan ABD, 11 Eylül 2001 tarihinde El Kaide örgütünün ABD topraklarında gerçekleştirdiği şiddet eylemiyle sarsılmıştır. Bu saldırılar sonucunda Siyasal İslam dünya gündeminin daha üst sıralarında yer alamaya başlamıştır. Bu saldırının bu denli etkili olmasının nedeni dünyanın süper gücü olarak ayakta kalabilen, ileri teknolojiye, güçlü askeri ve istihbarat servislerine sahip olan ABD'nin, sahip olduğu bu donanımlara rağmen bir örgüt tarafından saldırıya uğramış olması olmuştur.

11 Eylül saldırısı dünya açısından da bir dönüm noktası teşkil etmiştir. Bu saldırının ardından Batı toplumlarında yoğun bir güvensizlik hissi ortaya çıkmıştır. ABD menşeli basın ve yayın organlarının yapmış oldukları haberler neticesinde dünya genelinde İslamofobi güçlenmiş ve her Müslümanın potansiyel bir terörist olabileceği algısı ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda terör örgütleri tarafından kurgusal olarak kabul edilen az maliyet ve teçhizatla düşmana ağır darbeler vurulabileceği fikrinin bu saldırıyla gerçekliğe dönüşebileceği görülmüştür. Konvansiyonel silahlar olmadan da

güçlü devletler ile mücadele içerisine girilebileceği fikri radikal örgütler tarafından fark edilerek uygulanmaya başlanmıştır. 20. yüzyılın sonlarında ortadan kaldırılan komünizm tehdidi 21. yüzyılın başında yerini İslamofobiye bırakmış, ABD ve Batılı Devletler bu dönemde İslam ile mücadele etmeye başlamışlardır. Ülkelerinde ortaya çıkan İslami direniş hareketleri neticesinde İslam ile mücadele safına Çin ve Rusya'da katılmıştır.

1978 yılında Mısır ve İsrail arasındaki Savaş, Camp David Anlaşması ile sona ermiştir. Mısır, İsrail'in varlığını ve ele geçirdiği topraklar üzerindeki meşruluğunu bu anlaşma ile kabul etmiştir. Sovyet Rusya 1979 yılında Marksist Afgan hükümeti tarafından Afganistan'daki İslamcı mücahitlerle mücadele etmek amacıyla Afganistan'a davet edilmiştir. Sovyet Rusya mücahitlerle mücadele etmek için Afganistan'a saldırmıştır. Aynı yıl içerisinde İran da bir devrimle Şah Rıza Pehlevi monarşisi yıkılmış, yerine Ayetullah Ruhullah Hümeyni yönetiminde, Şeriat ve Şii mezhebi görüşlerini temel alan İslam Cumhuriyeti kurulmuştur. Bu gelişmeler, İslam coğrafyasında cihat fikrinin güç kazanmasına neden olmuştur. Çeçenistan ve Bosna-Hersek savaşlarıyla birlikte hızlı bir şekilde yayılmaya başlayan cihat kavramı, küresel cihat olarak yeniden formüle edilmiş ve belirli örgütler tarafından uygulanmaya başlanmıştır.

2003 yılında Irak'ta ABD güçlerine karşı direnen radikal örgütlerce benimsenen küresel cihat fikri, ABD'nin Irak'tan çekilmesinin ardından güçlenmeye devam etmiştir. Zamanın koşullarına göre yeniden şekillenen bu fikir, IŞİD gibi kendini devlet olarak ilan eden radikal örgütlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

2010 yılında ilk olarak Tunus'ta başlayan Arap Baharı hareketi kısa zaman içerisinde Ortadoğu ve Afrika bölgesinde yayılmıştır. Arap Baharıyla birlikte Ortadoğu'daki mevcut ulus kendi devletinin meşruluğu sorgulanmaya başlamıştır. 2011 yılında Suriye'de çıkan ve Arap Baharının bir parçası olduğu düşünülen protestoların ve bu protestolara yönelik devlet müdahalesinin ardından ülkede karışıklık ve kargaşa ortamı oluşmaya başlamıştır. ABD'nin Irak'ı işgal ettiği esnada El Kaide'nin Irak kolu olarak ortaya çıkan Irak İslam Devleti, Suriye'deki kargaşa ortamından yararlanarak Şam bölgesine geçmiş ve adını Irak ve Şam İslam Devleti olarak değiştirmiştir. 2014 yılından sonraysa örgütün ismi İslam Devleti olarak değiştirilmiştir.

Otoriter yönetimlerin ve bu yönetimlere karşı var olan silahlı muhalefetin yanı sıra mezhepsel çatışmalar da Irak ve Suriye’yi istikrarsızlaştıran önemli bir başlık olarak öne çıkmaktadır. Arap coğrafyasında ortaya çıkan Şii-Sünni çatışması, zaman zaman aktifleşmiş, zaman zamansa geri çekilerek günümüze kadar süre gelmiştir. Bölgedeki bu sorunları kendi için fırsat olarak gören IŞİD örgütü yapmış olduğu şiddet eylemleri neticesinde Şii-Sünni çatışmasını bölgede tekrardan aktif hale getirmiştir. Örgüt bölgedeki mevcut durumları kendi lehine kullanarak kısa zaman içerisinde büyüyüp geniş alanlara yayılmıştır. Örgütün kısa zaman içerisinde elde ettiği başarılar neticesinde başta Libya, Mısır, Yemen, Nijerya, Çad, Nijer gibi ülkeler olmak üzere İslam coğrafyasındaki diğer radikal örgütlerin bazıları da IŞİD’e biat ettiklerini bildirmişlerdir. Böylece IŞİD’ in eylem ve faaliyetlerinin mevcut ulus-devlet sınırlarını aştığı görülmektedir.

Ortaya çıktığı bölgede merkezi devletlerin zayıf olması IŞİD’ in güçlenmesini kolaylaştırmış, bölgedeki mezhep çatışması şiddetlendirerek bu sorunun daha da derinleşmesi örgütün kısa zamanda büyüyüp yayılmasına neden olmuştur. Diğer örgütlere kıyasla kendisini bir devlet yapılanması şeklinde sunan IŞİD, yapmış olduğu propaganda ve kullandığı iletişim taktikleriyle örgüte katılımı daha cazip hale getirmiştir. Batılı devletler de dâhil olmak üzere dünyanın birçok bölgesinden kişiler IŞİD’ e katılmıştır. Bunun sonucunda Batılı devletler terörist devlet kavramına bir kez daha aşına olmuşlardır.

Bu tezin konusu, terör ve şiddet eylemleri yaparak kendini İslam dini ile özdeşleştiren ve yaptıkları terör ve şiddet faaliyetlerini İslam için yaptıklarını beyan eden IŞİD radikal terör örgütünün analiz edilmesidir. Bu çerçevede örgütün ortaya çıkışına zemin hazırlayan olaylar, ortaya çıkışı, kısa sürede geniş alana yayılarak devlet yapılanmasına bürünmesi, örgütsel yapılanması ve stratejileri amaç ve hedefleri ile ideolojik ve düşünsel alt yapısının temelleri değerlendirilecektir.

Araştırmada, terör ve terörizm kavramlarının tanımlanması, terörün temel özelliklerinin neler olduğunun ortaya konması ve tarihte ortaya çıkışının değerlendirilmesi ve terörün sınıflandırılması amaçlanmaktadır. Bu sınıflandırma çerçevesinde, dini referans alarak ortaya çıkan terör örgütlerinin hangileri olduğu,

kimler tarafından nasıl yaratıldıklarını açıklamak, günümüzde küresel bir tehlike haline gelen IŞİD terör örgütünün ortaya çıkmasına zemin hazırlayan olayların neler olduğunu, IŞİD' in ortaya çıkışı, amaçlarının neler olduğu, teşkilat ve örgüt yapısının nasıl olduğunu, IŞİD terör örgütünün askeri ve insan kaynağı ile uygulamış olduğu stratejilerin neler olduğunu, IŞİD terör örgütünün ekonomik ve finansal kaynaklarının neler olduğunu, IŞİD terör örgütünün teknolojiyi nasıl ve ne şekilde kullanarak kendine propaganda aracı haline getirdiğini, IŞİD terör örgütünün fikir ve ideolojik alt yapısını oluşturan fikir ve görüşlerin neler olduğunu ortaya koyarak günümüzde halen varlığını devam ettirmekte olan IŞİD terör örgütünün gücü ve geleceği hakkında öngörüler sunmaktır.

Dini Referans olarak kurulan radikal örgütler Camp David Anlaşması, Sovyet Rusya'nın Afganistan'ı işgali ve İran Devrimi gibi gelişmelerden sonra buldukları coğrafyalardaki dengeleri alt üst etmişlerdir. Buldukları ülkelerde yaptıkları eylemler sonucu ülke içerisinde kargaşa ortamı yaratmış, yaptıkları şiddet eylemleri sonucunda ise bölgesel veya küresel çapta güvenlik ve mülteci sorunları çıkmıştır. IŞİD örgütü bulunduğu bölge içerisinde eskiden beri var olan Şii- Sünni çatışmasının daha da derinleşmesine neden olmuştur. Irak ve Suriye'de istikrarsız yönetimlerin varlığı ülke içerisindeki kaos ve kargaşa ortamını giderek arttırmıştır. Hükümetler kendi halklarına baskı ve şiddet uygulamıştır. Bunun yanında IŞİD örgütünün ezilen halka baskı ve işkence yapması bu coğrafya üzerinde yaşayan halkların güvenlik sorunlarından ötürü mülteci durumuna düşmesine neden olmuştur. Güvenlik ve Mülteci Sorunu ilk başta bölgesel bir sorun iken günümüzde küresel bir sorun haline gelmiştir. İlk olarak bölgesel tehdit olarak ortaya çıkan IŞİD terör örgütü kısa süre sonra küresel tehdit haline dönüşmüştür. IŞİD terör örgütünün ortaya çıkıp kısa süre içerisinde geniş alanlara yayılması, yapmış olduğu faaliyet ve eylemler küresel anlamda insan hakları, küresel güvenlik, mülteci sorunu gibi konulara büyük önem verilmesine sebep olmuştur.

İlk olarak araştırmanın konusu radikal İslami terör örgütleri olarak belirlenmiştir. Daha sonra radikal terör örgütleri arasından IŞİD araştırmanın konusu seçilerek araştırmanın konusu IŞİD terör örgütüyle sınırlandırılmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemi ve belgesel tarama metodu kullanılmıştır. Araştırmanın konusuyla ilgili literatür taraması yapılmış, konuyla ilgili olay ve olgular tarafsız ve nesnel bir şekilde analiz edilmiştir. Literatür taraması sonucunda belirlenen kaynaklar okunarak notlar

alınmıştır. Alınan notlar hem elektronik ortamda hem de fiziki olarak kaydedilmiştir. Araştırmanın başlığı belirlenmiştir. İlk olarak Terör ve Terörizm kavramlarına açıklık getirildikten sonra terörün tarihte ortaya çıkışı ve sınıflandırılması yapılmıştır. Sınıflandırılma yapıldıktan sonra kaynağı veya referansı İslam olan terör örgütleri araştırılmıştır. Kaynağı veya referansı İslam olan terör örgütlerinden IŞİD terör örgütü araştırılmaya başlanmıştır. IŞİD terör örgütünün tarihi arka planı, sosyal, siyasal, ekonomik yapısı ile dini ve ideolojik alt yapısının temelleri betimleyici ve değerlendirci bir yöntemle ele alınmaya çalışılmıştır.

1. BÖLÜM

TERÖR VE TERÖRİZM

1.1. TERÖR NEDİR?

Latince kökenli olan terör sözcüğü, “terrere” kelimesinden türemiştir. Korku yaratmak, dehşet içine düşürmek, bezdirmek ve yıldırım anlamına gelmektedir. Türk Dil Kurumu terör kelimesini yıldırım, terörizm kelimesini ise yıldırımcılık olarak Türkçeleştirmiştir. Türk Dil Kurumu; korku vermek, dehşete düşürmek, bezdirmek gibi kavramların insanüstündeki zorlayıcılık, korku ve endişe yaratmasından dolayı “yıldırımcılık” kavramını kullanarak terörizm kelimesinin anlamını yumuşatmıştır. Anlamlarından da anlaşılacağı üzere terör, cebir, hile, tehdit, yıldırma, bezdirme, baskı ve korku yaratarak toplum üzerinde tahakküm kurmayı amaçlamakta; ortaya koyduğu siyasal, sosyal ya da ekonomik hedeflere ulaşmayı istemektedir.

Sözlükteki manasına bakıldığında terör, bir topluluğun ya da grubun güç kazanmak için sistemli olarak oluşturmuş olduğu büyük korku durumlarının bütünüdür. Terör genellikle kişilere ya da topluma baskı, tehdit, dehşet ile korku yayarak kendi düşünce, inanç, ideoloji ve fikirlerini zor kullanarak benimsetme durumudur. Farklı şekiller alabilen terör eylemleriyse, kişi, grup, örgüt veya devlet kurumlarının, düşmanlara karşı olarak uygulamış oldukları meşrulaştırılmış veya reddedilmiş, hukuksuz veya hukuki, kınanmış veya kabul görmüş, kusur veya cezalandırma, kurtuluş ya da işgal, saldırma veya savunma, var olma veya yok etme gibi hedefler doğrultusunda gerçekleştirilirler. Bu eylemler psikolojik, dinî, sivil, politik, ekonomik, kültürel, fiziki biçimler alabilirler (Bal, 2003, s. 35).

Terör kavramının systemselleştirilmiş ve politize edilmiş hali olan terörizm ise; belli bir ideolojik amaç veya neden doğrultusunda, toplumun bir bölümü veya toplumun tamamını bezdirerek, sindirerek, korkutarak, dehşete düşürerek, yıldırarak ve hatta gerektiğinde vahşice katlederek ortadan kaldırmayı her türlü şiddet içerikli davranışları sergileyen eylemler olarak tanımlanabilir.

1.2. TERÖR'ÜN ÖZELLİKLERİ

Günümüzde terör ve terörizm kavramlarına dair üzerinde uzlaşmış, ortak bir açıklama ve tanım yoktur. Terör ve terörizm kavramlarının kişiden kişiye, milletlerden milletlere, devletlerden devletlere farklı anlamlara gelmesi nedeniyle, bunların anlamı üzerinde uluslararası bir fikir birliğine varılamamıştır. Örneğin, Ortadoğu bölgesinde ortaya çıkan ve bu bölgede faaliyet gösteren HAMAS bazı devletler tarafından terör örgütü olarak kabul edilirken, bazı devletlere göreyse Filistin'in İsrail işgalinden kurtulması ve bağımsızlığını koruması amacıyla hareket eden meşru bir yapıdır. Terör kavramı farklı devletler tarafından farklı şekilde tanımlanabildiği için terörün farklı anlamlarından söz etmek mümkündür. Bunlar arasında:

- Şiddetin temel unsur olması
- Herhangi bir amaca, politik- siyasi hedefe veya ideolojiye sahip olması
- Korku veya dehşet vermek
- Yıldırma, sindirme hareketi
- Gayri resmi eylemler
- Bir gruba veya örgüte yapılabileceği gibi devlete karşı da yapılabilme
- Sivillerin ve masum insanların hedef alınması
- Vahşet içerikli olabilme
- Kural tanımamazlık yer almaktadır.

Terörün bu ve benzeri birçok anlam ve özelliği sayılabilir. Aşağıda terörün hangi anlamlarda kullanıldığına dair tablo verilmiştir.

Unsur	Kullanım Oranı (%)
Şiddet, güç	83,75
Politika/Siyaset	65
Korku, terör	51
Tehdit	47
Psikolojik etkiler ve beklenen tepkiler	41,5

Kurban-Hedef Ayrımı	37,5
Amaçlı, planlanmış, organize hareket	32
Savaş metodu, strateji, taktik	30,5
Fazla normallik, kabul edilmiş kuralların ihlali, insani sınırlardan yoksun	30
Baskı, gasp, itaat	28
Propaganda amacı	21,5
Keyfilik, şahsi olmayan, rastlantısal karakterli, ayırım yapmayan	21
Siviller, savaşmayanlar, tarafsızlar, yabancı kurbanlar	17,5
Gözdağı	17
Kurbanların masumluluğu	15,5
Grup, hareket, suç örgütü	14
Sembolik görünüş, başkalarına gösteri	13,5
Meydana gelen şiddetin hesaplanamaz, tahmin edilemez, beklenemez olması	9
Gizlilik, örtülü doğası	9
Tekrarlılık, şiddetin seri karakteri	7
Suç	6
Üçüncü kişi tarafından yapılan istekler	4

Tablo-1. Terörizmin Tanımında En Çok Tekrarlanan Unsurlar (Schmid & Jongman, 1988) (Gücenmez, 2014, s. 26)

Bu tablodan yola çıkarak terörün genel özelliklerini saymak mümkündür. Bunlar:

- Terör şiddet içeriklidir.
- Terörün korku ve dehşete düşürme amacı vardır.
- Terör, tek kişi veya küçük grup halinde olabileceği gibi topluluk veya örgüt halinde de oluşabilir.
- Terör, belli amaç ve çıkarlar doğrultusunda ortaya çıkar.
- Terörün genellikle siyasi-politik amaçları ya da çıkarları vardır. Bundan dolayıdır ki terör örgütlerinin eylemleri devlete, devletin mutlak otoritesine ve devletin var olan rejimine karşı yapılır.
- Terör bulunulan toplumlarda genellikle korku, güvensizlik, çaresizlik gibi duygularla devlete olan güvenin sarsılmasını sağlayarak kendisinin güç ve itibar kazanmasını sağlar
- Terör eylemlerini önceden bilmek ya da tahmin etmek çok güç ve imkânsızdır.
- Terör, amaçları ve çıkarları için birçok masum insanı hedef alabilir.

Terörün amacı, toplumda kargaşa ve anarşi ortamı yaratarak halkın devlete, devletin otoritesine ve devletin rejimine olan güveni sarsıp güç ve itibar kazanmaya çalışmaktır.

1.3. TERÖRÜN ORTAYA ÇIKIŞI VE TARİHTEKİ GELİŞİMİ

Siyasal hedeflere ulaşmak amacıyla şiddet kullanma manasında ele alındığında terör de tarih gibi çok eskilere dayanır. (Yayla, 1990, s. 343) İlk olarak ortaya çıkan terörist gruplar hakkında somut araştırmalar yapan kişi Walter Laqueur olmuştur. Walter Laqueur'e göre tarihte görülen ilk terörist gruplarından biri M.Ö. 73-66 yıllarında yaşamış olan "Sicari" olmuştur. Dini hüviyetli olan bu örgüt üyeleri düşmanlarına gündüz kalabalık ortamlarda habersizce ve arkadan saldırmışlardır. Başlıca kullanmış oldukları silahlar ise elbiselerinin altına sakladıkları, grubunda ismini aldığı, "sica" denen kısa kılıçlardır. Örgüte üye olanlar, düşmanlarını işlek yerlerde öldürüp kalabalığa karışarak ortadan kaybolmuşlardır. Romalılara karşı mücadele içinde bulunan Sicariiler

Herodian rahiplerinin de manastırlarını tahrip ve talan etmiş, borçların geri alınmasını önlemek amacıyla tefecilerin senetlerini ve devlet arşivlerini yok etmişler, buğday ambarlarını yakmış ve Kudüs'ün su kanallarını yıkmışlardır(Laqueur'den aktaran Yayla, 1990, s. 341-342).

Laqueur'den aktaran Atilla Yayla, Sicariiler örgütünden sonra ikinci olarak bahsettiği örgüt tarih derslerinden de duymuş olduğumuz Haşhaşilerdir. 11-13 yüzyıllarda, İran'ın güneyinde yer alan Kazvin kentinin sınırları içerisinde bulunan Alamut Kalesin'de ortaya çıkmışlardır. Dinî istismar odaklı faaliyet sürdüren bu örgüt Hasan bin Sabbah tarafından kurulmuştur. Haşhaşiler suikastları ile dünya tarihi sahnesinde yer almışlardır. Selçuklu hükümdarları ile mücadele eden Haşhaşiler suikastçilerine eylem öncesi uyuşturucu kullandırmalarıyla ün kazanmıştır. Haşhaşilerin genel stratejisi suikast ile ülke yöneticisini ortadan kaldırarak otorite boşluğu yaratmak ve bu boşluktan yararlanarak ülkede kaos ve kargaşa çıkarmak olmuştur (Laqueur'den aktaran Yayla, 1990, s. 342).

Modern terörün ortaya çıkışıysa dünya siyasal tarihinde büyük bir öneme sahip olan Fransız Devrimi'nin ardından doğan modern ideolojilerle yakından ilişkilidir. Fransız Devrimi ile birlikte milliyetçilik akımı kısa sürede bütün Avrupa'yı etkisi altına almıştır. Bazı Avrupa devletlerinin yönetim şekli değişmiş ve Avrupa'daki güç dengesi yeniden kurulmaya başlamıştır. Büyük ve güçlü olan devletler birbirleri ile hem güç hem de sömürge yarışı içerisine girmiştir. Avrupa'daki bu değişim ve gelişim sonucunda anarşizm, nihilizm, sosyalizm akımları ve yeni ideolojiler ortaya çıkmıştır. Bu ideolojiler terörizm ile özdeşleşerek mevcut otorite ve iktidar için bir tehdit unsuru haline gelmiştir (Yayla, 1990, s. 342).

1.3.1. Modern Terörün Doğuşundan Günümüze Kadar Gelen Terör Dalgaları

Terörizm yukarıda da ifade edildiği gibi çok eski zamanlarda ortaya çıkmış ve günümüze kadar varlığını sürdürmüştür. Fransız Devrimi'nden sonra doğduğunu belirttiğimiz modern anlamdaki terörizm ise, zamanla farklı akım ve ideolojilerin ortaya çıkması ve terör örgütlerinin bu akımları benimseyerek zamanın koşullarına uyarlaması sonucunda farklı şekiller altında günümüze kadar varlığını sürdürmüştür. Modern anlamdaki terörizm küresel siyaset ve uluslararası politika ile paralel bir şekilde

gelişmiştir. Dünyadaki siyasi, sosyal ve ekonomik gelişmeler terörü etkilemiştir. Modern anlamda terörizmin ortaya çıkışı ile günümüz tarihi arasında kalan süre zarfında terör farklı şekiller ile kendisini göstermiştir. Farklılaşan bu şekilleri David Rapoport 4 farklı dalgaya ayırarak açıklamaya çalışmıştır.

David Rapoport çağdaş terörizmin ilk dalgasını Anarşist Dalga olarak adlandırmıştır. Anarşist Dalga Fransız Devrimi'nden sonraki dönemden başlayıp I. Dünya Savaşı'na kadar olan dönemi kapsamaktadır. Rapoport ikinci dalgayı ise Sömürü ve Sömürge Karşısı Dalga olarak adlandırmıştır. I. Dünya Savaşı sonrası ile 1960 yılları arasında kalan süreyi kapsamaktadır. I. Dünya Savaşı'nın öncesinde Batıdaki güç dengelerinin değişmesi ve artan sömürü yarışıyla dünyanın daha büyük bir kısmı sömürgeleştirilirken, savaşın ardından kurulan manda rejimleriyle Batılı devletlerin doğrudan yönetimine giren ülke sayısı artmıştır. Sömürgecilik karşıtı hareketlerin elde ettikleri başarılar sonucunda sömürgeci devletler sömürgelerden çekilmişlerdir. Rapoport'un dönemlendirmesindeki üçüncü dalga ise Yeni Sol olarak adlandırılmıştır. Bu dalga, 1960 ve 1980 yılları arasında ortaya çıkmış ve varlığını sürdürmüştür. Bu akım dünyada etkili olduğu kadar ülkemizde de etkili olmuştur. Dördüncü ve son dalga ise Dini Dalga olarak adlandırılmıştır. 1980 yıllarında ortaya çıkan bu dalga günümüzde halen varlığını sürdürmektedir(Rapoport, 2004'ten aktaran Bozkurt, 2019, s. 16-17).

Rapoport, Dalgaları kuşaklar olarak adlandırmıştır. Her kuşak bulunduğu zaman dilimine göre ve o zamana ait ortaya çıkan akım ve ideolojilerle beslenerek ortaya çıkan döngüsel hareketler olarak tasnif edilmiştir. Bu kuşakların uluslararası özelliğe sahip olduğunu belirten Rapoport ortaya koymuş olduğu Anarşist, Sömürge Karşısı, Yeni Sol ve Dini Dalgaların farklı güçlerle oluştuğunu ve ortaya çıktığını söylemektedir. (Rapoport, 2004'ten aktaran Bozkurt, 2019, s. 16-17).

1980 sonrasında ortaya çıkan Dini Dalga'nın da üç önemli olay tarafından şekillendirildiğini söylemek mümkündür. Bunlar Camp David Anlaşması, İran Devrimi ve Afganistan'a yönelik Sovyet müdahalesidir.

1978 yılında Mısır ve İsrail arasında imzalanan ve iki ülke arasındaki savaş durumunu sona erdiren Camp David Antlaşması, Arap coğrafyasında tepkilere neden olmuştur. Antlaşma ile, 1948 sonrasında Filistin'in bağımsızlığı için İsrail ile savaşan Arap ülkelerinin liderliğini üstlenen Mısır, İsrail'i tanımış; bu sürecin sonunda giderek

Bağlantısızlar Hareketi'nden ve Sovyet etkisinden uzaklaşarak ABD'nin bölgedeki önemli müttefiklerinden biri haline gelmiştir. Bu tarihten sonra Filistin davası Arap devletleri tarafından değil, doğrudan Filistinli örgütler tarafından sahiplenilmeye başlamıştır.

1979 yılında yaşanan bir diğer önemli olaysa İran İslam Devrimi'dir. ABD'nin İslam coğrafyasındaki en önemli müttefiklerinden biri olan İran'da Şah rejimi halk tarafından devrilmiş ve daha sonra ülkeye dönen Ayetullah Humeyni'nin liderliğindeki mollalar tarafından İslami bir rejim kurulmuştur. İran'daki yeni rejim kısa bir süre içinde İslami ideolojiyi ve İslam devrimi fikrini, İsrail'e ve ABD başta olmak üzere Batılı devletlere karşı bölgedeki diğer ülkelere ihraç etmeye yönelik çalışmalara başlamıştır.

Son olarak Sovyetler Birliği'nin Afganistan'a yönelik askerî müdahalesi Dini Dalga'nın şekillenmesine neden olan bir diğer olay olmuştur. Bu olaydan sonra İslam dinini temel motivasyon olarak benimseyen veya algılayan terör örgütleri kurulmuştur. Afganistan'a yönelik Sovyet müdahalesinin ardından, Sünni Müslümanlar gaza ve cihat amacıyla Afganistan'a akın etmeye başlamıştır. Ancak Rapoport'a göre Dini Dalga'nın başlangıcı İran İslam Devrimidir (Rapoport, 2004'ten aktaran Bozkurt 2019, s. 22-23).

1980'lerde Afganistan'da Sovyetler Birliği'ne, Ortadoğu'da ise İsrail ve ABD ile müttefiklerine karşı giderek güç kazanan Dini Dalga'nın en önemli eylemi, 11 Eylül 2001 tarihinde ABD'de bulunan ve Dünya Ticaret Merkezi olarak bilinen İkiz Kulelere yapılan saldırı olmuştur. Bu olay ile birlikte dünyada terörle mücadele farklı bir boyuta taşınmıştır. Dini Dalga ile İslam coğrafyasında ortaya çıkan terör örgütlerine örnek olarak El-Kaide, El-Nusra, Boko Haram, IŞİD verilebilir. Dini Dalgadan sadece İslam Dünyası etkilenmemiştir. Aum Shinrikyo 1984 yılında Shoko Ashara tarafından Budizm, Hinduizm ve Hristiyanlık gibi dinlerin temalarını birleştirerek, Tokyo da kurulmuş olan dini bir örgüttür. Tokyo Metrosuna sarın gazıyla yapmış olduğu eylem ile kendisini duyurmuştur. Hindistan'da din odaklı kurulmuş olan Sihler dini devlet kurmak için faaliyetler ve eylemler yürütmüşlerdir (Rapoport, 2006, s. 13'ten aktaran Bozkurt, 2019, s. 22-23).

Dinî terörizmin yükselişine zemin hazırlayan bu üç olayın ardından, 1991 yılında SSCB'nin dağılması ve Soğuk Savaş'ın sona ermesi de, dördüncü dalganın

seyrini derinden etkilemiştir. Terör örgütleri genel olarak gelişmemiş veya merkezi yönetimi zayıf olan devletlerin coğrafyalarında ortaya çıkmaya ve gelişmeye başlarlar. Bunun temel nedeni devletin terör örgütü ile mücadele edecek siyasi, sosyal ve en önemlisi ekonomik gücünün olamaması veya az olmasıdır. Soğuk Savaşın sona ermesiyle birlikte güç dengelerindeki değişim, terör örgütlerine katkı sağladığı söylenebilir. Sovyet Rusya'nın dağılmasıyla birlikte bu ülkeye ait silah ve teçhizatların silah mafyası veya kaçakçıları tarafından terör örgütlerine satılması terör örgütlerinin silah, mühimmat ve teçhizat bakımından güçlenmesine ve çeşitlenmesine neden olmuştur.

Siyasi ve politik amaçlara veya ideolojilere ulaşmak amacıyla tedhiş, terör ve şiddet eylemlerini yaparken İslam dinini referans alan veya aldığını iddia eden El-Kaide, El-Nursa gibi örgütler hakkında bilgiler verilecektir. IŞİD örgütü üzerindeyse diğer bölümlerde ayrıntılı bir şekilde durulacaktır.

1.3.1.1. El-Kaide

1978 yılının Nisan ayında Afganistan'daki rejim, Sevr devrimi adı verilen askeri müdahale ile yıkılmıştır. Bu müdahalenin ardından Afganistan Demokrat Halk Partisi iktidarı kurulmuştur. Ancak başa geçen hükümetin izlediği politikalara yönelik muhalefetin yüksekişi ve halk arasında artan hoşnutsuzluk ülkede hükümete karşı ayaklanmaların çıkmasına neden olmuştur. Bu ayaklanmalara direnemeyen hükümet daha önce imzalanmış olan ikili antlaşma gereği ayaklanmaların sona ermesi için kapılarını Sovyetler Birliği'ne açmıştır. Kargaşa ve kaos ortamını fırsat bilen Sovyetler Birliği ülkede ikinci bir askeri darbe gerçekleştirmiştir. Sovyetler Birliği'nin Afganistan'a yönelik askerî müdahalesinin ardından, Filistinli bir din adamı ve akademisyen olan Dr. Abdullah Yusuf Azzam "Mektebü'l Hidemat" adında bir örgüt kurmuş ve Sovyetler Birliği'ne karşı silahlı mücadele başlatmıştır (Aldırmaz, 2017, s. 16-17).

Sovyetler Birliği'nin 1979 yılında Afganistan'ı işgal etmesi El- Kaide gibi İslam'ı referans alan radikal bir örgütün oluşmasına zemin hazırlamıştır. O dönemde Arap coğrafyasında, özellikle Filistin ve Mısır gibi ülkelerde İhvan-ı Müslim'in adındaki topluluğun amacı Arap coğrafyasındaki Batı hegemonyası ile mücadele olmuştur. İhvan'ın savunduğu siyasal İslamcı fikirlerin uygulanması için Sovyet işgali

uygun bir saha ve zemin sunmuştur. Afganistan'ı komünist işgalinden kurtarmak amacıyla ABD ve bölgedeki en yakın müttefiki Suudi Arabistan tarafından desteklenen Arap mücahitler Afganistan'a akın etmeye başlamıştır. Küresel Cihadın Babası olarak bilinen ve o dönemde İhvan-ı Müslim'inin lideri olan Abdullah Yusuf Azzam ile Usame Bin Muhammed Bin Avad Bin Ladin liderliğinde 1989 yılında Afganistan'da savaşan Arap mücahitler El-Kaide isimli bir kampta bir araya gelmiştir. Böylece El- Kaidenin temelleri atılmıştır (Bozan, 2018, s. 43-45).

Arapça kökenli olan ve kaf-ayın-dal kökünden gelen El Kaide (القاعدة) sözcüğü ev ya da kamp gibi merkez olarak alınan üs ya da mekân anlamına gelir. Sözcük, aynı zamanda sütunu destekleyen taban, yöntem, formül, akide ve örnek anlamlarını da taşımaktadır. Bunların dışında kurtuluş yeri veya operasyonların üssü manasında da kullanılmaktadır. Örgüt adıyla ilgili bir diğer veri ise Amerika Birleşik Devletleri'ne ait güvenlik kurumlarının, FBI'nın bombalamalarla ilgili soruşturmasında geleneksel yapıdaki örgütün tanımlaması için El-Kaide adını kullanmış olmasıdır. Afganistan'ı üs olarak varsayan El- Kaide başta ABD ve İsrail olmak üzere birçok ülke sınırları içerisinde şiddet eylemleri düzenlemiştir (Burke, 2004, s. 57).

1.3.1.1.1. Mektebü'l Hidemat

Mektebü'l Hidemat (مكتب الخدمات) Arapça kökenli bir kelimedir. Türkçedeki karşılığı ise "Hizmetler Bürosu" dur. Örgüt, Filistinli bir akademisyen olan Dr. Abdullah Yusuf Azzam tarafından 1984 yılında kurulmuştur. Dr. Abdullah Azzam'ın İslamabad'da Uluslararası İslam Üniversitesi'nde görev yaptığı dönemde kurulan Mektebü'l Hidemat Sovyetlerin Afganistan'da yapmış olduğu askeri müdahale ve işgale karşı mücadele etmeye gelen genç mücahitlere kalacak yer, maddi yardım ve silah eğitimi sağlamıştır. Pakistan'da dünyanın farklı coğrafyalarında mücadele için gelen mücahitlere kalacak yer, maddi yardım ve silah eğitimi sağlayan Usame Bin Muhammed Bin Avad Bin Ladin, Peşaver de bulunduğu sırada Dr. Abdullah Yusuf Azzam ile tanışmıştır. Bu tanışmanın ardından Usame Bin Muhammed Bin Avad Bin Ladin ile Dr. Abdullah Yusuf Azzam Mektebü'l Hidemat çatısı altında birlikte çalışmaya başlamıştır. Örgütün faaliyetlerinin finansal ve askerî kısmını Usame bin Ladin, propaganda ve medya kısmını ise Azzam'ın üstlenmesi ile Mektebü'l Hidemat daha da güçlenmiştir (Aldırmaz, 2017, s. 17-18).

Dr. Abdullah Yusuf Azzam'ın öncülüğünde Usame Bin Muhammed Bin Avad Bin Ladin ve Dr. Eyman El Zevahiri ile Muhammet Atef adındaki danışmanları ve üst düzey komutanların katılımı sonucu bir toplantı gerçekleştirilmiştir. Bu toplantıda Sovyet İşgali için oluşturulan mücadele örgütünün ismi ve amaçları saptanmıştır. El Kaidenin amacı şu şekilde belirtilmiştir: "El-Kaide, aslen organize olmuş bir İslami gruptur. Amacı; Allah'ın ismini yüceltmek ve Allah'ın dinini muzaffer kılmaktır (Ayadın, 2017)."

1.3.1.1.2. El Nusra

Cebhetü'n-Nusra (جبهة النصرة) adıyla kurulan, Şam Halkına Destek Cephesi olarak adlandırılan El Nusra, silahlı ve cihatçı bir örgüttür. 2011 yılında Tunus'ta başlayan ve Arap Baharı ya da Arap Uyanış adıyla anılan gelişmeler Ortadoğu'daki dengeleri alt üst etmiştir. Tunus'un ardından Mısır, Yemen, Libya başta olmak üzere pek çok Arap ülkesinde çeşitli gruplar demokrasi talep etmiş ancak hükümetler bu talepleri sert bir şekilde cevaplandırmıştır. Yapılan bu tutum ve davranışlar halkların ayaklanmasına neden olmuştur. Gösteriler Mısır ve Tunus'ta mevcut yönetimlerin düşmesi ve yerlerine seçimler sonucunda yeni hükümetlerin kurulmasıyla sonuçlanırken, Libya, Yemen ve Suriye'de gösteriler kısa zamanda iç savaşa dönüşecek olan şiddet olaylarının önünü açmıştır.

Suriye'de Ba'as yönetimine karşı başlayan ve hızla ülkenin pek çok kentine yayılan gösteriler, ülkede iç savaş koşullarının oluşmasıyla sonuçlanmış, bu süreç içinde yönetime yönelik tepkileri hızla devlet güçlerini ve Ba'as taraftarlarını hedef alan şiddet eylemlerine dönüştürmeyi amaçlayan silahlı gruplar ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu silahlı gruplarının en önemlilerinden biriyse Irak El kaidesi ile bağlantılı olan ve Ebu Muhammed El Culani'nin kurmuş olduğu Nusra Cephesi'dir. Irak'ta bulunan El Kaide örgütünün liderlerinden olan Ebu Musap El Zerkavi, 2003 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nin Irak'a saldırması ile Suriye'yi Amerika ile mücadele eden militanların kamp yeri ve Irak'a giden koridor amaçlı kullanmak istemiştir. Kısa sürede Suriye'den kabul ve destek cevabı gelmiştir. Hatta Suriyeli bir müftü olan Şeyh Ahmet Kaftari, Amerika Birleşik Devletleri'nin gerçekleştirmiş olduğu işgale karşı bütün Müslümanlara cihat çağrısı yapmıştır. Suriye rejimi Afganistan'da tecrübe kazanan cihatçı grupları bir süre kullandıktan sonra bunlarla yollarını ayırma kararı almıştır. Suriye'de demokrasi talebiyle başlayan gösterileri takip eden iç karışıklık sırasında

Irak'ta bulunan El Kaide mensup ve militanları, Suriye'deki kargaşa ortamından faydalanıp Ebu Muhammet El Culani liderliğinde Suriye'ye geçerek, 24 Ocak 2012 tarihinde El Nusra Cephesi adlı cihatçı direniş örgütünü kurmuşlardır. Günümüzde halen varlığını sürdüren bu örgüt Suriye'deki Ba'as iktidarına karşı sürdürülen savaşta önemli bir rol oynamıştır.

El Nusra'nın örgütsel yapısı üç farklı daldan oluşmaktadır. Bunlar askeri, dini ve siyasi dallardır. Bunların dışında stratejik hamleler oluşturmak ve dini rehberlik işlerini yapmak üzere yerel temsilcilerden oluşan Şura Meclisi bulunmaktadır. Suriye'deki sekiz farklı vilayette örgütün temelini oluşturan iki birim, 10'dan fazla farklı idare organı ve dokuz adet askeri karargâh bulunmaktadır. Bunların dışında, en bilineni Dava ve İrşat Mektebi olan, kurumsallaşmış birçok sosyal destek programı ile yargı sistemini denetleyen alt merciiler de vardır(Joscelyn, 2015).

El Nusra'nın Suriye'de bağımsız olarak hareket ettiği söylenemez. Örgütün gerçekleştirdiği eylemler ve geliştirmiş olduğu stratejik hamleler El Kaide'nin genel stratejileriyle benzer nitelikler taşımaktadır. El Kaide yöneticisi Ebu Muhammed El Colani, örgütün 20 yıl kadar sürecek bir cihat planının sonunda İslam Devletini kurmayı hedeflediğini dile getirmiştir. El Colani, 20 yıllık cihat planını 7 farklı döneme ayırmıştır:

İlk dönem: Uyanış olarak adlandırılan bu dönemde Müslümanları işgalci ABD ve Batı güçlerine karşı mücadele eden kişiler haline getirmek hedeflenmiştir. Bu dönem 2000-2003 yılları arasındaki zaman dilimini kapsamaktadır.

İkinci dönem: Göz açma olarak adlandırılmıştır. Bu dönem 2003-2006 yılları arasında karşılık gelmektedir. ABD'nin Irak'ı işgal etmesinin ardından oluşan yönetim ve otorite boşluğunda El Kaide'nin Irak'a nüfuz etmesi hedeflenmiştir.

Üçüncü dönem: Ayağa kalkma veya şahlanma olarak adlandırılan bu dönem 2006-2010 yılları arasındaki zamanı kapsamaktadır.

Dördüncü dönem: Var olan düzenin veya rejimin ortadan kaldırılmasının hedeflendiği bu dönem 2010-2013 yıllarını kapsamaktadır.

Beşinci dönem: 2013-2016 yılları arası zamana karşılık gelen bu dönemde Halifelik makamının yeniden yaratılması ve Hilafeti ilan edilmesi hedeflenmiştir.

Altıncı dönem: Toplu olarak saldırma veya çatışma dönemi olarak hedeflenen bu dönem cihat faaliyetlerini gerçekleştirme dönemi olmuştur. Bu dönem 2016-2020 yılları arasına denk gelmektedir.

Yedinci dönem: Son evre olan bu dönemde nihai zafer amaçlanmıştır. Bu dönemde İslam devletini kurma eyleminin tamamlanmış olması hedeflenmiştir. 2020 yılından sonraki zaman zarfını kapsamaktadır (Erdem, 2016, s. 192-206).

Örgütün lideri olan Ebu Muhammet El Culani, 19 Aralık 2013 tarihinde *Al Jazeera* kanalına vermiş olduğu bir diğer röportajında hedeflerinin Esad, Hizbullah ve IŞİD olduğunu, ancak ilk olarak Beşar Esad ve rejimini hedef aldıklarını belirtmiştir. Düşman olarak gördüğü bu hedeflerin kendi aralarında çıkar ilişkilerinin olduğunu söyleyen Culani, İslam Devleti kurup kurmayacağına yönelik soruya ise bunu ancak kargaşa ve savaşın ortadan tamamen kalktığına cevaplayabileceğini söylemiştir (Al-Golani, 2015).

El Nusra, El Kaide'nin ilerlediği çizgiden ayrılmadan kendi hamlelerini de oluşturmuştur. Bu hamleler şu şekilde sıralanabilir:

- Suriye'deki iç karışıklık ve kaosa neden olduğu iddia edilen Beşar Esad ve rejimini devirmek,
- Suriye'de toplumun üzerinde etkili olan laiklik ve milliyetçiliği yok ederek İslami teokratik yapı oluşturmak,
- Suriye'de bir İslam Devleti kurmak,
- Suriye'de rejim karşıtı olan gruplar ile iş birliği içerisinde girilerek kurulacak olan İslam Emirliğini korumak ve güvenliği sağlamak amacıyla ordu oluşturmak,
- Suriye'de etkisi olan Amerika Birleşik Devleti ile mücadele etmek ve bu etkiyi ortadan kaldırmak,
- IŞİD ile arasındaki sorunu çözmek,
- Kurulacak olan İslam Devletinin Ürdün ve Lübnan tarafına genişlemesi amacıyla gereken koşulları oluşturmak (Caarella, 2014, s. 33; Noman ve Blake, 2014, s. 5-6).

El Nusra, El Kaideye bağı olmasına rağmen, Suriye’de rejim karşıtı olan muhalifleri kendisine katmak ve diğer muhalif gruplar ile iş birliği içerisine girmek amacıyla bu bağı dönem dönem geri plana çekmiştir. El Nusra örgütünün lideri Ebu Muhammed El Culani’nin 19 Aralık 2013’te *Al Jazeera*’ye vermiş olduğu röportajda Suriye’de rejim karşıtı olan Suriye Muhalif ve Devrimci Güçler Ulusal Koalisyonu lideri Halid Hoca’nın kendisine El Kaide’den ayrılma teklifi yaptığını belirtmesi bunun önemli göstergelerinden biridir(Al-Golani, 2015).

El Nusra örgütü bu teklife ne evet ne de hayır cevabı vermiştir. Bu teklife ılımlı bakan örgüt bu hamle ile selefi ideolojisine uzak olan Esad karşıtı muhalif gruplar arasında sempati kazanarak, bünyesine kendi selefi ideolojisinin dışında kalan grupları da katmaya çalışmıştır. Kendilerine eleman temini yaparken niceliğe değil de niteliğe baktıklarını belirten Ebu Adnan, *Time* dergisine verdiği bir konuşmada kendilerine katılacak olan militanların moral ve motivasyon durumlarını incelediklerini belirtmiştir. Bunun nedeni örgüt içindeki yapıyı sağlam tutma ihtiyacıdır. Kendilerine katılacak olan militanlar için kefil zorunluluğu getirilmiştir. Bu şartı eksiksiz tamamlayan militanlar 15-20 günlük askeri eğitimden sonra 10 günlük dini eğitime tabi tutulmakta, son olarak biat ederek örgüte katılımları gerçekleştirilmektedir(Unreport, 2014). Gereğinden fazla eleman temin edilmesinin örgüte ayak bağı teşkil edebileceği düşünülmektedir. El Nusra bilgili ve nitelikli militanların kazanılmasına öncelikli vermektedir(Al-Golani, 2015).

28 Temmuz 2016 yılında El Nusra örgütü lideri Ebu Muhammed El Culani, El Kaide örgütünden ayrıldığını ve örgütünün artık faaliyetlerine Şam Fethi Cephesi ismiyle devam edeceğini açıklamıştır. Kimi uzmanlarca bu açıklama stratejik bir hamle olarak (değerlendirilmiş, örgütün ideolojisinde herhangi bir değişikliğin olmadığı ifade edilmiştir (Unreport, 2017).

El Nusra örgütü küresel ve cihatçı bir yapıya sahip olan El Kaide örgütünden ayrılarak daha yerel niteliğe bürünmüştür. Örgüt, El Nusra Cephesi olan adını Şam Fethi Cephesi olarak değiştirmesiyle birlikte bölgedeki en büyük örgütler arasında yer alan Ahrar-ı Şam, Fetih Ordusu gibi yerel yapıya sahip olan unsurlarla beraber yerleşme sürecine girmiştir(Öztürk, 2016, s. 167-196).

Birleşmiş Milletler’e üye olan devletlerin tahminleri birbirine göre farklılık gösterse de Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’nin yayınlamış olduğu 19 no.’lu

rapora göre El Nusra örgütü, 5000'den fazla yabancı uyruklu militan da dâhil olmak üzere toplam 10.000 kişiden oluşan eğitilmiş ve savaşçı güce sahiptir(Unreport, Un Security Council, 2017).

2. BÖLÜM

İŞİD'İN ORTAYA ÇIKMASINA VE GELİŞMESİNE NEDEN OLAN TARİHİ DİNAMİKLER

2.1. GİRİŞ

Başlangıçta Suriye ve Irak'ta güç kazanan Irak Şam İslam Devleti (İŞİD) örgütünün ortaya çıkışının arkasında yatan birçok faktör ve dinamik bulunmaktadır. Irak Şam İslam Devleti (İŞİD) aynı zamanda bir *de facto* devlet olarak nitelendirilmiştir. Örgütün kökenleri komünizm etkisinin ortadan kalkması için verilen mücadele ve dinin olağan yaşantıdaki etkisinin süreç içerisinde artmasına dayanmaktadır. 1979 yılında Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliğinin Afganistan'ı işgal etmesi İŞİD'in ortaya çıkmasına neden olan tarihi dinamiklerin başından yer almaktadır. Afganistan'ın işgali, 1994 yılında başlayan Çeçenistan savaşı ve Bosnalıların 1992-1995 yılları arasında Sırp ile olan mücadelesi gibi olaylar 20. yüzyılın sonlarında İslam toplumlarında Müslüman olanın Müslüman olmayan ile mücadelesi olarak görülmüş, ABD'nin 2003 yılında Irak'ı işgal etmesi ya da İsrail'in Filistin halkına uyguladığı sistematik baskı ve saldırılar da Müslüman olmayanın Müslüman olana eziyeti olarak değerlendirilmiş ve insanların hafızasında yer edinmeye başlamıştır. Bu algı, Müslüman halk arasında Batılı devletlere karşı olumsuz bir tutumun ortaya çıkmasına neden olmuştur. Batılı devletlerin işgalci güçlere destek vermesi Müslümanların Batılı güçlere karşı olan negatif tutumunun devam etmesine neden olmuştur. El Kaide ve İŞİD gibi terör örgütleri bu tutumu, dini istismar ederek militan temin etmek için kullanmışlardır.

Arap Baharı ile birlikte Arap ülkelerinin var olan siyasi ve bölgesel eski durumlarını derinden etkileyerek var olan sınırları manasız kılmıştır. Arap Baharı'nın Arap coğrafyasında hızlı bir şekilde yayılması mevcut radikal terör örgütlerinin hızla güçlenmesine zemin hazırlamıştır. Ancak Arap Baharı sonrasında Irak ve Suriye'de hızla güçlenerek geniş topraklar üzerinde hâkimiyet kuran bu örgütleri ortaya çıkaran etken ve dinamikleri anlayabilmek için Arap Baharı'nın öncesine, küresel cihat fikrinin Afganistan Savaşı ile somutluk kazandığı süreci ele almak yararlı olacaktır.

2.2. AFGANİSTAN SAVAŞI

Sovyetler Birliği'ne bağlı askeri birliklerin Afgan hükümetinin yardım talebi üzerine 1979 yılının Aralık ayında Afganistan'a girmesi bir ülkenin başka bir ülkeyi işgal etmesinden ibaret basit bir olay değildir. Şubat 1945 yılında Yalta Konferansı'nda alınan kararlar Yeni Dünya Nizamını oluşturmaktaydı. SSCB'nin bu düzene aykırı davranmasından ötürü başta Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere Batılı devletler Afganistan'da SSCB ile mücadele eden mücahitlere büyük destekler vermiştir.

Afganistan mücadelesi Radikal İslam için dönüm noktası kabul edilmektedir. Radikal İslam, diğer adıyla köktendincilik, İslami kavramların uç derecede muhafazakâr yorumu için kullanılmaktadır. Radikal İslam kavramı İslami köktendincilikte Kur'an'ın ve hadislerin yoruma yer bırakmadan, tam anlamıyla kelimesi kelimesine uygulanmasını esas alan kişi veya gruplar için kullanılmaktadır. Bu dönemde Radikal İslam hareketi öne çıkarak dünya çapında büyük destek kazanmaya başlamış ve diğer İslami örgütler için bir esin kaynağı olmuştur. Kazanılan bu maddi ve manevi destek savaşı militanların örgütlenme düşüncesinin somut hale gelebileceğini gözler önüne sermiştir (Roy, 2017, s. 120-122).

CIA başta olmak üzere Batılı istihbarat servisleri Afganistan'daki savaşı militanlara ekonomik olarak büyük destek vermiştir. Bu destek sadece ekonomik destekle sınırlı kalmamış, CIA aynı zamanda dünyanın farklı bölgelerinden Afganistan'daki savaşa katılmak isteyen mücahitlerin Afganistan'a sevkiyatı noktasında aktif bir şekilde rol almıştır(Mamdani, 2005, s. 73).

Amerikan Gizli Servisi CIA, İngiltere Gizli Servisi MI6 ve Pakistan Gizli Servisi ISI tarafından düzenlenen ortak operasyonlar sonucunda dünyanın farklı bölgelerinden yaklaşık 100.000 savaşı Afganistan'daki mücadeleye katılmaları için bölgeye getirilmiştir. Sadece bölgeye militan taşınmakla yetinilmemiş bu militanlara silah kullanma, bomba yapma ve imha etme, sıhhiye ve çeşitli strateji eğitimleri verilmiştir. Bu eğitimler için hazırlanmış kitaplar Afganistan savaşından sonraki yıllarda Afganistan ve Pakistan gibi ülkelerdeki birçok okulda bulunmuştur(Mamdani, 2005, s. 73).

Eğitim sadece Afganistan savaşıyla sınırlı kalmamış, Sovyetler Birliği'nin Afganistan'dan çekilmesinin ardından ülkelerine dönen militanlar gittikleri yerlerde de savaşımaya hazır birer militan olarak hazır bulunmuşlardır. Başıta ekonomik destek olmak üzere eğitim, barınma ve yiyecek giyecek alanlarında yapılan yardımlar 1948 yılında İngiltere tarafından kurulan Pakistan Gizli Servisi ISI tarafından gerçekleştirilmiştir. Batılı devletlerin gizli servisleri sahada varlıklarını doğrudan değil dolaylı olarak göstermiştir. Afganistan Savaşının beşinci yılında savaşçılara verilen maaşlardan yapılan hizmet ve yardımlara kadar olan bütün faaliyetlerin bir aylık bilançosunun 5 milyar dolara ulaştığı tespit edilmiştir (Napoleon, 2004, s. 83).

Bu yardımın radikal hareketlere yapılması tercih edilmiştir. Bunun nedeni radikallerin sadece Afganistan odaklı kalmayıp Afganistan'dan sonraki hayatlarında da bu radikalliklerini devam ettirip her türlü cihadi mücadeleye hazır olmalarının istenmesidir. Bu yardımlar sadece ABD ve müttefikleri olan Batılı devletler tarafından yapılmamış, başta Suudi Arabistan olmak üzere bazı Arap devletleri de Afganistan'daki cihatçı örgütlere yardım etmiştir. Yardımların İsrail Gizli Servislerine el altından yardım yapılan bankalar aracılığı ile gerçekleştirildiği belirtilmektedir. (Napoleon, 2004, s.83) Suudi Arabistan'ın bu yardımları 1973 yılından önce de var olan fakat Hanefi, Şafii, Hanbeli ve Maliki mezhepleri tarafından aşırı derecede sert buldukları için mesafeli durulan Vehhabiliğın Afganistan'daki etkisinin artmasına neden olmuştur (Kepel, 2002, s. 143-144'den aktaran Eken, 2017, s. 24).

2.3. 11 EYLÜL SALDIRISI

11 Eylül 2001 terör saldırısı El Kaide terör örgütüne mensup militanlar tarafından kaçırılan dört adet yolcu uçağı ile gerçekleştirilmiştir. İlk saldırı yolcu uçağının saat 08.45 sularından New York kentinde bulunan Dünya Ticaret Merkezinin Kuzey Kulesine çarpması ile yapılmıştır. İkinci saldırı ise saat 09.03 sularında Dünya Ticaret Merkezinin Güney Kulesine düzenlenmiştir.

Bir zamanlar Sovyetler Birliği ile mücadele sırasında ABD, Afgan mücahitlerine büyük destek vermiş, mücahit liderleri Beyaz Saray'da ağırlamış ve hatta dünya kamuoyuna mücahitlerin özgürlük savaşçıları olduklarını ilan etmiştir. 11 Eylül saldırılarından önce Afganistan'daki mücahitleri dünyaya bu şekilde tanıtan ABD, 11

Eylül 2001 tarihinden sonra büyük destek verdiği ve hatta kutsadığı aynı mücahitleri dünyaya ve kamuoyuna aşırı dinci ve radikal terörist grup olarak tanıtmıştır. (Şahin, 2008, s. 48)

ABD'ye yapılan bu saldırılar sadece ABD'yi değil aynı zamanda bütün dünyayı derinden sarsarak etkilemiştir. Bu saldırının sonucunda ABD diğer Batılı ülkelerin desteğini de alarak terör ile olan mücadelesini o güne dek olmadığı biçimde yoğunlaştırmıştır. ABD, NATO'nun desteğini alarak, terörle mücadele adı altında atacağı bütün adımları ve dünya üzerinde oluşturacağı yeni dünya nizamını meşru hale getirilmeyi hedeflemiştir. Buna delil olarak II. Dünya Savaşı'nda Japonya'nın ABD üssü olan Pearl Harbor'a saldırması gösterilebilir. ABD'nin 11 Eylül Pearl Harbor'dan sonra en büyük kayıp verdiği saldırı olmuştur. Japonya'nın II. Dünya Savaşı'nda ABD'ye ait Pearl Harbor üssüne saldırmasının ardından ABD halklardan destek alarak hem yaptığı acımasız hamleleri hem de dünyaya dayatacağı yenedünya nizamını meşru hale getirmiştir. 2001 yılında yapılan saldırıyı da bu şekilde meşrulaştırmıştır (Stone ve Kuznick, 2015, s. 486).

11 Eylül saldırısı sonrası müttefikleri ve gerekli uluslararası örgütlerden tam destek alan ABD, Taliban ile El Kaide Lideri Usame Bin Ladin arasında bir farkın bulunmadığına yönelik propaganda yapmaya başlamıştır. Hatta saldırıyı düzenleyenin El Kaide olduğunu ve El Kaide lideri olan Usame Bin Ladin 1996 yılından beri Afganistan da Taliban ile ilişki içerisinde olduğunu açıklamıştır. Bu doğrultuda Afganistan'da bulunan Kuzey İttifakı (Afganistan Birleşik İslami Kurtuluş Cephesi olarak bilinir. 1996-2001 yılları arasında Afganistan'da Taliban rejimine karşı savaşılan silahlı örgüttür) sahip olduğu 15 bine yakın askeri ile ABD'ye El Kaide karşısında destek vermeye hazır olduğunu belirtmiştir. Bu açıklamaların ardından ABD Kuzey İttifakına büyük destek sunmaya başlamıştır. (Primakov, 2004, s. 24)

11 Eylül saldırıları sonucu ABD mağdur görünümüne bürünmüş ve Afganistan'da var olan Taliban yönetimi meşru bir zemine sahip olmadığından ötürü Türkiye de dahil olmak üzere dünyanın birçok ülkesi ABD'nin mücadelesine destek vermiştir. Dünya, Afganistan'a karşı ABD'yi desteklemiştir. Rusya ve Çin gibi ülkelerin de içinde bulunduğu birçok devlet Washington yönetimine destek vermiştir. Filistin, Irak ve İran ise bu müdahaleyi sert bir dille kınamıştır (Uçarkol, 2013, s. 1208). Afganistan'daki Taliban yönetimiye El Kaide lideri Usame Bin Ladin'in 11 Eylül

saldırıları ile ilgisi olup olmadığının resmi belgeler ile ortaya çıkarılması şartı ile Afganistan'da yargılanması ya da tarafsız bir ülkeye gönderilmesi teklifini ABD'ye sunmuş, ancak bu teklif ABD tarafından reddedilmiştir (Oran, 2013, s. 20).

ABD ve İngiliz kuvvetleri tarafından 7 Ekim 2001 günü Usame Bin Ladin'in eğitim kamplarına ve Taliban hükümetine ait askeri hedeflere karşı "Sürekli Özgürlük Harekatını" başlatmıştır. Bu harekât üç aşamadan oluşmaktadır. Uçaklardan ve Basra Körfezi ile Hint Okyanusu'na yerleştirilen uçak gemilerinden atılan füzeler ile başlayan ilk saldırı yıldırma harekâtı olarak değerlendirilmiştir. Hint Okyanusu'nda ABD'ye ait olan "Diego Garcia Üssü'nden" kalkan uçakların eğitim kamplarını yok etmesi "temizlik harekatı", Amerikan, İngiliz, Alman ve Fransız komandoları ile Pakistan Ordusunun 9 Kasım 2001 tarihinde ortak yapmış oldukları operasyonlar sonucu Mezar-ı Şerif, Tahar, Bağış ve Kabil kentlerinin ele geçirilmesi ise "Süpürme harekatı" olarak nitelendirilmiştir. (Akkurt, 2005, s. 244; Polat, 2006, s. 106-107)

Bu harekâtlar sonucunda Afganistan'ın iç güvenliğinin sağlanması ve radikal terör örgütlerine ait eğitim ve lojistik destek sahalarının terörist unsurlar ile birlikte yok edilmesi hedeflenmiştir. Ancak bu hedefler gerçekleştirilip terör örgütlerine ait hedefler ağır bombardıman ile vurulurken bu bombardımanlar sırasında sivil halk büyük zarar görmüştür. Kandahar kentinin ABD destekli Kuzey İttifakı tarafından ele geçirilmesi ile birlikte Taliban hükümeti dönemi tamamen sona ermiştir.

11 Eylül saldırılarının en önemli sonucu İslam karşıtlığının ortaya çıkması olmuştur. Bu kavramın ortaya çıkması ile birlikte Samuel Huntington'un ortaya atmış olduğu Medeniyetler Çatışması aldı tez yeniden gündeme gelmiştir. ABD ve Batı tarafından yayımlanan İslam karşıtı yayınlar dünya üzerinde İslam'ın terörle özdeşleştirilmesine ve Müslümanların dünya üzerinde potansiyel bir terörist olarak görülmesine sebep olmuştur. Bunun üzerine saldırılar başlamadan önce ABD Başkanı George W. Bush'un yapmış olduğu açıklamada saldırıları "*crusade*" yani "Haçlı Seferi"ne benzetmesi, dünya çapından bir İslam-Hristiyan çatışması olarak değerlendirilmiştir (Erdoğan, 2014, s. 2).

Sovyetler Birliği'nin Afganistan'dan çekilip dağılmasının ardından güçler dengesi değişmiş ve çift kutuplu dünya düzeni sona ermiştir. İstikrarın sağlanamadığı bölgelerde düzen ve dengeler değişmeye başlamıştır. Afganistan'da Taliban ile

mücadele noktasında Orta Asya cumhuriyetleri ABD ile iş birliği içerisine girmiştir. Tacikistan, Özbekistan ve Kırgızistan gibi ülkeler hava sahalarını Afganistan'da bulunan Taliban hükümeti ve El Kaide ile mücadele eden ABD ve Avrupa devletlerine açmıştır. Kazakistan kendine ait olan Almata Hava Limanı'nın acil durumlarda kullanabilmesi için Koalisyon Kuvvetleri'ne izin vermiştir. (Erhan, 2004, s. 84)

Uluslararası arenadaki güç dengesinin bozulması bazı ülkelerin diğer ülkelere karşı terör örgütlerini desteklemesine neden olmuştur. Değişen güç dengesi ve ABD, Çin, İran, Rusya ve Pakistan gibi ülkeler arasında yaşana bölgesel güç mücadelesinden ötürü doğan boşluğu terör örgütleri çok etkin bir şekilde kullanmıştır. Bunu açıklayıcı örnek olarak Afganistan saldırısı sonrası El Kaide'nin kısa zamanda yeniden toparlanması verilebilir. ABD 11 Eylül Saldırıları sonrasında İslam dünyasını terörist ilan etmekle kalmamış aynı zamanda dünyanın farklı bölgelerine istediği zaman belirli gerekçeler göstererek müdahale etme yetkisi elde etmiştir. Bunun ise en çarpıcı örneği Irak'ın işgalidir.

2.4. IRAK'IN İŞGALİ

11 Eylül 2001 tarihinde gerekli yerlerden alınan destekler sonucu ABD ve müttefikleri Afganistan'ı güçlük çekmeden işgal edebilmişlerdir. ABD Afganistan'ın işgali esnasında gerek uluslararası kamuoyunun gerekse Birleşmiş Milletlerin büyük desteğini almıştır. Verilen bu destekler sayesinde Afganistan'ın işgali açısından uluslararası hukuka aykırı bir durum oluşmamıştır. Ancak ABD Afganistan'da gösterdiği gerekçeleri Irak'ı işgal ederken gösterememiştir. Gösterilen gerekçelerin birçoğunun asılsız olduğu ilerleyen zamanlarda görülmüştür.

Irak'ın işgal süreci Körfez Savaşı'na dayanmaktadır. Saddam Hüseyin yönetimi altında bulunan Irak'ın, İran ile sekiz yıl süren yıkıcı bir savaştan çıkmasının ardından Saddam Hüseyin yönetimi petrol fiyatlarının arttırılmasını Kuveyt yönetiminden talep etmiş, ancak Kuveyt Emiri Cabir el Ahmed el Sabah yönetimi bu talebi reddetmiştir. Kuveyt yönetiminin bu talebi reddetmesi Irak yönetiminin Kuveyt'e baskı yapmasına neden olmuştur. İşte ABD ve Irak arasındaki ilişkiler bu olaylar üstüne bozulmaya başlamıştır. Irak yönetimi Kuveyt'i dünya piyasasını petrole boğmak, petrol sahasında hırsızlık yapmak ve OPEC kotasına uymaması nedenlerinden dolayı işgal etmiştir. ABD

bu işgal gerçekleşmeden önce Arap dünyasında olası bir çatışmada herhangi bir tarafın yanında yer almayacağını belirtmiş ancak Irak'ın Kuveyt' i işgalinden sonra Irak' a karşı tavrı takınmaya başlamıştır. Basra Körfezine konuşlandırılan ABD, İngiltere, Fransa, Suriye, Mısır, Suudi Arabistan, gibi ülkelerinde içinde bulunduğu 37 farklı ülkeden oluşan koalisyon gücü tarafından kara ve havadan yapılan askeri harekâtlar sonucunda Irak Kuveyt'ten çekilme kararı almış, Şubat 1991'de ateşkes ilan etmiştir. I. Körfez Savaşı olarak adlandırılan bu harekâttan sonra ABD hükümeti Irak'a ambargo koyma kararı almıştır. Uygulanacak olan bu ambargo ile Saddam ve rejimini abluka altına alınması ve ülkede bir rejim değişikliğinin gerçekleşmesi hedeflenmiştir.

I. Körfez Savaşı'nın ardından ABD başkanı George W. Bush ve mensubu olduğu Cumhuriyetçi Partinin bazı kesimleri Irak ve yönetimini teröre destek vermek ve kimyasal silahlara sahip olduklarını iddia etmişlerdir. İddialar sadece bunlar ile kalmamış ABD Başkan Yardımcısı Dick Cheney ve Savunma Bakanı Donald Henry Rumsfeld yapmış oldukları açıklamalarda Irak yönetimi ve Saddam Hüseyin ile El Kaide lideri Usame Bin Ladin arasında ilişki olduğunu ileri sürmüştür, El Kaide terör örgütünün Irak'tan kitle imha silahları temin edebileceklerini ima etmiştir. Böylece Irak'a yönelik bir askeri işgalin çanları çalmaya başlamıştır. (Şahin, 2016, s. 330)

Irak lideri Saddam Hüseyin'in 11 Eylül saldırıları ile bağlantısının olduğuna ilişkin iddialar ortaya atılmış ancak gerekli ve yeterli deliller bulunamamıştır. Gerekli delillerin gizlenme ihtimaline karşı ABD Saddam Hüseyin'i yönetimden uzaklaştırma kararı alarak bu yönde stratejiler oluşturmaya başlamıştır. İlk olarak Saddam Hüseyin'e muhalif olan gruplara ekonomik ve askeri alanlarda büyük destekler vermiştir. (Şahin, 2016, s. 330-332)

İlerleyen zamanlarda ABD, teröre destek vermek ve toplu ölümlere sebebiyet verecek kitle imha silahlarına sahip olmak gibi suçlamalarla Irak'ın bir tehdit unsuru haline geldiğini sürekli olarak gündeme getirmeye başlamıştır. 2002 yılında Birleşmiş Milletler'in Irak'a yönelik aldığı kararlar neticesinde Birleşmiş Milletler Silah Denetleme Komisyonu oluşturularak Irak yönetiminin sahip olduğu silahların denetlenmesi için Irak yönetiminden iş birliği yapması istenmiş, Saddam Hüseyin bu iş birliğini kabul etmiştir. BM Silah Denetleme Komisyonu Başkanı Hans Blinx'in 14 Şubat 2003 tarihinde yapmış olduğu incelemeler sonucu yayımladığı raporda Irak yönetiminin kendileri ile işbirliği içerisine girerek denetimi sorunsuz bir şekilde

yaptırıldığını ve yapılan incelemeler sonucunda herhangi bir kitle imha silahının varlığına rastlanmadığını belirtmiştir. Ancak bu sonuca ABD inanmamıştır. ABD Dışişleri Bakanı Colin Powell 5 Şubat 2003 tarihinde BM Güvenlik Konseyi'nde yaptığı konuşmada Saddam Hüseyin' in toplu katliamlara neden olacak biyolojik silahlara sahip olduğundan hiç şüphelerinin olmadığını belirterek daha fazlasını da üretebilecek kapasiteye sahip oldukları iddiasında bulunmuştur.

ABD Irak'ı işgal etme konusunda Birleşmiş Milletler tarafından desteklenmemiş hatta Çin, Rusya, Almanya ve Fransa gibi ülkeler bu işgal harekâtına karşı çıkmıştır. Ancak ABD, Irak'ın terör ve terörizme destek vermesini engellemek, toplu ölüm ve katliamlara neden olacak kitle imha silahlarını ortadan kaldırmak ve Irak'a demokrasi götürerek Irak halkını özgürleştirmek gibi gerekçeler göstererek 20 Mart 2003 tarihinde Irak'ı Özgürleştirme Harekâtı'nı başlatmıştır. Karadan ve havadan yapılan operasyonlar sonucunda 10 Mart 2003 tarihinde Bağdat düşmüş, 1 Mayıs 2003 tarihinde ise ABD savaşın bittiğini ve Irak'ın tamamen işgal edildiğini resmen ilan etmiştir. (Şahin, 2016, s. 330-332)

ABD'nin Afganistan'ı işgal etmesi ikili ve çoklu görüşmeler sonucu alınan karar ve destekler ile meşru hale gelmiştir. Ancak Irak'ın işgali Afganistan'ın işgalindeki gibi meşru bir zemin kazanamamıştır. Bunun nedeni ABD'nin Irak'ın işgalinde ikili ve çoklu işbirliği içerisine girmeyerek tek başına, kendi plan ve stratejisine göre hareket etmesidir. Bu hamlesi büyük ve güçlü devletlerden, uluslararası kurum ile kuruluşlardan ve İslam dünyasından gereken desteği alamamasına aksine tepki görmesine neden olmuştur. (Brzezinski, 2005, s. 76)

Irak'ın işgalinden sonra ABD yönetiminin izlediği politikalar, beklenenin aksi sonuçlara yol açmış ve Irak birçok radikal örgütün çekim alanı ve konuşlanma merkezi haline gelmiştir. Hatta ileri zamanlarda IŞİD'e dönüşecek olan Irak El Kaidesi olarak adlandırılan radikal örgüt Irak topraklarından gelişim göstererek ilerleme kaydedilmiştir.

Soğuk Savaş'tan galip ayrılan ve dünyanın en büyük askeri gücüne sahip olduğu olan ABD'nin, bir ay gibi kısa bir süre içerisinde Irak'ın tamamını işgal etmesinde, ülkenin kuzeyinde yaşayan Kürtlerin Irak yönetimine elinde bulunduran Sünni Baas yönetimine karşı ABD'ye büyük destek vermesi etkili olmuştur. Bunun yanında Irak'ta Arap nüfusun çoğunluğunu oluşturmalarına rağmen Sünnilerin ağırlıkta olduğu Baas

iktidarı tarafından yönetiminden dışlanan ve baskı gören Şiiler de ABD'nin işgal etmesiyle birlikte yerine kurulacak yeni yönetimde daha fazla söz sahibi olabilme düşüncesiyle ABD'ye destek vermiştir. Son olarak Birinci Körfez Savaşında Kuveyt'i işgal etmesinden ötürü ABD'nin uygulamış olduğu ambargo yüzünden birçok sıkıntının ortaya çıkması özellikle yedek parça noktasında sıkıntılar çekilmesi Saddam Hüseyin'e olan güvenin sarsılmasına neden olmuştur.

İşgal üzerinden bir ay geçtikten sonra 9 Nisan 2003 tarihinde Firdevs Meydanı Olayı patlak vermiştir. Bu tarihte Firdevs Meydanında bulunan Saddam Hüseyin Heykeli ABD ordusuna ait ağır ekipmanlar aracılığı ile devrilip parçalanmıştır. Başta Iraklılar heykelin devrilmesine sevinmiş ve destek vermiştir Heykelin baş kısmı halk tarafından kesilerek zincire bağlanıp sokaklarda sürüklenmiştir. Bu olay Saddam rejiminin sonunu simgelerken ABD Başkanı George W. Bush, ABD adına Irak'ı yönetmesi ve devlet başkanının yetkilerini kullanabilmesi için Paul Bremer'i Irak Özel Temsilciliğine tayin etmiştir. Paul Bremer'in Irak Özel Temsilciliğine getirilmesiyle birlikte IŞİD'in gelişmesine zemin hazırlayan bir süreç başlamıştır. Paul Bremer'in tayin edilmesinden önce süreci yöneten Emekli General Jay Graner ve Charlie adındaki bir CIA mensubu başta olmak üzere danışmanları tarafından yapılan bütün uyarıları dinlemeyerek Sünni Baas Rejimine ait güvenlik birimlerinin tasfiye edilmesi emrini vermiştir. Bütün yapılan uyarılara rağmen bu emir "Geçici Koalisyon Otoritesi 1 Numaralı Emri" olarak belirlenmiştir. Paul Bremer'in ivedilik içeren kararıyla emir yerine getirilmiştir. (Demir, Kavaklı ve Sert, 2020, s. 39)

16 Mayıs 2003 tarihine gelindiğinde Baas Partisi yetkililerinin kamu kurum ve kuruluşlarında çalışması yasaklanmıştır. Bir hafta sonra ise Savunma Bakanlığı ve Cumhuriyet Muhafızlarının bulunduğu kurumların birçoğu dağıtılmış, bu kurumlarda çalışan görevliler görevlerinden atılmıştır. Yaklaşık olarak 30 bin profesyonel askeri kapsayan Geçici Koalisyon Otoritesi'nin (GKO) aldığı karara göre en üst 4 rütbeye sahip olan Irak ordusu subayları, bir daha kamu görevine dönmek üzere tasfiye edilmiştir. Bu kararın ardından gelen ikinci bir karara göre; Irak Ordusu'nda görev yapan Özel Kuvvetler ve İstihbarat Servisi görevlileri de aynı şekilde tasfiye edilmiştir. Bu kararların ardından tasfiye edilen yaklaşık 300.000 asker ve istihbaratçı, sürerç içinde çeşitli radikal örgütlerin, özellikle de IŞİD'in bel kemiğinin oluşturacak askeri

potansiyele sahip birer militan haline gelmiştir. (Gause, 2010; Erdoğan ve Deligöz, 2015, s. 8)

Bu kararların alınmasından sonra oluşturulan siyasi yapı Şii ve Kürtlerin beklentilerini gerçekleştirmiştir. Yeni kurulan siyasi yapıda Şii ve Kürtler sistem içerisinde daha aktif hale getirilerek Sünniler sistemin dışına itilmiştir. Sünniler sadece siyasi alandan dışlanmakla kalmamış, ekonomik ve sosyal alanlarda da sorunlar yaşamıştır. Bu dışlanmışlık Sünnilerin radikal din menşeli terör örgütlerine katılmasına ve bu örgütlerin gelişip büyümesine zemin hazırlamıştır. Aynı zamanda bu dışlama politikası etnik ve mezhepsel ayrılık sorununu daha da derinleştirmiştir.

Radikal örgütlerin gelişmesini ve radikal örgütlere katılımı arttıran bir başka etmen ise işkenceler ve insanlık onuruna yakışmayan skandallar ile bilinen Ebu Gureyb Hapishanesidir. Birçok Iraklı Ebu Gureyb Hapishanesi başta olmak üzere benzer hapishanelerde toplanarak insanlık onuruna yakışmayan işkencelerden geçirilmiştir. Bir kısım Iraklı işkenceler dayanamayarak hayatını kaybetmiştir. İşkenceye maruz kalan mahkûmların yakınları da direnişe katılmak amacıyla rejimin karşısında olan terör örgütlerine katılmışlardır. Bunun yanında hapishanede yaşanan işkence ve tecavüz görüntülerinin medya aracılığı ile bütün dünyaya yayılması, hem Irak içinden hem de Irak dışından birçok direnişçinin terör örgütlerine katılmasına neden olmuştur. (Ricks, 2014)

Irak'ta ortaya çıkan direniş amaçlı örgütlerin gelişmesini sağlayan bir başka olay ise Felluce kuşatmasıdır. Amerikan güçleri ve Sünni Direnişçiler arasındaki çatışmalar Felluce'de daha da şiddet kazanarak derinleşmiştir. Hatta ABD ordusunun Vietnam'dan sonra en şiddetli çatışmalara girdiği yer Felluce olmuştur. Güç bakımından daha üstün olan ABD ordusunun ağır bombardıman ve operasyonları direniş örgütlerinin ağır darbeler almasıyla sonuçlanmıştır. Bu durum Sünnilerin ABD'ye olan karşıtlıklarının daha da katılaşmasına sebep olmuştur. Ebu Mus'ab ez- Zerkavi kurmuş olduğu örgütüyle birlikte sahada aktif şekilde mücadele etmiş, ABD ordusuyla şiddetli çatışmalara girmiştir. Ebu Mus'ab ez- Zerkavi'nin ABD ile fiili çatışmaya girmesi, ABD karşısında Sünnilerin yanında olması ve ABD ile mücadelede sahada aktif bir şekilde rol alması Sünnilerin Ebu Mus'ab ez- Zerkavi' ye olan ilgilerinin artmasına sebep olmuştur. Ocak 2005 yılında Irak'ta yapılan seçimlere Sünnilerin katılım oranı düşük olmuştur. Bunun nedeni olarak Sünnilerin, Saddam Hüseyin'den sonra ABD

tarafından oluşturulan yeni siyasi yapıya ve düzene inanmamaları ve Şii ve Kürtlerin mevcut yapıdaki oranlarının fazla olmasından ötürü yeni siyasi yapıya dâhil olmak istememeleri gösterilmektedir. (Çetinsaya, 2005)

Ebu Mus'ab ez- Zerkavi kurmayı planladığı İslam Devleti için ilk olarak ABD'ye karşı cihadi mücadele ilan ederek mücadeleye başlamıştır. Bu mücadelede başarı elde etmek ve İslam Devletini kurabilmek için etnik ve mezhepsel çatışmayı körükleyerek diri tutmaya çalışmıştır. Çatışma ortamının devam etmesi kurmuş olduğu örgütün ayakta kalmasına ve direnişçilerin örgüte akın etmesine sebep olmuştur. Aynı zamanda Sünni camiasında edinmiş olduğu sempati sayesinde direnişçi sayısı hızla artmış ve örgüt büyümeye başlamıştır. Irak El Kaidesi'nin hızla güçlenmesini sağlayan kargaşa ve çatışma ortamının oluşmasınaysa en fazla Paul Bremer'in Irak'taki uygulamaları hizmet etmiştir. (Lister, 2014; Erdoğan ve Deligöz, 2015, s. 8)

Ebu Gureyb Hapishanesi ve muhtelif hapishanelerde yapılan işkence ve tecavüz skandallarına ait fotoğraf karelerinin dünya basınına sızdırıldığına daha önce değinilmişti. Bu olaylardan sonra Ebu Gureyb ve muhtelif hapishanelerde İsrail'in iç ve dış istihbaratı olan Şin Bet ve MOSSAD ajanlarının görev yaptığına dair haber ve belgeler de basına yansımıştır. Daha sonra Irak'taki hapishanelerden sorumlu olan Tuğgeneral Janis Karpinski'nin yapmış olduğu açıklamalarla bu iddiaların doğruluğu teyit edilmiştir. Bu açıklamalarda Şin Bet ve MOSSAD ajanlarının akıcı bir şekilde Arapça konuşabilmelerinden ötürü mahkûmlarla İsrail ajanlarını ilgilenmelerine izin verildiği belirtilmiştir. (Thomas, 2016, s. 456) Bu durumdan yola çıkılarak hapishanelerde yapılan muamelelerin, başta gelecekte Ebu Mus'ab ez-Zerkavi tarafından kurulacak olan IŞİD olmak üzere radikal örgütlerin gelişmesine ABD ve İsrail istihbarat servislerinin de katkıda bulunmuş oldukları söylenebilir.

22 Şubat 2006 tarihinde Samarra kentinde Şiilerce kutsal sayılan Askeriye Türbesi'nde bombalı bir saldırı gerçekleşmiştir. Bu eylemin ardından Şii lider Mukteda el-Sadr'a bağlı Mehdi Ordusu, sivil Sünni Araplara karşı temizlik adı altında geniş çaplı saldırı operasyonları düzenlemeye başlamıştır. İlerleyen birkaç gün içerisinde ise Sünnilere ait kutsal mekânlara saldırılar artmaya başlamıştır. Karşılıklı saldırıların artması ülkede Şii-Sünni çatışmasının derinleşmesine neden olmuştur. Bu çatışmalardan ötürü yaklaşık 26.500 kişi hayatını kaybetmiş, 2 milyondan fazla sivil ise mülteci durumuna düşmüştür. Çatışmaların artmasıyla birlikte ABD Yönetimi tarafından

bölgeye yaklaşık 21.000 asker gönderilmiştir. Gönderilen bu askerlerin başına ise General David Petraeus atanmıştır. (Gause, 2010'dan aktaran Erdoğan ve Deligöz, 2015, s. 8)

Çatışmaların yaşandığı ve hâkimiyetin kaybedildiği bölgelere askerî birlikler gönderen General Petraeus, bu süreçte büyük önem taşıyan “Sahva Konseyi” stratejisini oluşturarak uygulamaya başlamıştır. Bu stratejinin amacı gelecekte adı IŞİD olacak olan Irak El Kaidesi’den rahatsızlık duymaya başlayan Sünni Aşiretlerin desteğini alarak, başta Irak El Kaidesi olmak üzere direnişi sürdüren radikal örgütler ile mücadele etmektir. Sünni aşiretler ile masaya oturan General Petraeus emrindeki birkaç subayın karşı çıkmasına rağmen Sünni aşiretleri ve radikal örgütlere karşı mücadele eden direnişçileri maaşa bağlayarak onlarla işbirliği yapma yolunu seçmiştir. Petraeus bu stratejiyi uygularken inisiyatif kullanmış, ABD Başkanı George W. Bush’un onayını almaya ihtiyaç duymadığını belirtmiştir. Generalin uygulamış olduğu bu strateji ile Irak’taki şiddet eylemleri %90 oranında düşüş göstermiş ve ülkede yaşam normale dönmeye başlamıştır. (Bush'un stratejisi netleşti, 2007)

ABD’nin Irak’tan çekilme kararı almasıyla birlikte dönemin ABD Büyükelçisi ve General David Petraeus Irak yönetiminde bulunan Nuri El Maliki’nin yönetim koltuğundan alınmasını talep etmiş, ancak bu istek dönemin ABD Başkanı George W. Bush tarafından kabul edilmemiştir. ABD Irak’tan çekildikten sonra Sünni aşiretlere ve direnişçilere verilen maaşlar kesilmiş, Irak Başbakanı Nuri El Maliki Sünnileri siyasi hayattan dışlamış, Maliki’nin mezhepçi politikaları nedeniyle Şii-Sünni çatışması yeniden artmış ve derinleşmiştir. Bunun sonucunda General David Petraeus’un uygulamış olduğu Sahva Konseyi stratejisinin bir kenara bırakılmasıyla şiddet ortamı yeniden ortaya çıkmıştır (Lister, 2014’ten aktaran Erdoğan ve Deligöz, 2015, s. 8)

Nuri El Maliki’nin Sünnilere uyguladığı baskıcı ve dışlayıcı politikalar nedeniyle Sünniler doğrudan ya da dolaylı olarak IŞİD’e destek vermeye başlamışlardır. Sünnilerin Irak yönetiminden kopmasına neden olan bir başka olay ise Eski Irak Cumhurbaşkanı Yardımcısı olan Tarık Haşim’i hakkında çıkarılan yakalama kararıdır. Türkiye’ye kaçan Haşimi hakkında gıyabında yapılan mahkeme sonucu idam kararının verilmiştir. Nuri El Maliki, sonunda aşırı mezhepçi politikalarından ötürü yönetimden ayrılmak zorunda kalmış, yerine ise Haydar el İbadi gelmiştir. Ancak Sünnilerin İbadi döneminde de mevcut yapıya güvenmedikleri görülmüştür.

ABD'nin Irak işgalinin sonuçlarına değinecek olursak, Irak'a demokrasi, barış ve özgürlük gelmemiş, aksine ülkede huzursuz ve istikrarsız bir ortam oluşmuştur. ABD eğitim, sanayi, sağlık, özel sektör vb. alanlarda Irak'ı geliştirmeyi vaat etmiş ancak var olan sistemi daha da kötü hale getirmiştir. ABD'nin teorik olarak kurmuş olduğu planın başarılı bir şekilde uygulanamaması ülkede güvenlik boşluğuna ve güvenlik sorununun ortaya çıkmasına neden olmuştur. Ortaya çıkan güvenlik boşluğundan ötürü birçok terör örgütü ortaya çıkmış ve gelişme fırsatı bulmuştur. Saddam Hüseyin yönetiminin ve Baas Partisi'nin devrilmesinin ardından ABD hükümeti tarafından kurulan Geçici Koalisyon Hükümeti Başkanı Paul Bremer'in bütün uyarılara rağmen Baas Partisi üyelerinin kamu kurum ve kuruluşlarından atması ve Irak Ordusu'na ait profesyonel yeteneklere sahip asker ve istihbaratçıları ihraç etmesi, bu kişilerin radikal veya terör örgütlerine katılmalarıyla sonuçlanmıştır. Ordudan ihraç edilen asker ve istihbaratçılar ileride kurulacak olan IŞİD'in askeri kanadını, kamu kurumlarından atılan Baas Partisi mensupları ise Iörgütün bel kemiğini oluşturacaktır. Yeni kurulan siyasi yapı Şiiilerin ve Kürtlerin siyasi yapıdaki rollerini arttırırken, Sünnilerin ve Baas Partisi üyelerinin siyasi hayatta ötekileştirilmesine ve dışlanmasına neden olmuştur. Bu da beraberinde mezhepsel ve etnik ayrılık ve düşmanlıkların derinleşmesini getirmiştir. Siyasal ve kamusal yaşamdan dışlanan Sünnilerin ve Baas Partisi üyelerinin önemli bir kısmı direniş örgütlerine katılmış veya destek vermiştir. Artan mezhepsel çatışmalar nedeniyle birçok Sünni mülteci durumuna düşmüş, Irak'ta bir mülteci sorunu ortaya çıkmıştır. Kerkük'te yaşayan Sünni Araplar'ın Kürtler tarafından dışlanmasıysa Sünni Arapların Suriye ve Ürdün tarafına zoraki göç etmelerine neden olmuştur.

2.5. IRAK İSLAM DEVLETİ'NİN ORTAYA ÇIKIŞI (2006-2013)

Irak İslam Devleti'nin ortaya çıkış tarihi her ne kadar 2006 yılı olarak bilinse de, sadece Irak İslam Devleti'nin değil, 2013-2014 yılları arasında kurulan ve günümüzde İslam Devleti adını kullanan ISİD'in temelleri de 1999 yılında Ebu Musab el Zerkavi tarafından kurulan (جماعة التوحيد والجهاد) **Cemaat'ul el-Tevhid ve'l Cihad** (Tevhit ve Cihad) örgütüne dayanmaktadır.

Örgüt	Tarih	Kurucu Liderleri
-------	-------	------------------

Cemaat'ul el-Tevhid ve'l Cihad	1999-2004	Ebu Musab el Zerkavi
İki Nehir Arası El Kaide/ Irak- El Kaidesi	2004-2006	Ebu Musab el Zerkavi
Irak İslam Devleti (İİD)	2006-2013	Ebu Ömer el-Bağdadi

Tablo-2. İŞİD' in tarihsel evrimi

2.5.1. Tevhid ve Cihad Örgütü (1999-2004)

1966 yılında Ürdün'de doğan Ebu Musap el Zerkavi, zor ve sıkıntılı bir çocukluk dönemi geçirerek erken yaşta Selefilik ve Cihat kavramları ile tanışmıştır. İslami ilimlere olan ilgisi daha çocuk yaşta başlayan Ebu Musab el Zerkavi, 1988 yılında Sovyetlere karşı savaşa katılmak için Afganistan'a gitmiştir. Usame Bin Ladin'i örnek alınması gereken kişi olarak görmeye başlayan Zerkavi savaşın sona ermesiyle birlikte doğduğu ülkeye geri dönmüştür. Ürdün'e gelmesi Zerkavi'yi cihadi eylemlerden alı koymamış aksine Ürdün Kralı Hüseyin'e karşı yürütmüş olduğu faaliyetlerinden ötürü Ürdün istihbarat teşkilatı tarafından takibe alınmaya başlamıştır. 1993 yılında bir sinema salonuna yaptığı saldırı nedeniyle tutuklanarak cezaevine gönderilmiştir. Cezaevinde kaldığı süre içerisinde İslami ilimler üzerine çalışmış, İslami ilimler hakkında fetvalar vermeye başlamıştır. 1999 yılında cezaevinden çıkan Zerkavi Usame Bin Ladin'e olan ilgisinden ötürü onunla tanışmak amacıyla yeniden Afganistan'a gitmiştir (Kirdar, 2011'den aktaran Bozkurt, 2019, s. 170). Ancak Afganistan'a gittiğinde verdiği fetvalardan ötürü Usame Bin Ladin'den arzu ettiği ilgi ve desteği göremeyen Zerkavi 1999 yılında Afganistan'ın Herat kampında bağımsız bir şekilde kendi mücahitlerini yetiştirmek amacıyla Cemaat'ul el-Tevhid ve'l Cihad olarak bilinen Tevhit ve Cihat örgütünü kurmuştur. (Weaver, 2006, s. 153'den aktaran Bozkurt, 2019, s. 169-172)

Kurulan Tevhit ve Cihat örgütünün üyelerinin çoğunluğunu Suriye, Filistin ve Ürdün'den Avrupa'ya sürgüne gönderilen ya da sürgün hayatı yaşayan İslamcı militanlar oluşturmaktaydı. Usame Bin Ladin, kendi örgütünü kurmasının ardından tarafından Zerkavi'yi kendisine biat edilmeye davet etmiştir. Zerkavi ise biat teklifini reddederek bağımsız ve tek başına hareket etmeyi tercih etmiştir. 2001 yılında ABD'nin Afganistan'a saldırmasıyla birlikte Zerkavi, örgütünü ilk olarak İran'a daha sonra

Irak'ın kuzey bölgesine taşınmıştır. Zerkavi'nin bu bölgeye taşınmasının ardında yatan en büyük neden kamp yerleri ve güvenli bölgeler oluşturma ihtiyacıdır. Aynı zamanda Irak'ın kuzeyi, Lübnan ve Suriye'de yaşayan Filistinli mültecilerin bulunduğu bölgelerden örgütün yeni militan ihtiyacını karşılamaya çalışmıştır. Irak'ın kuzeyinde faaliyet yürüten ve El Kaide ile dost olduklarını belirten ayrılıkçı Kürtlerin oluşturduğu bir hareket olarak bilinen Ensar el İslam örgütü ile bağlantı ve iş birliği içerisine girmiştir. Bu bağlantı ve işbirliği Irak El Kaidesi'nin temellerinin atılması ile sonuçlanmıştır. (Laub, 2016)

2.5.2. İki Nehir Arası El Kaide/Irak El Kaidesi (2004-2006)

Asıl adı Tanzım Kaide El-Cihad Fi Bilad Er-Rafideyn (تنظيم قاعدة الجهاد في بلاد الرافدين) olan İki Nehir Arasındaki El Kaide Örgütü daha çok Irak el Kaidesi olarak bilindiği için bu isim ile anılmıştır. ABD'nin 2003 yılındaki Irak işgalinin ardından ABD kuvvetleri birçok şehri ele geçirirken, Nisan 2004 tarihinde Iraklı direnişçiler ile ABD askerleri arasında Irak'ın Felluce kentinde şiddetli çatışmalar yaşanmıştır. Bu çatışmalar “Birinci Felluce Savaşı” olarak adlandırılmıştır. Çetin ve şiddetli geçen çatışmalar sonucunda Mayıs 2004 tarihinde ABD ordusu tek taraflı ateşkes ilan ederek Felluce bölgesinden çekilme kararı almıştır. ABD'nin bölgeden çekilmesi direnişçiler tarafından zafer olarak kabul edilmiştir. Bu direnişi ve çatışmalardaki stratejiyi belirleyen Zerkavi'nin direnişçilere liderlik yapması, kendisinin karizmatik liderlik vasfını arttırarak direnişçilerin ve direnişe destek verenlerin sempatisini kazanmasını sağlamıştır. Kazanılan bu zafer aynı zamanda uluslararası camiada şaşkınlığa, ABD'nin işlemiş olduğu insanlık suçlarını ortaya çıkmasına ve bu suçların eleştirilmesine neden olmuştur. Kazanılan bu zafer sonucunda Ebu Musab el Zerkavi, Felluce İslami Halifeliğinin Emiri olarak kendisine biat eden direnişçilerin desteğiyle daha da güçlenmiştir. (Kirdar, 2011, s. 3;’tan aktaran Bozkurt, 2019, s. 170)

Giderek güçlenen Zerkavi, El Kaide'nin dikkatini çekmiş ve önemsenmeye başlanmıştır. Usame Bin Ladin'inde desteğini alarak kurmuş olduğu örgütü daha da büyütme isteyen Zerkavi, 17 Ekim 2004 tarihinde internet üzerinden Usame Bin Ladin'e bağlılık yemini etmiş, Tevhit ve Cihat olarak kurmuş olduğu örgütün adını “İki Nehir Arasında El Kaide” olarak değiştirmiştir. Ancak örgüte kısaca Irak el Kaidesi

denilmiştir. Usame Bin Ladin 27 Aralık 2004 tarihinde internet üzerinden yayınlamış olduğu vaazında Zerkavi ve örgütünün El- Kaide'ye katılımını memnuniyet ile karşıladıklarını ve Iraklı direnişçi ve savaşçıların Zerkavi'ye biat ederek Irak el Kaidesi bünyesine girmeleri ve bu çatı altında toplanmaları gerektiğini söylemiştir. (Gerges, 2010, s. 258'den aktaran Güler ve Özdemir, 2014, s. 117)

Usame Bin Ladin'in, Zerkavi'nin biatını kabul etmesinin arkasında stratejik ve bulunduğu konum itibariyle jeopolitik çıkarların yattığı şüphesizdir. Zerkavi, 1999 yılında Tevhit ve Cihat örgütünü kurduktan kısa bir süre sonra, 2000'li yılların başında Usame Bin Ladin tarafından biat edilmeye davet edilmişti. Ancak bu daveti kabul etmeyen Zerkavi 2004 yılında Irak'taki direnişin büyüüp genişlemesi nedeniyle finansal olarak güçlü birisine ihtiyaç duymaya başlamıştır. Aslında tek başına ve bağımsız bir şekilde hareket etmek isteyen Zerkavi, finansal destek için Bin Ladin'e biat etmiştir. Usame Bin Ladin, Irak'ta yaşanan direnişin yükselmesi ve ABD'nin geri adım atması sonucunda Irak'ta bir El Kaide kolunun var olması gerektiği değerlendirmesini yapmış olacak ki, verdiği fetvalardan, tutum, davranış ve fikirlerinden dolayı Zerkavi'den haz etmemesine rağmen biatını kabul ederek Zerkavi'ye destek vermiştir. (Corerra, 2004, s. 257-258'den aktaran. Güler ve Özdemir, 2014, s. 117-118)

2.5.3. Irak İslam Devleti (IID, 2006-2013)

2006 yılına kadar kısaca Irak El Kaidesi olarak bilinen örgütün sözcüsü Ebu Meysere el Iraki, Irak'ı işgalden kurtarmak, bütün direnen ve savaşan mücahitleri birlikte hareket edebilmek için tek çatı altında toplamak, İslam ve Sünnet bayrağını en ileriye taşımak amacıyla 15 Ocak 2006 tarihinde Irak el-Kaidesi, Ceyş et-Tayfa el-Mensure, Katbiyan Ensar el-Tevhid vel Sünnet, Seray el-Cihad, el-Gureba Taburları ve el-Ahval Taburları ile birleşerek adını Mücahitler Konseyi olarak değiştirmiştir. (Abedin, 2006) Mücahitler Konseyi'nin ömrü yerel halk ve aşiretlerden gereken desteği görememesi nedeniyle çok uzun olmamıştır.

7 Haziran 2006 tarihinde katıldığı bir örgüt toplantısında sırasında ABD Hava Kuvvetleri tarafından toplantı binasına yapılan bombalı saldırı sonucu Ebu Musab el Zerkavi öldürülmüş, 12 Haziran 2006 tarihinde örgüt liderliğine Ebu Hamza el Muhacir

getirilmiştir. (Burns, 2006) Ancak direniş örgütlerin kendi sitelerinde yayımlamış oldukları bilgilere dayanarak Ebu Hamza el Muhacir isminin takma bir isim olduğu yeni örgüt liderinin asıl adının Ebu Eyyub el Mısri olduğu belirtilmiştir. (Kaplan, 2013)

El Kaidenin ikinci adamı olan Eymen el Zevahiri'ye yakınlığı ile bilinen El Mısri 1968 Mısır doğumludur. Mısırlı olarak bilinen Mısri ve Zevahiri 1982 yılında Mısır'da kurmuş oldukları İslam ve Cihat örgütünde birlikte çalışmış, ABD'nin Afganistan'ı işgal etme sürecine kadar olan dönemde Afganistan'da birlikte militanları eğitip yetiştirmişlerdir. El Mısri aynı zamanda bir bomba uzmanıdır. Patlayıcı mühimmat yüklü araba ve kamyon saldırılarını planlayan kişi olarak bilinmektedir. Irak El Kaidesi'ne katılmak isteyen militanların Suriye'den Irak'a geçişini sağlamıştır. Bu faaliyetlerin daha çok Irak'ın güney kesiminde gerçekleşmesi nedeniyle Mısri'nin El Kaide'nin Irak'ın Güney kesimindeki faaliyetlerini yürüten kişi olduğu söylenmektedir. (Abu Ayyub Al Masri, 2013)

Ekim 2006 tarihindeki kuruluşundan itibaren ana amaç olan İslam Devleti kurma hedefi teoride kalmamış pratiğe dönüştürülerek somut hale getirilmiştir. Irak El Kaidesi Irak İslam Devlet'ini ilan etmiştir. Yeni yapılanmanın liderliğine Ebu Ömer el Bağdadi getirilmiştir. Örgütte liderliği Mısri mi yoksa Bağdadi mi yaptığı noktasında belirsizlikler mevcuttur. Ancak ikisinin de örgütün en üst düzey yetkilileri olduğu, 2007 yılına kadar El Mısri'nin liderlik yaptığı, 2007 yılında 10 kişiden oluşan Bakanlar Kabinesinin oluşturulmasıyla birlikte Mısri'nin Irak İslam Devletinin Savaş Bakanı olarak atandığı bilinmektedir. (Güler ve Özdemir, 2014, s. 113-155)

Irak İslam Devleti ilan edildikten sonra yerel halk ve bazı aşiretler yeni oluşuma destek vermemiştir. Bunun nedeni Irak İslam Devleti'nin Irak'ın kuzeyi ve güneyi arasında kalan orta kesiminde kurulmuş olmasıdır. Irak'ın kuzey ve güney bölgeleri petrol açısından çok zengindir ancak orta bölgesi yeraltı kaynağı bakımından zayıftır. Irak'ın kuzeyinde özerk bir yönetime sahip Kürtlerin bulunması, keza aynı şekilde Basra Körfezi tarafında Şiiilerin çoğunlukta olması Irak İslam Devleti'nin zengin petrol yataklarından mahrum kalmasına neden olmuştur. Petrol gibi getirisi yüksek olan bir kaynağa sahip olamaması hem Irak İslam Devleti'nin hem de İslam Devleti çatısı altında yaşayacak olan halkın ekonomik bakımdan büyük sıkıntılar çekmesine neden olacağından yeni oluşum bölgede halktan yeterli destek görememiştir. (Güler ve Özdemir, 2014, s. 113-155)

Irak İslam Devleti'nin kurulmasının ardından kendisine biat etmeyen gruplar ve aşiretler tarafından gerçekleştirilen bir dizi eylem oluşumun bazı dönemlerde güçlenmesine bazı dönemlerde ise yavaşlayıp zayıflamasına neden olmuştur. Şubat 2006 tarihinde Irak İslam Devleti, Irak'ın Samara kentinde bulunan ve 12 Şii İmamdan 2'sinin türbesinin bulunduğu Askeri Camii'ne kanlı bir saldırı düzenlenmiştir. Saldırıda kimse ölmemiş, ancak Şiilerce kutsal kabul edilen Cami'de ağır tahribat oluşmuştur. Bu saldırının ardından Şiiiler sokaklara dökülerek yapılan saldırıyı protesto etmiştir. Şii lider Mukteda El Sadr'a bağlı olan Mehdi Ordusu sivil Sünni-Araplara karşı geniş çaplı operasyonlar düzenlemiş, çatışmalarda yaklaşık 26.540 sivil hayatını kaybetmiştir. (Erdoğan ve Deligöz, 2015, s. 8)

Irak İslam Devleti tahakkümü altına aldığı yerlerde İslam'a bakış açısını ve fikirlerini hukuk noktasında temellendirmeye çalışmıştır. Bu durumdan en fazla etkilenenler Sünni halk olmuştur. Alkol satışının yasaklanması, uyuşturucu kullananların şiddetle cezalandırılması, erkeklere sakal bırakma mecburiyetinin getirilmesi, toplumsal hayatta cinsiyet ayrımcılığı yapılarak kadının arka plana atılması gibi politikalar uygulanmıştır. Bu kurallara uymayan Sünniler ölüm cezasına çarptırılarak infaz edilmiştir. Irak İslam Devleti'nin neden olduğu yoğun çatışmalar nedeniyle yerel halkın geçim kaynağı olan işleri aksamış ve iş yerleri kapanmak zorunda kalmıştır. Hal böyle olunca hayat durma noktasına gelmiştir. Buna ek olarak Irak İslam Devleti'nin büyük aşiret liderleri ile güç mücadelesi içerisine girmiş olması Sünniler için yaşamı daha da zorlaştırmıştır. (Katzman, 2008, s. 12'den akt. Bozkurt, 2019, s. 178-179)

Örgütün gerçekleştirdiği Asker Camii saldırısı sonucu Sünni halk arasında örgüte karşı hoşnutsuzluklar ortaya çıkmış ve hızlı bir şekilde artmaya başlamıştır. Yaşanan bu ve benzeri olaylar "Sahva Hareketinin" ortaya çıkmasına neden olmuştur. Artan bu hoşnutsuzluğu fark eden, Sünni aşiretler ve yerel halk ile Irak İslam Devleti militanları arasında artan anlaşmazlık ve çatışma durumundan faydalanmak isteyen ABD, yerel halka ve aşiretlere radikalizm ile aralarına mesafeli koyacaklarına dair söz vermeleri karşılığında para, silah, mühimmat ve teçhizat yardımında bulunmuştur. Sahva Ordusu mensupları ABD tarafından maaşa bağlanmıştır. Verilere göre 2008 yılında ABD'den maaş alan 100.000 Sahva ordusu mensubu bulunmaktadır. (Cockburn, 2008)

ABD aynı zamanda Anbar ve Bağdat'taki asker sayısını artırmıştır. ABD'nin yapmış olduğu bu hamlenin amacı Arap-Sünni yerel halk ve aşiretlerin Irak İslam Devleti ile birleşmesini engellemektir. ABD tarafından maddi manevi desteklenen Sünni-Araplar tarafından oluşturulan Sahva Ordusu, Irak İslam Devleti'ni önemli ölçüde zayıflamasına ve gerilemesine neden olmuştur. (Güler ve Özdemir, 2014, s. 113-155)

2006 yılının Haziran ayında Sahva Ordusu, Irak El Kaidesi olarak bilinen İslam Devleti'ne karşı saldırılar düzenleyerek ciddi bir mücadele içerisine girmiştir. Öldürülen her militanın cesedine notlar bırakılmıştır. Aslında bu taktik daha önce El Kaide tarafından da kullanılmıştır. Sahva Ordusunun bu taktiğin aynısını öldürdükleri El Kaide militanları üzerinde kullanmasının altında yatan neden “sizi istemiyoruz” mesajını vermenin yanı sıra “sizi bu topraklardan uzaklaştırmak ya da atmak için gerekirse sizin kadar acımasız oluruz” mesajını da vermektir. Aynı zamanda cesetlerin üstüne bırakılan notlar ile El Kaide dışında kalan kişilere El Kaide'ye destek vermenin sonuçlarının neler olacağını göstermek amaçlanmıştır. (Kirdar, 2011, s. 6'dan aktaran Bozkurt, 2019, s. 180)

2008 yılının sonuna kadar devam eden ABD destekli çatışmalar sonucunda Irak El Kaidesi olarak bilinen Irak İslam Devleti ağır zarar görmüş ve bu nedenle Irak İslam Devleti “Sahva” kelimesini “kâfir” kelimesi ile eş anlamlı kullanmaya başlamıştır. Aynı zamanda Sahva Ordusu'na üye olan kişiler ile Şiileri bir tutmuş, ikisinin de öldürülmesi gereken kâfirler olduğunu ilan etmiştir. 2008 yılında Irak İslam Devleti'nin toplam militan sayısı yaklaşık olarak 15.000 iken 2011 yılına gelindiğinde militan sayısı yaklaşık olarak 800-1.000'e düşmüştür. Sayıları düşmesine rağmen Irak İslam Devleti militanları Sahva birliklerine bombalı saldırılar, eylemler ve infazlar düzenlemeye devam etmişlerdir. (Laub, 2016)

2010 yılında Ebu Ömer el Bağdadi'nin öldürülmesinin ardından örgütün liderliğine Ebu Bekir el Bağdadi getirilmiştir. Ebu Bekir el Bağdadi'nin soyu bugün Irak sınırları içerisinde bulunan Samara kentindeki Abbas kabilesinin Bedri boyuna dayanmaktadır. Ancak Ebu Bekir el Bağdadi'nin soyunun Hz Muhammed'e dayandığı, hatta Kureyş kabilesinden geldiği iddiaları ortaya atılmıştır. Bu iddiaların nedeni cihatçı grup ve direnişçiler arasından bir kişinin halife ya da emir olabilmesi için soyunun Hz. Muhammed'e dayanması gerektiği inancının hâkim olmasıdır. Bağdadi'nin kendisi de

Hız. Peygamber'in soyundan geldiğini iddia ederek, soyadına Kureyş kelimesini eklemiştir. Bağdadın parlak bir akademik kariyere sahip oluşu, Bağdat İslam Üniversitesi'nde öğretim üyeliği ve vaizlik yapması, İslam tarihi, fıkıh ve Şii konularında yeterli donanımının bulunması karizmatik liderlik statüsünün daha da güçlenmesini sağlamıştır. (Cengil ve Aydın, 2014, s. 57)

2008 yılının Ağustos ayında ABD ile Irak hükümeti arasında SOFA anlaşması imzalanmıştır. Antlaşma da ABD'nin 5 yıl içerisinde Irak'tan çekilerek güvenliği Irak Hükümeti'ne bırakması öngörülmüştür. ABD anlaşmaya uyarak 2011 yılında Irak'tan çekilmiş ve güvenliği Maliki yönetimindeki hükümete devretmiştir. Ancak ABD Irak'tan çekilirken en başta planladığı gibi arkasında ne istikrarlı bir siyasal yapı ne de sürdürülebilir ve güçlü bir ordu bırakabilmiştir. ABD'nin Irak'tan çekilmesi dağılıp tamamen yok olmanın eşiğine gelen Irak İslam Devleti'nin işine yaramıştır. 2011 yılına kadar sürekli güç kaybeden Irak İslam Devleti, 2012 yılından itibaren güç kazanarak yeniden büyümeye başlamıştır.

Aralık 2011 tarihinde Maliki ve Şii'nin ağırlıkta olduğu hükümetin ülkede tek söz sahibi olduğu dönem başlamıştır. Şii kökenli olan Maliki Sünniler üzerindeki baskısını arttırmış, üst düzey Sünni politikacılar teröre destek verme suçlamasıyla tutuklanmıştır. Sünni politikacıların tutuklanmasını protesto eden Sünni taraftarlara ordu tarafından şiddet kullanılarak müdahale edilmiştir. Bu müdahale sırasında birçok sivil hayatını kaybetmiştir. Bütün bu yaşananlardan sonra Sünnilerin Şii hükümetine duydukları öfke daha da artmıştır. Aynı zamanda ABD, Irak'tan çekilmeden önce Maliki hükümetine Irak İslam Devleti'ne karşı mücadele yürüten, aşiretlerden ve yerel halktan oluşan, ABD'nin maddi manevi destek verdiği 100.000 kişilik Sahva Ordusu'nun Irak Ordusu'na dahil edilmesi için teklif vermiş; ancak Maliki yönetimi Sünnilerden oluşacak birliğin kendi yönetimi açısından tehlike arz edeceğinden ötürü Sünnilerden oluşan bir askerî birlik istemediğini belirterek teklifi reddetmiştir. (Güler ve Özdemir, 2014, s. 113-155)

Maliki'nin Sünnilere uygulamış olduğu şiddet politikası ve Sahva birliklerini orduya alıp finanse etmeyi reddetmesi, Sünnilerin ve Sahva Ordusu militanlarının Irak İslam Devleti safına geçmesine neden olmuştur. Bu geçişler Irak İslam Devleti ordusunun büyümesini ve tecrübeli birçok savaşçı asker kazanmasını sağlamıştır (Erdoğan ve Deligöz, 2015, s. 9). 2010 yılında Suriye de Arap Baharı ile başlayan iç

karışıklık Irak İslam Devleti'nin daha da büyümesine çok sayıda militan devşirmesine ve eğitim için birçok kamp sahası elde etmesine sebep olmuştur. Sınır güvenliklerinin zayıf olmasından dolayı Irak İslam Devleti militanları kolaylıkla yer değiştirip hem Irak'ta hem de Suriye'de faaliyet ve eylemlerini yürütmeyi başarmışlardır. Irak İslam Devleti Nisan 2013 tarihinde aldığı bir karar ile adını Irak Şam İslam Devleti olarak değiştirmiştir.

3. BÖLÜM

IRAK ŞAM İSLAM DEVLETİ

3.1. IRAK ŞAM İSLAM DEVLETİ'NİN AMACI VE KURULUŞU

IŞİD'in amacı ve kuruluşu hakkında birçok belirsizlik ve muamma mevcuttur. IŞİD'in kendisine ait olan internet sitesi, dergi ve kitap gibi kaynaklarına bakıldığında örgütün amacının Irak'ın ABD tarafından işgal edilmesine karşı Müslümanların safında yer alarak ABD ile mücadele etmek olduğunu ifade ettiği görülmektedir. Fakat ABD'li bazı siyasetçi, bürokrat ve istihbaratçıların ifadelerine göre IŞİD örgütü bizzat ABD tarafından kurulmuştur. (Aljazeera, 2016)

IŞİD başta kuruluş amaçlarını bölgeyi emperyalist ülkelere ait olan askerlerden temizlemek, Irak yönetimini elinde bulunduran Şiileri zayıflatmak ve kendisinin konuşlandığı bölgede bir İslam devleti kurmak olarak sıralamıştır. Ancak kurulduktan sonra yaptığı eylemler ve ortaya koymuş olduğu strateji örgütün kuruluş amaçlarından saptığını göstermektedir. Ortay koyduğu strateji ve eylemler ile İslam dünyasında birçok kargaşaya, kan dökülmesine, en önemlisiyse Ortadoğu'ya hâkim olmak isteyen emperyalist devletlerin Ortadoğu üzerindeki amaç ve hedeflere ulaşmalarına ön ayak olan bir örgüt olduğunu göstermiştir.

IŞİD'in perdenin ön tarafındaki amacı İslam usul ve esaslarına uygun bir şeriat devleti kurmaktır. Örgüt hedefinin şeriatı bütün kamusal alanlarda uygulamak, kamusal hayatı şeriata uyumlu hale getirerek düzenlemek olduğunu belirtmiştir. IŞİD'in resmi hedefleri arasında halkın refahının yükseltilmesi yer almamıştır. Bunun aksine boğaz kesme, kafatasını koparma, yüksek yerlerden aşağı atma gibi insanlık dışı şiddet eylemleri ile adını duyurmayı seçmiştir. Bu politikalarını meşru hale getirmek için ortaya koymuş oldukları parolaları ise "Siz hele dininizi bulun refah kendi kendini bulur" şeklindedir. (Doğan, 2015, s. 156-157)

Ancak IŞİD'in farklı amaçlar için kurulduğunu iddia eden birçok farklı ve kanıtlara dayanan görüş mevcuttur. Irak istihbaratının elde etmiş olduğu belgelere göre IŞİD' in Irak içerisinde terör eylemleri düzenlenmesi amacıyla ABD tarafından

kurulması için karar alınan görüşmenin 2001 yılında Bernard-Henry Levi ile Mesud Barzani arasında gerçekleştirildiği ifade edilmektedir. (Ağar, 2015, s. 432-433)

Eski bir CIA çalışanı olan Edward Snowden bildiklerini kamuoyu ile paylaştıktan sonra kaçarak Rusya'ya sığınmıştır. Snowden IŞİD'in ABD, İngiltere ve İsrail istihbarat örgütleri tarafından Siyonist İsrail'in güvenliği sağlamak, Ortadoğu'nun zengin enerji kaynaklarına sahip olmak ve bölgedeki siyasi istikrarsızlıktan faydalanıp istikrarsız bölgelerde doğan boşluğu doldurarak ABD, İngiltere ve İsrail'in çıkarlarına hizmet etmek amacını güttüğünü iddia etmiştir. (Demirtaş, 2015)

2010 yılında örgüt lideri Ebu Ömer el Bağdadi'nin ABD tarafından düzenlenen bir operasyonda öldürülmesi sonucu Irak İslam Devleti'nin liderliğine Ebu Bekir el Bağdadi getirilmiştir. Ebu Bekir el Bağdadi Suriye'deki iç karışıklığı örgüt lehine kullanmak ve eylem ve faaliyetlerini Levant bölgesine kaydırarak burada yayılım göstermek amacıyla 8 Nisan 2013 tarihinde yayınlamış olduğu bir mesajda, Suriye El Kaidesi olarak bilinen Nusra Cephesi ile birleşerek Irak-Şam İslam Devletini kurduklarını ilan etmiştir. (Duman, 2013)

Bu açıklama El Kaide'nin o tarihteki lideri olan Eymen El Zevahiri'yi rahatsız etmiştir. Eymen El Zevahiri o tarihte Suriye El Kaidesi olarak bilinen Nusra Cephesi'nin lideri olan Colani'ye bu açıklamayı kabul etmediklerini, aksine şiddetle karşı çıktıklarını belirtmiştir. Nusra Cephesi lideri Colani, Eymen el Zevahiri'nin açıklamayı kabul etmediğini ve şiddetle karşı çıktığını dile getiren bir ses kaydı yayımlayarak Nusra Cephesi'nin halen Eymen el Zevahiri'ye bağlı olduğunu ve böyle bir birleşmeden haberdar olmadığını ifade etmiştir. Ancak IŞİD lideri Bağdadi bütün bu olanlara rağmen izlediği politika ve eylemlerinden vazgeçmeyerek faaliyetlerine aynı hızla devam etmiştir. Bunun üzerine El Kaide lideri Zevahiri bir mektup yayımlayarak IŞİD'i fesh ettiğini, Suriye El Kaidesi olarak bilinen Nusra Cephesi ve Irak El Kaidesi olarak bilinen Irak İslam Devletinin IŞİD'den bağımsız olarak varlıklarının devam ettirebileceklerini belirtmiştir. Bu mektuptan rahatsız olan Bağdadi, Eymen el Zevahiri'yi I. Dünya Savaşı'ndan sonra Batılı güçler tarafından imzalanan Sykes-Picot Anlaşmasına onay vermekle suçlamış ve hiçbir gücün kendilerini durduramayacağını belirtmiştir. (Rumman, 2014)

Bağdadi'nin beklenmedik bu tepkisi ilan edilen İslam Devleti'nin bağımsızlık fikrinin güçlenmesine yol açmıştır. Aynı zamanda ilk ortaya çıkış tarihinden itibaren kendi ideolojisini benimseyen grup ve örgütlerden sürekli olarak biat alan El Kaide'ye ilk defa bir örgüt karşı gelmiştir. Bu olay aynı zamanda Eymen El Zevahiri'nin liderlik vasfının sorgulanmasına, aynı zamanda El Kaide örgütünün küresel anlamdaki tahakkümünün zayıflamaya başladığı fikrinin doğmasına neden olmuştur. Bu zıtlama IŞİD'in El Kaide den kopma sürecinin başlangıcını teşkil etmiştir.

IŞİD lideri Bağdadi, El Kaide ile birçok müzakere gerçekleştirilmiş ancak bunların hiçbirinden istediği sonucu alamamıştır. Bunun sonucunda kendisine karşı muhalif olan bütün grup ve örgütlere saldırı kararı alarak bu kararı uygulamaya koymuştur. Nusra Cephesi lideri Colani Bağdadi'nin internet üzerinden yayınlamış olduğu mesajı yalanlamış ve El Kaide'nin merkezine olan bağlılığını açıklamıştır. Nusra Cephesi lideri Colani'nin yapmış olduğu bu açıklamaya rağmen birçok Nusra Cephesi militanı IŞİD saflarına katılmıştır. IŞİD ile mücadele içerisine giren Suriye El Kaidesi ise selefi çizgide ilerleyen diğer grup ve örgütler ile işbirliği içerisine girmiştir. (Bozkurt, 2019, s. 164-166)

IŞİD ile Nusra Cephesi arasında yaşanan çatışma ortamını fırsat olarak değerlendiren Suriye devleti, IŞİD ile muhalifler arasında çatışmaları şiddetlendirmek için IŞİD'e manevra sahası açmış, IŞİD militanlarını muhaliflerin üstüne yönlendirmiştir. Suriye devletinin kendisi için açtığı manevra sahasını etkili bir şekilde değerlendiren IŞİD, bu sahayı genişleterek Haseke, Deyrizor, Rakka bölgelerini ele geçirmiştir. Bu bölgelerin ele geçirilmesi ile IŞİD hem Irak ile Suriye arasındaki sınırda hâkimiyet sağlamış hem de bölgedeki petrol sahalarını ele geçirerek kendisine finansal kaynak oluşturmuştur. (Bozkurt, 2019, s. 167)

Bağdadi'nin karizmatik liderlik vasfına sahip oluşu, örgütün kısa zaman içerisinde daha da büyüyerek etki alanını genişletmesine neden olmuştur. Daha önce belirtildiği gibi Irak Hükümeti lideri Şii Maliki'nin Sünnilere karşı uygulamış olduğu dışlayıcı politikalar da IŞİD'in güç kazanmasını kolaylaştırmıştır. Sünnilere uygulanan politikalar IŞİD'e Sünnilerin haklarını koruyup gözetken kurtarıcı gözüyle bakan pek çok Sünni Iraklı'nın IŞİD'e katılmasına sebep olmuştur. Maliki'nin uygulamış olduğu etnik ve mezhepsel ayrımcılık nedeniyle ülkedeki demografik yapı ve nüfus dağılımı değişirken Sünniler büyük kentlerden Şiiilerin azınlıkta Sünnilerinse çoğunlukta olduğu

şehirlere ya da farklı coğrafyalara, Şiiler ise daha büyük kentlere yerleşmiştir. Bu sırada Irak'ta 30 Nisan 2014 yılında yapılan seçimi yeniden Maliki'nin kazanması bu sürecin daha da uzamasına ve derinleşmesine neden olmuştur. IŞİD bazı Sünni aşiretlerin desteğini alarak Suriye Irak sınırında bulunan petrol kuyuları da dâhil olmak üzere birçok bölgeyi ele geçirmiştir. Ele geçirdiği bölgelerdeki finansal gücü, silah, mühimmat ve teçhizatı zimmetine geçirerek ve militanları saflarına katarak daha da güçlenen IŞİD karşısında, hayalet ordu olarak nitelendirilen Irak Ordusu kısa sürede dağıtmıştır.

Örgütün etkisi kısa süre içerisinde Felluce, Ramadi ve Anbar kentleri ve çevresinde yayılmaya başlamıştır. IŞİD ele geçirdiği bölgelere kendi bayrağını asmış, bu bölgelerde şeriat kanunlarını uygulamıştır. Örgüt üyeleri ele geçirilen yerlere kendi bayraklarını asarak hem bağımsız bir yapıya sahip olduklarını hem de örgütsel yapıdan devlet yapısına geçtiklerini bütün dünyaya göstermek istemişlerdir. IŞİD 4 Haziran 2014 tarihinde Musul'a saldırmış, beş adet intihar eylemcisi ile birçok Hayalet Ordu askerini öldürmüştür. Geriye kalan Hayalet Ordu askerleri IŞİD'in daha önce ele geçirdiği bölgelerde kendisine muhalif olan kişilere uygulamış oldukları insanlık dışı vahşi muamelelerden ötürü 9 Haziran 2014 tarihinde kan dökülmeden Musul'dan çekilme mecburiyetinde kalmıştır. 10 Haziran 2014 tarihinde IŞİD Musul'u işgal etmiştir. Musul'daki bankalarda bulunan paraların tamamına el koymuş, Musul Havalimanı'nı kontrol altına almıştır. Aynı zamanda Musul'da kendisi için stratejik öneme sahip olan Musul Barajı'nı ve Beji Petrol Rafinerisi'ni de ele geçirmiştir.

IŞİD Musul'dan sonra Tikrit kentini ele geçirmiş ve Samara kentini ablukaya almıştır. Bir sonraki hedefinin Şiiler için büyük önem taşıyan Kerbela ve Bağdat kentleri olduğunu açıklamıştır. Bu açıklamadan sonra bütün kamuoyu IŞİD'in başarıları karşısında büyük bir şaşkınlık yaşamıştır. Şii Lider Mukteda el Sadr, ele geçirilen kentlerde Şiilere karşı yapılan insanlık dışı vahşi infazlar ve Kerbela kentinin ele geçirilebileceğine yönelik açıklamanın ardından IŞİD'e karşı cihat ilan ederek gönüllü kişilerden oluşan birlikler kurmaya başlamıştır. IŞİD Bağdat kentinde direnişçiler ile karşılaşması üzerine kuzeye Kürtlerin hâkimiyetindeki bölgelere yönelmiştir. Sincar bölgesini kısa sürede ele geçiren IŞİD Kerkük bölgesinde sıcak çatışmalara girmiştir. PKK/KCK örgütüne ait kampların ele geçirilmesi sonucunda Türkmenler gibi PKK/KCK militanları da IŞİD ile mücadele içerisine girmiştir. IŞİD'in kısa zamanda

hızlı ilerleyişi dünya kamuoyunda dikkat çekmeye başlamıştır. Bu hızlı ilerleyiş ile birlikte IŞİD'in Erbil kentine yaklaşması sonucunda ABD Başkanı Barak Obama, Erbil'de bulunan ABD vatandaşlarının hayatlarından endişe duyulması nedeniyle bu ilerleyişi durdurmak için 8 Ağustos 2014 tarihinde IŞİD'e karşı müdahale kararı vermiştir. IŞİD'in kontrolü altındaki bölgeye kara harekâtı yerine hava harekâtı gerçekleştirilmesi kararlaştırılmıştır. Irak'ta IŞİD'e yönelik yapılan hava saldırısına daha sonra Hollanda ve Fransa gibi ülkelerde katılmıştır. (Deutsche Welle Türkçe, 2014)

2015 yılında Uluslararası Koalisyonun yapmış olduğu hava harekâtları sonucunda IŞİD ciddi anlamda yıpranmaya ve güç kaybetmeye başlamıştır. Şii Lideri Muktela el Sadr ve kendisine bağlı birlikler, Türkmenler ve PKK/KCK terör örgütü militanlarının IŞİD ile karada yürüttükleri mücadeleler sonucunda IŞİD ele geçirdiği bölgelerden yavaş yavaş çekilmek zorunda kalmıştır. 29 Mart 2015 tarihinde Tikrit kentine yapılan yoğun hava harekâtı sonucunda ağır darbeler alan örgüt, karadan Irak ordusunun ilerlemesiyle birlikte Tikrit kentini kontrolünü kaybetmiştir. (BBC Türkçe, 2015) Anbar kenti de Tikrit gibi IŞİD'den temizlenmeye çalışılmıştır. Ancak ,IŞİD Anbar'a büyük bir stratejik önem atfetmesi nedeniyle buradaki birliklerine sürekli olarak takviye desteğinde bulunmuştur.

3.2. IŞİD'İN TEŞKİLATLANMA YAPISI

2013 yılında Irak ve Şam İslam Devleti'nin kurulduğu açıklanmış ve Hilafet ilan edilmiştir. Hilafetin ilanından sonra Bağdadi bütün Müslümanların ruhani lideri olduğu iddiasında bulunarak bütün Müslümanları kendisine biat etmeye davet etmiştir. Suriye'de elde etmiş olduğu kazanımlar ve karizmatik liderlik vasfının vermiş olduğu güven ve sadakat duygusu, büyük çoğunluğu El Kaide üyesi olmak üzere çok sayıda radikal terör örgütü mensubun IŞİD' e katılmasına neden olmuştur. Bu katılımlar sonucunda yapısını daha da kuvvetlendiren örgüt, ideali olan devlet kurma fikrini somutlaştırma yoluna girerek örgüt olarak davranmayı bırakıp devlet gibi hareket etmeye başlamıştır.

Gerçekleştirdiği kamusal hizmetler ve devlet işlevlerini üstlenmeye yönelik faaliyetleri, IŞİD'in kendisinden önceki radikal cihatçı terör örgütlerinden farklı bir

yapılanmaya sahip olduğunu göstermektedir. Bu alanda birçok çalışma yapılmış olmasına rağmen BM Güvenlik Konseyi çatısı altında faaliyet gösteren Analitik Destek ve Yaptırım Gözlem Timi'nin yayınlamış olduğu rapor birçok farklı ülkenin istihbarat örgütleri ve farklı uzmanların katkı sağladığı bir çalışma olmasından ötürü daha fazla önem arz etmektedir. BM Güvenlik Konseyi çatısı altında faaliyet gösteren Analitik Destek ve Yaptırım Gözlem Timi'nin yayınlamış olduğu rapora göre, IŞİD'in yapısı üç ana unsurdan oluşmaktadır. Bunlardan ilki çekirdek, yani ana yönetim kadrosudur. Bu kadronun çoğunluğu Iraklılardan oluşmaktadır. Hem doğal lider olarak hem de Halife olarak Ebu Bekir El Bağdadi kabul edilmiştir. Daha öncede belirttiğimiz gibi Ebu Bekir El Bağdadi Abbas aşiretinin Bedir boyundan gelmektedir. Ebu Bekir El Bağdadi'nin soyunun Kureyş kabilesine dayandığı, bundan dolayı da Hz. Peygamberin soyundan geldiği iddia edilmiştir. Hilafet makamının meşruiyeti için Halife olarak seçilecek kişinin soyunun Hz. Muhammed'e dayanması önemlidir. Örgütün çekirdeğinde Iraklıların baskın olmasının nedeni IŞİD'in kendi önceli olan Irak İslam Devleti'ne dayanması ve örgüt mensuplarının çoğunluğunun Iraklılardan oluşmasıdır. ABD'nin Irak'ı işgal etmesiyle birlikte Iraklı Sünnilere karşı uygulanan ayrımcı ve adaletsiz politikalar nedeniyle, bu politikalara ve bu politikaları uygulayan hükumete karşı tavır alan kişilerin fazla olması ve bu kişilerin IŞİD'e katılması Iraklıların örgüt içinde çoğunluk sağlamasındaki etmenlerden biri olabilir. İkinci ana unsur oluşturan IŞİD'in Askeri ve İdari İşler Kanadı'dır. Bu grubun da çoğunluğu Iraklılardan, daha küçük bir bölümü ise Suriyelilerden oluşmaktadır. Üçüncü ve son grup ise 80'den fazla ülkeden gelen yabancı uyruklu savaşçı teröristlerden oluşmaktadır. Silahlı mücadele ve operasyonel faaliyetleri yürüten sahadaki silahlı gücün büyük bir kısmı bu gruptan gelmektedir. (Unreport, 2014)

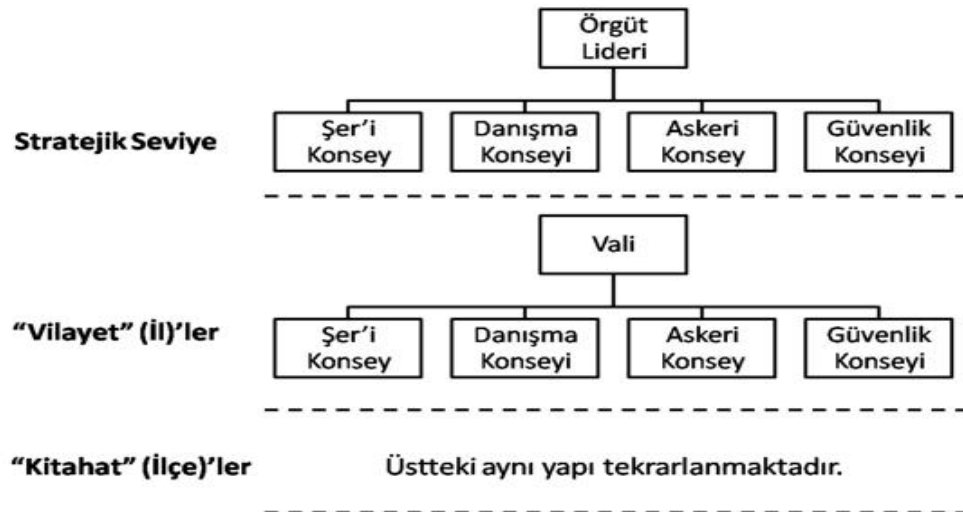
Irak kökenli olan Güvenlik Uzmanı Hişam El Haşimi IŞİD'in kısa sürede geniş bir alana yayılarak bu alanları tahakküm altına almakta başarı göstermesini ve gücünü IŞİD'in yönetim kadrosunun yeteneğine ve Bağdadi'ye olan sadakatlerine bağlamıştır. (TheTelegraph, 2014)

Şevket Hazem el-Ferhat	Ebu Abdul Kadr	Genel idare “bakanı”
Nasser el-Din Allah Ebu Süleyman	Ebu Süleyman	Savaş “bakanı”
Abdul Vahid Kutnayer Ahmed	Ebu Ali,	Genel güvenlikten sorumlu “bakan”
Muafak Mustafa Muhammed el- Karmuş	Ebu Salah	Ekonomi “bakanı”
Muhammed Hamid el- Duleymi	Ebu Hacer El-Esefi	Genel koordinasyondan sorumlu “bakan”
Abdullah Ahmed el- Meşedani	Ebu Hassem	Yabancı savaşçıların nakli, ağırlanması, intihar bombacıların nakli ve patlayıcı madde tedarikinden sor. bakan
Auf Abdal Rahman el-Arifi	Ebu Saci	Sosyal hizmetler” bakanı”
Farez Riyad el-Naimi	Ebu-Şima	Silah “bakanı”
Hayri Ebed Mahmud el- Taey	Ebu Kifah	Geliştirilmiş patlayıcı maddelerden ve buna yönelik operasyonlardan sorumlu “bakan”
Abdulrahman el-Afari	Ebu-Suca	Şehit ve yakınları ile ilgili faaliyetlerden sorumlu “bakan”
Beşer İsmail el-Hamdani	Ebu-Muhammed	Hükümlü, Tutuklu ve Gözaltındakilerden sorumlu “bakan”

Tablo-3. İŞİD’in Yönetiminden Sorumlu Bazı “Kabine” Üyeleri (TheTelegraph, 2014)

Ebu Bekir El Bağdadi'nin kendisine örgüte ait bütün örgütsel bilgiler aktaran iki yardımcısı vardır. Bu yardımcıları bağlı olan 12 farklı emir bulunmaktadır. Bu emirler yönetim noktasında hem birbirlerine hem de Bağdadi'nin yardımcılarına destek vermişlerdir. Bunların dışında iş paylaşımı noktasında sekiz farklı alt konsey mevcuttur. Söz konusu alt konseyler yönetici kadronun amaç ve hedefleri doğrultularında hareket etmektedir. Bu sekiz farklı alt konsey: Liderlik, Adalet, Mali, Askeri, Güvenlik, İstihbarat, Medya ve Militan Konseyleridir. Bu yapılanma altında yönetim faaliyetlerini yürütmesi IŞİD'in bir örgüt olarak hareket etmediğini, ele geçirdiği yerlerdeki kaynakları kontrol altına alan ve yöneten, sıkı kontrol altındaki hiyerarşik ve bürokratik bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. (Lister, 2014'ten aktaran Bozkurt 2019, s. 198)

Bu da devlet yapılanmasına benzer bir idari sistemi kurulduğu anlamına gelmektedir. IŞİD ele geçirdiği yerlerde vilayet sistemi uygulamıştır. Birleşmiş Milletler'in yayınlamış olduğu rapora göre IŞİD'in kurduğunu iddia ettiği devletin sekiz vilayeti bulunmaktadır. Bu vilayetler yerinden yönetim anlayışı altında merkezden atanan valiler tarafından yönetilmiştir. Suriye'de Deyrizor, Rakka, Haseke, Badiya; Irak'ta ise Selahattin, Diyale, Babil, Anbar ve Nineva gibi kentlerde belediyeçilik faaliyetleri ve hizmetleri verilmiştir. (Unreport, 2014) IŞİD' in başkenti Rakka olarak belirlenmiştir. (Friedland, 2015; Bozkurt, 2019, s. 199-200)

Tablo-4. Örgütün Teşkilat Şeması (BBC, 2014)

Birleşmiş Milletler' in yayınlamış olduğu rapordaki tablodan yola çıkarak IŞİD'in idari yapısına bakıldığında, vilayetlerdeki yönetim yapılanmasının örgüt yapılanmasında olduğu gibi dört konseye ayrıldığı görülmektedir. Aynı şekilde IŞİD' in en küçük idari yapılanması olan ilçeler de dört konsey tarafından yönetilmiştir. IŞİD ilan etmiş olduğu İslam Devleti'nde yerel halkın desteğini kazanmak ve böylece devletin ayakta kalmasını sağlamak için teşkilatlanmıştır. Toplumları bir arada tutan, insanların barış ve huzur içinde yaşamalarını sağlayan devletin koymuş olduğu belli başlı kanunlar vardır. IŞİD kurmuş olduğu devlette bu barış ve huzur ortamını sağlamak için kendi fikir ve ideolojisine uygun kanuni bir nizam ve adalet sistemi kurmaya çalışmıştır. Geçmişte Hz Muhammed'in kurmuş olduğu İslam Devleti'nde yargı alanında şeriat hükümleri uygulanmıştır. IŞİD' de kurmuş olduğu devleti Hz. Muhammed döneminde kurulan İslam Devleti'ne benzetme amacı gütmesi nedeniyle yargılamada şeriat hükümlerini kullanmıştır. Şeriat sadece yargılama alanında uygulamakla kalmamış, toplumsal yaşamın birçok alanı da şeriat hükümlerine göre düzenlenmiştir. Şeriat ve sulh mahkemeleri kurulmuş, sulh mahkemeleri şeriat hükümlerine aykırı olmamak şartıyla dini usullere göre yargılamalar yapmıştır. Gayrimüslim vatandaşların yargılanması için ise 24 Ocak 2014 tarihinde Özel Mahkemeler oluşturulmuştur. (Vice, 2014'ten aktaran Bozkurt, 2019, s. 199-200)

Mahkemelerce verilen cezai kararlar; kırbaçlama, sakat bırakma ve idamdır. İdam cezası birçok farklı şekilde uygulamıştır. Asmak, yüksek yerlerden aşağı atmak, çarpmıha germek ve kafa kesmek gibi eylemler idam şekillerine örnek verilebilir. (Friedland, 2015) Mahkemeler tarafından verilen cezalar genellikle şehrin merkezinde ve meydanında gerçekleştirilmiştir. Bunun amacı yerel halkın bu cezai yaptırımları görüp ibret almasını sağlamaktır. IŞİD'in sözde başkenti olan Rakka Meydanı cezai işlemlerin uygulama sahası olmuştur. (Rogin, 2014)

Yargının dışında ise toplumsal hayatta "Hisbah" adı verilen din ve ahlak polis teşkilatı oluşturulmuştur. Bu birim alkol, sigara ve uyuşturucu kullanımından ticarete, kadınların kılık kıyafetlerinden toplumsal ahlaka kadar birçok alanda denetim gerçekleştirmiştir. (Vice, 2014'ten aktaran Bozkurt, 2019, s. 199-200)

IŞİD kurmuş olduğu düzeni korumak amacıyla sosyal hizmetler alanında da birçok faaliyette bulunmuştur. Ücretsiz okul ve hastanelerin açılması, fakirlere ücretsiz ekmeek temini, ücretsiz toplu taşıma hizmeti gibi kamusal hizmetler verilerek kurulan

devlete meşruluk kazandırmaya çalışılmıştır. (Lister, 2014'ten aktaran Bozkurt, 2019, s. 200)

İŞİD örgütü, gücünün zirvesinde olduğu 2016 yılının Temmuz ayında Irak ve Suriye'de toplam 68.300 kilometrekarelik bir alan üzerinde denetim kurmuştur ve bu topraklarda yaklaşık 7 milyon insanı yönetmiştir. Ancak kendisine karşı yapılan hava ve kara operasyonları sonucunda eski gücünü yitirerek 2017 yılında devlet olma iddiasını kaybetmeye başlamıştır.

3.3. İŞİD ÖRGÜTÜNÜN İDEOLOJİK ALT YAPISI

David Rapoport'un yayınlamış olduğu terör dalgaları adlı raporda dini dalganın yani din menşeli terör örgütlerinin ortaya çıkış tarihi 1979'lu yılların sonu ve 1980'li yılların başı olarak belirtilmiştir. Bu dalganın ortaya çıkmasında üç önemli etken bulunmaktaydı: Camp David Anlaşması, İran Devrimi ve Afganistan'ın işgali. Camp David Antlaşması sonucunda İsrail devleti ile en önemli ve askerî açıdan en güçlü Arap ülkesi olan Mısır arasında barış tesis edilmiş, Filistin halkı İsrail karşısında giderek yalnızlaşmıştır. İran'da Ayetullah Hümeyni tarafından yapılan devrim dini inancın önemli bir güç olabileceği algısını güçlendirmiştir. Son olarak Sovyet Birliği'nin Afganistan'ı işgal etmesi dini dalganın kırılma noktası olmuştur. Bu olaylar neticesinde dini referans olarak birçok terör örgütü ortaya çıkmaya başlamıştır. Günümüzde İslam dinini referans olarak kanlı eylemlerde bulunan ve gündem olan din menşeli önemli terör örgütleri bulunmaktadır. Bu örgütler yaptıkları ve yapacakları eylemleri, izledikleri politika ve inanç sistemlerini, amaç ve hedeflerini İslam'ın belirli bir yorumu doğrultusunda belirlemektedirler. Yakın tarihte Mezopotamya bölgesinde oluşan kargaşa ve kaos ortamından faydalanarak ortaya çıkan İŞİD terör örgütünün ideolojik temelleri ve alt yapısı, El Kaide ve Taliban gibi İslam'ı referans olarak almış ve örgüt gerçekleştirdiği kanlı eylemlere haklılık gerekçesi oluşturmak ve meşru bir zemin oluşturmak amacıyla köktendinci olarak bilinen Sünni tabanlı bir mezhep olan Selefilik ve Vehabiliğe dayanmıştır.

3.3.1. Selefilik

Selefilik'in tanımını yapmadan önce kelime anlamına bakacak olursak "selef" Arapça kökenli bir kelime olup eskimiş, eskiden olan, eskiden gelmek, geçmek, eskiden

kalan, evvelce bulunmuş olan, yerine geçilen, önde olmak, ileri geçmek ve eski adam gibi anlamlara gelmektedir. (Özervarlı, 2009, s. 399)

Selef kelimesinden türeyen Selefîyye kavramı, bir kişinin kendinden önceki akrabaları, ataları ya da onlardan önce gelenler, soy, bağ, fazilet ve ilim bağlamında üstün olanlar anlamında kullanılmıştır. Selef terim olarak İslam da daha çok ilim ve fazilet bakımında İslam Peygamberi Hz. Muhammed, Hz. Peygamberin ashabı, Hz. Peygamberin ashabına tabi olan tabiin, tabiine tabi olan tebe-i tabiin için kullanılmaktadır. İtikadi bakımdan ehlisünnet mezheplerinden olan Hz. Peygamberin ashabı, tabiin, tebe-i tabiinin gittikleri yol ve onların yolunu izleyen fakihler, muhaddisler ve bu mezhepten olanlar ve Allah'ın varlığını ve birliğini kabul eden, Kur'an'ın varlığını kabul eden ve Kur'an-ı Kerim'de buyrulan ve söylenen bütün hükümleri sorgusuz sualsiz kabul eden katı ekolcü kişilere Selefîyye denilmiştir. (Kubat, 2017, s. 126)

Selefilik dar anlamda İslam Dünyasını yaşadığı sorun ve sıkıntıların giderilmesinin tek yolunu öze yani Asr-ı Saadete dönüşte arayan dini bir harekettir. Geniş anlamda yorumlama ve açıklamayı reddederek İslami birikimi yok sayan bir akımdır. Selefiler akıl ve mantık yürütmenin İslam'a Antik Yunan felsefe düşüncesinin etkisi ile sonradan katıldığını ileri sürerek akıl yürütme (rey) ve münakaşa yöntemiyle mantık oluşturmayı kesinlikle kabul etmezler. (Eken, 2017, s. 9-10)

İyi Müslüman olmayı hedefleyen, tebliğ ve davet faaliyetlerine ağırlık veren kılık ve kıyafetin İslam'a uygunluk noktasında şekli bir modellik çağrısı içinde olan selefilerin yanında şekilciliği bir kenara bırakıp cihat kavramı üzerinde yoğunlaşan ve silahlı mücadeleyi stratejisini benimseyen radikal selefi grupları da bulunmaktadır.

Selefilik düşüncesinin Arap kültüründe var olan asabiyet kavramıyla bağlantısı bulunmaktadır. Arapların yaşadıkları çöl ortamı ve bedevi yaşam, tarzı yaşadıkları ve gözlemledikleri olaylar neticesinde bazı davranış kalıpları geliştirmelerine yol açmıştır. Arap kültürüne göre çölde yol bulmanın en kesin yolu eskilerin yolunda ilerleme ve bu yoldan hiç sapmamaktan geçmektedir. Bilinmeyen yollara sapılmaması ve sırat-ı müstakim olan yoldan ilerleme zamanla geleneğe dönüşmüştür. Zaman içerisinde asabiyet, yani eskilerinin yolunda ilerleme geleneği kuşaktan kuşağa aktarılmıştır (İşcan, 2012, s. 15)

H.z. Peygamber döneminde H.z. Peygamberin varlığı ve görüşleri İslam dininin anlaşılması, uygulanabilirliği ve çıkan sorunların kolaylıkla giderilmesi hususunda birçok kolaylık sağlamıştır. Yine aynı şekilde H.z. Peygamberin ashabı, ashabına tabi olan tabiin ve tabiine tabi olan tebe-i tabiin İslam'ı en saf şekilde yaşayan nesil olmuştur. Bu dönem İslam'ın Altın Çağı olarak nitelendirilmiştir. (Bozkurt., 2016, s. 13)

Selefilik bir mezhep olarak ortaya konulmaya çalışılsa da bu pek mümkün olmamıştır. Selefiligi mezhep olarak kabul etmek doğru değildir. Selefiler H.z. Muhammed'i ashabını, tabiini ve tebe-i tabiini İslam'ı en saf yaşayan kişiler, yaşadıkları dönemiye İslam'ın altın çağı olarak kabul etmektedir. H.z. Peygamber, ashabı, tabiin ve tebe-i tabiin tarafından Kitap ve Sünnet çizgisinde oluşturulan sahih bir din anlayışını günümüze ve gelecek zamana taşımayı hedeflemiştir. Bu doğrultuda İslam'ı anlama, yorumlama, anlamlandırma, açıklama ve yaşayış biçimi haline getirme noktasında H.z. Peygamber, ashabı, tabiin ve tebe-i tabiini rol model olarak almışlardır. Selefilik müstakil bir mezhepten çok, bu modeli korumak ve benimsemek için benimsenen gelenekçi-muhafazakâr bir tutumu ifade etmektedir. (İşcan, 2012, s. 52-55)

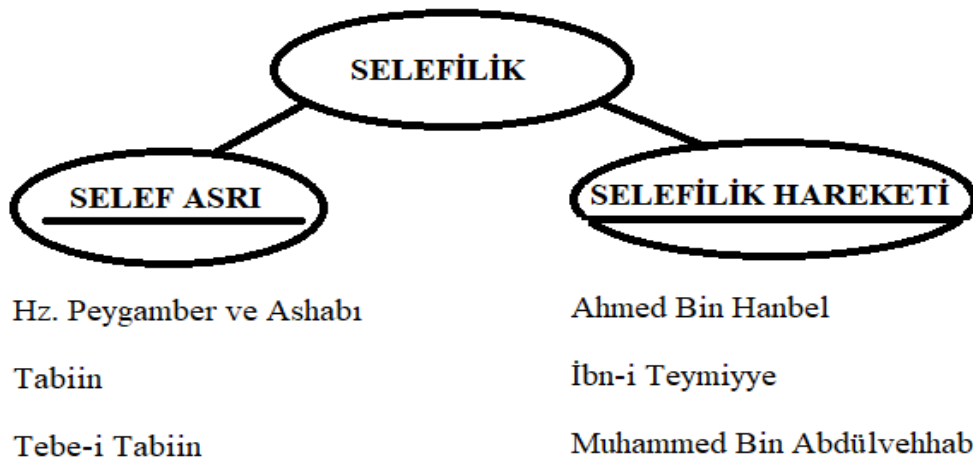
Selefilik insanoğlunu akıl yolu ile düşünen bir varlık olmasına rağmen insanın akıl ve düşüncelerine zıt bir tutum izleyerek dini doğmalara ve bu dini doğmalar sonucu çıkarılan yargılara ve Selef-i Salihin olarak adlandırılan İslam kuşağının ilk üç kuşağı olan H.z. Peygamber ve ashabı, tabiin ve tebe-i tabiine sorgusuz sualsiz bir şekil de tabi olmayı esas kılan katı nakilci bir ekoldür. Selefiler İslam dünyasında yaşanan bir sorun, sıkıntı, işgal ya da başarısızlığın nedenini kendilerinden önceki kuşakların göstermiş oldukları dini çizgiden ayrılma olarak görmüşlerdir. Bu problemlerin giderilmesinin tek yolunun eskilerin gittikleri ve kendilerine göstermiş oldukları çizgiye yeniden dönmek olduğu savunmuşlardır. Selefilik anlayışı genelde işgal, kriz veya tehdit durumlarında etkinlik kazanmıştır. Moğolların İslam coğrafyasını istilasına buna verilebilecek en iyi örneklerden biridir. (Bozkurt İ, 2019, s. 146)

Selefilik anlayışı uygun zemin doğduğunda ve uygun temsilciler ortaya çıktığında farklı zamanlar da ve farklı mekânlarda kendisini yeniden üretebilmiştir. Selefiler her şeyi vahyedilmiş bir metin olan Kur'an'ı ve sünnetle bağdaştıran kaynakları mutlak lafzilik çerçevesinde kabul etme eğilimi içerisindedir. Selefilere göre hukuki bir hüküm eğer doğrudan kutsi metinlerden alınmamış ve bu metinlerle herhangi

bir şekilde ilişkilendirilmemişse geçerli sayılmamaktadır. Allah ve Resulünün hükümleri dünyadaki her şeyi belirleyen mutlak gücün iradesidir. İnsan davranışları da bu dini hükümler ile değerlendirilmektedir. Gelenek onlar için saflık, yenilik ise sapıklık, dinden sapmak ve bid'attır. Selefiler dine yararlıda olsa sonradan ilave edilen her şeyi kökünden söküp atmak isterler. Sefilik felsefe karşısında dini savunmuş, Ashab'ül Hadislerle (hadis öğrenim ve öğretimiyle uğraşan kişi) birlikte hadisler Kur'an- Kerim kadar değerli hale getirmişlerdir. (İşcan, 2005, s. 30-35)

Sefilik yenilgi duygusu sonucu reaktif nitelik taşıyan bir anlayış olmuştur. İslam dünyasında politik yönü ağır basan bir ideoloji haline gelmiştir. Yeniliğe kapalı olan bu anlayış, dine sonradan eklenen ne varsa hepsini din dışı ya da bid'at sayarak şiddetle reddetmiştir. Selefiler kendi anlayışlarından sapan kişileri ya da sefeli ideolojisi dışında farklı bir görüşe sahip olan kişileri kâfir ilan ederek o kişilerin kanını helal kılmışlardır. (Eedoğan ve Deligöz, 2015, s. 13-14)

Sefilik İslam dışı olan bütün usul ve uygulamalardan temizlenip arınarak İslam'ın Altın Çağındaki saflığa dönmeyi hedeflemiştir. Bu saflığa dönülürken akıl, mantık ve kelim gibi uygulamaları uygun görmez. Bu saflığa Kur'an, Sünnet, Hz Peygamberin ashabı, tabiin ve tebe-i tabiin göstermiş olduğu çizgiden ilerleyerek ulaşılacağını savunmaktadır. Akıl ve mantığın uygulandığı Yunan felsefesine karşı çıkarak akıl, mantık, kelim ve kıyas gibi uygulamaları şirk olarak görmektedir. Müslümanların kurtuluşunun İslam'ın Altın Çağındaki saflığa ontolojik değerlere ve etik yaşama teslim olunmasıyla mümkün olduğunu ileri sürmektedir. (Eken, 2017, s. 13)

Tablo-5. Sefilik

Selefilik İslam dışı olan bütün usul ve uygulamalardan temizlenip arınarak İslam'ın Altın Çağındaki saflığa dönmeyi hedeflemiştir. Bu saflığa dönülürken akıl, mantık ve kelam gibi uygulamaları uygun görmez. Bu saflığa Kur'an, Sünnet, Hz Peygamberin ahabı, tabiin ve tebe-i tabiin göstermiş olduğu çizgiden ilerleyerek ulaşılacağını savunmaktadır. Akıl ve mantığın uygulandığı Yunan felsefesine karşı çıkarak akıl, mantık, kelam ve kıyas gibi uygulamaları şirk olarak görmektedir. Müslümanların kurtuluşunun İslam'ın Altın Çağındaki saflığa ontolojik değerlere ve etik yaşama teslim olunmasıyla mümkün olduğunu ileri sürmektedir. (Eken, 2017, s. 13)

Selefilere göre İslam, vahiylerin son Peygamber olan Hz. Muhammed'e gelmesi, Hz Peygamberin bu vahiyleri müminlere anlatıp uygulamalı bir şekilde göstermesi ile son şeklini almıştır. Zamanın ilerlemesi, bütün kaynakların toplu olduğu Bağdat Kütüphanesinin yakılıp yıkılması, teknolojinin gelişmesi, hayat şartlarının değişip gelişmesi kutsal kitapların din ile uyumlu hale getirilmesi ihtiyacını doğurmuştur. Bunu sağlayabilmek için tevil ve tefsir yöntemleri oluşturulmuştur. Bu da teoloji ve teologların ortaya çıkmasına yol açmıştır. (İşcan, 2015, s. 2-9)

İşte selefilik bu noktada devreye girmektedir. Selefilige göre tevil ve tefsir yöntemleri dine önceden dâhil olmayıp daha sonradan dâhil olan hususlar üzerinde durmuşlardır. Selefilere dine sonradan sokulmaya çalışılan uygulamaları dinden temizleyerek dini asli saflığına geri getirme çabası ile ortaya çıkmıştır. Selefilik dini toplulukların ilk öğretilerinin benimsenmesiyle İslam'ın saflığına ve doğru inanca ulaşılabilceğini savunmuştur. (Bozkurt, 2019, s. 103)

Selefilere itikadi mezhepleri kesinlikle kabul etmemekte bunları dinden sapma olarak görmektedirler. Akıl, mantık, kıyas, kelam, felsefe gibi uygulama ve yöntemleri şiddetle reddetmektedirler. Değişik bir tevhit anlayışları vardır. Küfür ve şirk gibi unsurları söz konusu olduğunda ameli şirk ve ameli küfür ayırımına gitmişlerdir. Bundan ötürü kişilere kolaylıkla şirk ithamında bulunabilmektedirler. Tasavvuf, tarikat ve dergâhları bid'at olarak görmüş ve şirk olarak ilan etmişlerdir. (Demir, 2016, s. 14)

Selefilik günümüzde halen bir mezhep değil ideoloji olarak varlığını devam ettirmektedir. Günümüzde selefilik denildiği vakit akla İŞİD ve El Kaide terör örgütleri gelmektedir ancak selefilik birçok kişi tarafından farklı şekillerde sınıflandırılmıştır. İhsan Bozkurt bu sınıflandırmaları genelleyerek 3 başlık altında toplamıştır. Bunlar İlmi

Selefilik, Siyasi Selefilik ve son olarak bizim üstünde duracağımız Cihadi Selefiliktir. İlmi selefilik, selefî düşüncenin eğitim ve öğretim aracılığı ile yayılacağını savunmaktadır. Selefilîği Kur'an, Sünnet, tebliğ ve davet yolu ile Müslümanlara benimsetilebileceğini savunan gruplar İlmi Selefilik grubuna dâhil olmaktadır. Siyasi selefilik ise toplumsal alanlarda aktif şekilde faaliyet göstererek selef düşüncesinin hâkim kılınabileceğine inanılan akımdır. Bu aktif faaliyetlerin siyasi partiler, sivil toplum kuruluşları, toplumsal kulüpler, dernekler, vakıflar, grup ve organizasyon gibi yapılar aracılığı ile gerçekleştirilmesiyle selef düşüncesinin yayılmasını hedeflenmektedir (Bozkurt, 2019, s. 106)

3.3.1.1. Cihadi Selefilik

Selefilik düşüncesinin silah ve zor kullanarak yayılabileceğini savunan akım cihadi selefilik olarak adlandırılmaktadır. Özellikle 1970'li yılların sonu ve 1980'li yılların başında etkin olan dini terör dalgası ile ortaya çıkan ve günümüze kadar varlığını devam ettiren İŞİD ve El Kaide gibi terör örgütleri bu ideolojiyi benimseyerek amaçlarına, hedeflerine ve yaptıkları ve yapacakları eylemlerine meşru bir zemin oluşturmaya çalışmışlardır. 1970'li yılların sonlarına doğru ortaya çıkan cihadi selefilik modern selefilik, çağdaş selefilik, neo-selefilik olarak adlandırılmaktadır.

Cihadi selefilîğin ortaya çıkışmasına neden olan olay Suudi Arabistan'da bulunan Cüheyman El-Uteybi cemaatinin Kâbe Baskını eylemidir. Cüheyman El-Uteybi ve kendilerini ihvan olarak adlandıran bir grup insan, temelleri din ve mülk ittifakı prensibine dayanan Suudi Arabistan Krallığı'nı prensiplerinden uzaklaşmak, Müslüman olmayan yabancılarla ilişkiler kurmak, topraklarını Müslüman olmayan yabancılara açmak, kutsal yerleri Müslüman olmayan yabancılara açmak, kendi topraklarında Müslüman olmayan yabancı askerlerin var olmasına müsaade etmek, Müslüman olmayan yabancı askerler ile işbirliği içerisine girmekle suçlanmış ve bu davranışlarının Arap coğrafyasında müşriklere karşı yapılan cihadı durdurduğunu ve engellediğini iddia ederek Kâbe Baskını harekâtını gerçekleştirmiştir. (Büyükkara, 2014, s. 488)

Aynı yıllarda İran'da Şii lider Ayetullah Hümeyni'nin liderlik ettiği devrim ve Afganistan'daki cihatta kazanılan ideolojik bilincin sahaya aktarılması ve somut hale getirilmesi gibi gelişmeler modern selefî yapıları motive etmiştir. 1980'li yılların başında gelişen olaylarla birlikte radikallik unsuru cihadi selefilik kavramı ile içiçe

geçmeye başlamıştır. Bu dönemdeki âlimler İslam'ın kurtuluşu ve İslam devriminin tek yolunun silahlı mücadele ve zor kullanma olduğunu savunarak bu doğrultuda kişiler yetiştirmeye çalışmışlardır. Geleneksel selefi olan âlimlerin yerini alan, silahlı mücadeleyi savunan ve kendilerini Sahva Âlimleri olarak adlandırılan kişilerin görüşleri hakkında o dönemin uleması tarafından fitne çıkarttıkları fitneyi etrafına yaydıklarına dair fetvalar vermişlerdir. Görüşlerinden ötürü Sahve Âlimlerinden birkaçı tutuklanarak cezaevine hapsedilmiştir. (Büyükkara, 2014, s. 500)

1990'lı yıllarda Körfez Savaşı'ndan ötürü Suudi Arabistan'ın emperyalist ülkeler ile işbirliği içerisine girmesi, siyasi ve ekonomik çıkarları doğrultusunda dini fetvalar yayınlaması Selef camiasında tartışmalara neden olmuştur. Çoğunluğunun Vehabi olduğu Suudi Arabistan'nda Irak'a Müslüman olmayan emperyalist güçlerin askerlerinin konuşlandırılmasını onaylayan fetvaların yayınlanması cihadi selefilik hızla bir şekilde yükselişe geçmesine neden olmuştur. (Bozbaş ve Akgün, 2013, s. 13)

Cihatçı selefiler geleneksel selefin çizgisinden ilerlediklerini iddia etseler de gerçekte durum tam tersidir. Örnek verecek olursak Ahmed Bin Hanbel'e göre günah işleyen kişi günahkârdır, ancak dinden çıkmamıştır. Ancak cihadi selefiler bu kişilerin işledikleri günahı şirk, kişileri ise doğrudan kâfir ilan etmişlerdir. Selefiler inanç boyutundan yola çıkarak İslam'ın eski saflığına döndürme çabası içerisine girerken, cihadi selefiler eylem boyutuyla ilgilenmişlerdir. Geleneksel selef anlayışında Hz. Peygamber ve ashabı, tabiin ile tebe-i tabiin dönemlerinde yaşamış olan âlimlerin görüşleri kabul görmekteyken cihadi selefiler otoriteleri tanımayarak doğrudan Kur'an ve sünnete yönelme yöntemini benimsemiş, ilerleyen süreçlerde bu yöntemi siyasal bir hareketliliğe dönüştürerek radikal bir boyuta çevirmiştir. (Kutlu, 2002, s. 42)

Geleneksel Selefiler kılık kıyafet, saç, sakal ve peçe gibi şekilci unsurları dikkate alarak dine sonradan eklenen bi'datleri dinden temizlemeyi kendilerine temel amaç edinmişlerdir. Cihadi selefiler ise bu amaçların yanında devlet, cihat, savaş, mücadele ve şehitlik gibi unsurları da vazgeçilemez unsurlar olarak nitelendirmişlerdir. (Bozbaş ve Akgün, 2013, s. 111)

Cihadi selefiler büyük küçük günah ayrımı olmaksızın günah işleyenleri kâfir ilan etmiş, bütün mamullerini kullanan kişileri tekfir etmişlerdir. Cihadi selefilerin bu tekfir edişi Ahmed Bin Hanbel ve İbn-i Teymiyye'nin çizgisinde ilerledikleri iddialarını

asılsız çıkarmaktadır. Günümüzde Mezopotamya topraklarında ortaya çıkan IŞİD terör örgütü cihadi seleflerin bu görüşü üzerinden ilerlemiştir. IŞİD terör örgütü bu konuda uç noktaya giderek Müslümanları tekfir etmiş yani kâfir ilan etmiştir. Bundan ötürü emperyalist ülkeler, Siyonistler ve gayrı Müslimlere yerine Müslümanlarla savaşmıştır. Bu tutumundan ötürü El Kaide'nin lideri Eymen El Zevahiri tarafından şiddetle eleştirilmiştir. (Büyükkara, 2014, s. 486)

Cihadi selefler Kur'an ve sünnette yer almayan her hususu bi'dat olarak kabul etmişlerdir. Bunda ötürü cihadi seleflere göre tasavvuf anlayışı da bi'dattır. Mutassavfların mükâfeşe ve içe doğuş olarak adlandırmış oldukları bilgi yönetiminin asılsız ve güvenilmez olduğunu belirtmişlerdir. Şeyh ve Mürşitlerin din anlayışı çerçevesinde oluşturdukları dergâh ve tarikatları kendilerine vesile aracı kıldıklarını iddia etmiş ve şirk olarak görmüşlerdir. Tarikatlar Müslümanların dini duygularını istismar ettiklerine inanılan cihadi selefler mürşitlerin kul ile Allah arasında aracı olma iddialarını şirk olarak görmektedirler. (Bozan, 2018, s. 27-28)

Vehabilik mezhebinin kurucusu olan Muhammed Bin Abdülvehhab'a göre bir aracı sayesinde maddi ve manevi mertebesi yüksek olan birine yaklaşmayı istemek veya iyi bir amel sonucunda yaratana ulaşmak olarak nitelendirdiği tevessül şirkidir. Yine aynı şekilde Peygamber, şeyhler, veliler gibi şahsiyetlerin ruhlarından yardım beklemenin de şirk olduğunu belirtmiştir. (Büyükkara, 2010, s. 135)

Cihadi Seleflere göre mezar veya türbe ziyaretleri şirkidir. Bundan ötürü tahakküm altına aldıkları topraklarda mezarlar peygamber mezarı dahi olsa yakılıp yok edilmiştir. IŞİD terör örgütü tahakkümü altına aldığı ve daha sonra kaybettiği topraklardaki mezar, türbe ve kabristanları yıkıp dağıtmıştır. Geleneksel selefler Ahmed Bin Hanbel'i bidatçı olarak nitelendirilen Abbasi Halifesinin arkasında namaz kıldığı için eleştirmişlerdir. Cihatçı seleflere göre ise Ahmed Bin Hanbel Abbasi liderinin zulüm ve işkenceleri karşısında dimdik durmuştur. Geleneksel selefler İbn-i Teymiyye Moğol istilasını sırasında Müslüman olmayan Moğol liderinden aman dilediğini iddia ederlerken Cihadi selefler İbn-i Teymiyye'yi Moğol istilasına karşı mücadeleyi başlatan ve devam ettiren kişi olarak görmektedirler. Cihadi selefler İslami kural ve kaidelere göre yönetilmeyen bütün yönetimleri tekfir ederek kâfir ilan etmişlerdir. Bu yönetimler ile silahlı mücadeleyi meşrulaştırarak Müslüman olsun olmasın bütün tekfir edilen kişilerin kanının dökülmesini helal görmüşlerdir (Taştekin, 2016, s. 42-43).

3.3.2. Vehabilik

Temelleri Selefilige dayanan Vehabilik ya da Vehhabilik 18.yüzyılda Muhammed Bin Abdülvehhab tarafından kurulan dini-siyasi bir harekettir. Vehabilik Selefiligin günümüze kadar ulaşmasına aracı olan bir mezheptir. Muhalif kişiler tarafından Vehabi olarak adlandırılan Vehabiler kendilerini selefi olarak nitelendirmektedirler. Günümüzde selefi düşüncenin katı, keskin ve sert bir yorumu olan Vehabilik, çok boyutlu geniş ve kitleye sahip olan bir dini-siyasi hareketlilik olarak tanımlanabilmektedir. (Büyükkara, 2012)

Vehabilik dine sonradan eklenen düşünce fikir, inanç ve uygulamaları bütününi bi'dat kabul ederek şiddetle reddetmiştir. Modernleşmeyi yozlaşma olarak nitelendiren Vehabiler bi'datların yanında Vehabi olmayan Sünnileri, Şiileri ve başka dinlere mensup olan kişileri kendilerine hedef seçerek bunlar ile mücadele etmenin kendilerine vecibe olduğunu savunmuşlardır. (Kuşçu ve Ataman, 2012)

Vehabiligin temel vasıfları şunlardır:

1. Akıl ve İradenin var olması ve kanıt olması söz konusu değildir.
2. Kur'an-ı Kerim kesin kanıttır. İcmaa ve içtihat ise Kur'an ve Sahih olan sünneti temel alması koşulu ile kabul edilebilir.
3. Müteşabih ayetler kesin kanıttır. Zahire göre hükümlendirilmiştir. Tevil aracılığı ile tefsir edilmesi küfre sebebiyet vermektedir. Araçsız ibadetin şarttır ve mürşid, şeyh, veli, derviş, evliya gibi araçlar küfürdür.
4. Amel imanın içerisine gizlenmiştir ve tevhid-i amel olarak manalandırılmıştır. Tevhide inanmayan kişinin malı da canı da helaldir. Amelsiz bir iman düşünülemez. Ameli yerine getirmeyen kişi kâfir ilan edilir ve bu kişi ile mücadele edilmelidir.
5. Tevhit-i amel yalnızca Alla'a dua ve ibadet edildiğinde gerçek bir mana kazanmaktadır.
6. Allah'ın sıfatı, fiili ve zatı ayrı değildir. Aynıdır ve gerçektir. Ayetler sorgusuz sualsiz nasıl kabul ediliyorsa Allah'ın sıfatı, fiili ve zatı olduğu gibi kabul edilir

7. Allah'ın dışında meleklerden, peygamberlerden, mürşitlerden, şeyhlerden, velilerden, dervişlerden veya evliyalardan medet ummak ve o kişilere dua etmek küfürdür
8. Kur'an ve Sahih Sünnetin dışında dine giren bütün düşünce, fikir, inanç ve uygulamalar din nazarında yayalı olsa dahi bi'dattır. Mezarların üstüne kubbe yapılarak o mezara kutsallık atfedilmesi bi'dat'ın bir türüdür
9. Amelde 4 mezhebi helal olarak kabul edilebilir. İtikatta mezhepler yasaktır. Tarikat sömürü aracı ve küfürdür. Rûfai, Kadiri, Nakşibendi vb. tarikatları küfürdür. Bundan ötürü Tarikat' e girmenin ve Tarikat ehline hizmet etmeyi yasaklamıştır. Ehl-i Beyt sevgisi taşımak şirktir. (Yörükhan 1953, s. 56-60; Avcı, 2006, s. 102-104)

Vehabiliğin ortaya çıktığı dönemdeki amacı, dine sonradan eklenen düşünce, fikir, inanç ve uygulamalar olan bid'atlerden arındırarak İslam'ın altın çağındaki saflığa döndürmektir. Ancak ilerleyen süreçlerde aldığı tutumlar doğrultusunda siyasi bir mahiyete bürünmüştür. Muhammed Bin Abülvehhab'ın Muhammed Bin Suud ile yaptığı anlaşama sonucu Vehabilik Suud devletinin resmi ideolojisi olmuştur. Bu anlaşma sonucunda uhrevi bir boyut kazandırılarak siyasete kutsallık atfedilmiş, Vehabilik Suud otoritenin meşru bir aracına dönüştürülmüştür. (Bozbaş ve Akgün, 2013, s. 16-20)

Vehabiler kendilerini tanımlarken amelde Hanbeli mezhebine itikatta ise Selefi çizgide olduklarını iddia etmişlerdir. Bütün Vehabiler selefi olduklarını iddia ederler ancak bütün selefler Vehhabi değildir. Selefilik birçok kişi ve grup tarafından farklı şekilde yorumlanmıştır. İdeolojik bakımdan ise çok karmaşık bir yapıya sahiptir. İslamcılık (ılımlı-radikal), Selefilik ve Vehabilik birbirinden farklı doktrinler olagelmıştır. Ancak Amerika Birleşik Devletine 11 Eylül 2001 tarihinde yapılan saldırılar akabinde Amerika Birleşik Devletinin Irak'ı işgal etmesi sonucu aşırı İslamcılar, selefler ve vehabiler bir çatı altında toplanarak Neo-Selefi akımını oluşturmuşlardır. (Moussali, 2009, s. 3-5'den aktaran Eken, 2017, s. 19-20)

Vehabiler "Emr-i bi'l ma'rûf ve nehy-i anil münker (İyiliği emretmek ve kötülükten menetmek)" akidesine büyük önem vermektedirler. Bundan ötürü kendilerini İslam'ın davetçileri olarak görmektedirler. Daveti gerçekleştirirken Emr-i bi'l ma'rûf ve

nehy-i anil münker metodunu uygulamaktadırlar. Vehabilere göre din içerisinde büyük bir deformasyon yaşanmıştır ve yaşanmaya da devam etmektedir. Vehabiler bu deformasyonu reforma tabi tutarak İslam'ın Altın Çağındaki saflığına, yani aslına döndürmeyi amaç edinmişlerdir. (Kuşçu ve Ataman, 2012)

Vehabilere göre kişinin Müslümanlıkla alakası olup olmadığını bi'datler göstermektedir. Vehabilere Allah ile kul arasına aracı koymayı ya da peygamberlerden yardım beklemeyi, kabristan, kabir veya mezarlarda dualar etmeyi, Allah'ın dışında, kabristan, türbe ve ya mezarlarda bulunan kişiler için kurban kesilmeyi, mezarlarına bir şeyler bırakarak ölülerden ve geçmişte yaşayıp vefat eden şeyhlerden yardım dilemeyi, tasavvuf anlayışını, mürşide bağlanmayı şirk olarak kabul etmektedirler. (Taştekin, 2016, s. 39-44)

Vehabiler taş ve tahta parçalarının kutsallaştırılması (putperestlik), nazarı önlemek için nazar boncuğu takılması, muska takılması, büyüye, sihre ve yıldız falına inanılması ve fal baktırılması, güzel ve ihtişamlı görünmek için boncuk, taş, ip veya deri gibi cisimlerin kullanılmasını şirk olarak kabul etmiş, sigara, tütün, nargile gibi tütün mamullerinin kullanılmasını, resim ve müzik gibi sanatlarla uğraşılmasını ise haram olarak görmüşlerdir. (Yörükhan, 1953) Aynı zamanda Vehabiler Şiiilerin Ehli-Beyti anma törenlerini, kandil kutlamalarını ve camilere ihtişamlı görünmeleri için sonradan yapılan kubbe ve minareleri şirk olarak nitelemişlerdir. (Peskes ve Çelenk, 2003, s. 413-429)

Vehabiler, Vehabilik kural ve akidelerini kabul etmeyen bütün herkesi müşrik olarak nitelemiş ve bu kişilerin kanının akıtılmasını helal görmüşlerdir. Müslümanları dine sonradan eklenen düşünce, fikir, inanç ve uygulama gibi bid'atler den arındırmak ve uzak tutmak için kılıç zoru kullanmanın caiz olduğunu belirtmişlerdir. Vehabiler için Kur'an da geçen El-Vela vel Bera kavramı hem cihadın hem de davetin anahtarı olmuştur. (Yörükhan, 1953)

Kur'an da çokça bahsedilen ve birçok hadiste yer alan "El-Vela vel Bera" kavramında ki "Vela" kelime anlamı olarak sevmek, dostluk kurmak, yardım etmek, iki şey arasında tercihte bulunmak, beraber olmak ve arkadaş olmak anlamına gelir. "Bera" ise uzak olmak, mesafe koymak anlamına gelmektedir. İslam dininde bu kavramlar Allah için sevmek ve Allah için nefret etmek anlamında kullanılmaktadır. Ancak

Vehabiler ve İŞİD bu kavramı Allah'ın yolundan gidenler olarak tanımladıkları gerçek Müslümanlarla dostluk kurulabileceğini, yardımlaşabileceğini, dayanışma içerisinde olunabileceğini; gerçek Müslümanların dışında kalanların ise dışlanması, onlarla bağ kurulmaması, onları tekfir edilerek kâfir ilan edilmesi ve onlara cihat ilan ederek onlar ile savaşılması olarak anlamlandırmışlardır. (Altaş, 2017)

Vehabiler mücadelelerin de bu kavramı kullanmışlardır ve “müşrikler ile cihat” prensibini ileri sürerek mücadelelerinin meşruluğunu ortaya koymaya çalışmışlardır. İŞİD terör örgütü “El-Vela vel Bera” kavramını kullanarak tek gerçek yolun kendi yolu olduğu algısını yaratarak kendisi dışındaki bütün yorumları dışlamıştır. İŞİD terör örgütü bu kavramları kullanarak tekfir etmede kullanmıştır. Şiiileri ve Alevileri tekfir etmiştir. İŞİD terör örgütü Şiiileri Allah ile Müslümanlara arasına aracı koymak ve on iki imam ve Hz. Ali'ye dua ettikleri için Şiiileri tekfir ederek kâfir ilan etmiş ve kanlarının dökülmesini helal kılmıştır. Aynı zamanda İŞİD terör örgütü Şiiileri Allah' a karşı çıktıklarını, Allah'a şirk koştuklarını bu nedenden ötürü kâfir olduklarını ve ölümlerinin elzem olduğunu belirtmiştir. İŞİD terör örgütü ölen kişilerden medet ummanın küfür olduğunu savunduğu için ele geçirdikleri topraklardaki kabristan, mezarlık ve türbelerin hepsini yakıp yıkmıştır. (Abubaker, 2020)

3.4. İŞİD'İN UYGULAMIŞ OLDUĞU STRATEJİLER

Dini istismar eden İŞİD örgütü, İslam menşeli olduğunu iddia etse de Mao tarafından oluşturulan ve Marksist-Leninist örgütler tarafından kullanılan üç aşamalı stratejiyi uygulamıştır. Bu üç aşamalı strateji; stratejik savunma, stratejik denge ve stratejik taarruzdan oluşmaktadır. Stratejik savunma aşaması tamamlanmadan stratejik denge aşamasına stratejik denge aşaması tamamlanmadan da bir sonraki aşama olan stratejik taarruz aşamasına geçilememektedir. 2013 yılında kuruluşunu ilan eden İŞİD, 2014 yılında stratejik savunma aşamasını tamamlamaya çalışmıştır. 2014 yılından sonra geniş alana yayılmaya başlayan İŞİD stratejik denge aşamasını tamamladığını düşünmüştür. Ramadi, Anbar ve Felluce gibi kentlerin ele geçirilmesiyle alan hakimiyetini tamamladığına ve yeterince güçlendiğine kanaat getiren örgüt, Irak ve Suriye'deki hassas denge ve koşullardan ötürü stratejik dengeyi tam anlamıyla sağlamadan stratejik taarruz aşamasına geçmiştir. (Varlık ve Bingöl, 2014, s. 7)

IŞİD' in Irak ve Suriye'de geniş alanlara kısa sürede yayılmış olması, kabiliyet sahasını arttırmasını sağlamıştır. Ele geçirilen bölgelerdeki su kaynakları ve petrol sahaları ekonomik anlamda örgütün gelişmesine katkıda bulunmuştur. Örgütün yapmış olduğu etkili propagandalar sonucunda yabancı uyruklu militanlar Irak ve Suriye'ye akın etmiştir. Hava saldırılarının ardından ilerleyişi duran IŞİD örgütü meskûn mahalleri örgütün savunma noktaları haline getirmiştir. Bu merkezde savunma üsleri oluşturan IŞİD'in stratejik denge aşamasını tamamladığına inanarak stratejik taarruz aşamasına erken geçmesi, örgütün aleyhine olmuştur. (Bozkurt, 2019, s. 216)

IŞİD'in ele geçirdiği yerlerde gerçekleştirdiği şiddet ve vahşet eylemleri, halk arasında korku ve panik yaratmış ve halkın birliktelik içerisinde tepki göstermesine neden olmuştur. Hava saldırılarından sonra bir hayli gerilemeye başlayan IŞİD mücadelesini İslam dininin savaşı olarak niteleyerek, bütün dünyayı buna inandırma çabası içerisine girmiştir. Kendisine olan saldırıları Haçlı Savaşı olarak nitelemiş, bu mücadeleyi Hak ve Batılın mücadelesi olarak anlamlandırmıştır. Bundan dolayı dünyadaki bütün Müslümanların çatışmanın olduğu bölgelere hicret etmelerini isteyerek Müslümanları cihada çağırmıştır. İslam dininin hiçbir zaman barış dini olmadığını aksine İslam dininin bir savaş dini olduğunu ve bu mücadelenin İslam Devleti'nin mücadelesi olmadığını, bütün Müslümanların kâfirlere karşı mücadelesi olduğunu savunmuştur. İslam Devleti'nin Müslümanların mücadelesine öncülük ettiğini ileri sürmüştür.

Merkezden çevreye doğru genişleme politikası güden IŞİD kısa süre içerisinde bu amacına ulaşmıştır. Strateji olarak hibrit (melez) savaş stratejisini benimseyen IŞİD, örgüt gibi davranmayı bırakarak devlet gibi davranmaya başlamış, farklı savaş stratejilerini uygulayarak bölgesel tehdit olmaktan çıkmış, mücadele edilmesi kolay olmayan küresel bir tehdit haline gelmiştir.

3.4.1. Işid'in Askeri Strateji ve Taktikleri

IŞİD'in Irak ve Suriye'deki başarı ve kazanımlarında, örgütün sahip olduğu ideoloji, propaganda ve söylemlerin yanı sıra askeri manevra ve stratejisi de etkili olmuştur. Örgütün konvansiyonel savaş ve asimetrik stratejileri bir arada kullanmıştır. (Bozkurt, 2019, s. 223)

IŞİD ele geçirdiği yerlerdeki askeri araç, gereç, teçhizat ve mühimmat ile askeri envanterini zenginleştirmiştir. Daha önce ortaya çıkan terör örgütlerine göre militan sayısı daha fazla olan örgüt, askeri araç, gereç, teçhizat ve mühimmat zenginliğini teknolojiyle birleştirerek saldırı hamlelerini ve taktiksel stratejilerini arttırmıştır. IŞİD askeri strateji noktasında birçok taktiği bir arada kullanmayı başarmıştır. IŞİD örgütü işgal edeceği vilayetlerin büyüklüğü ve küçüklüğüne göre farklı stratejiler izlemiştir. Küçük vilayetleri kuşatırken öncelikli olarak vilayetin iki tarafına bomba yüklü intihar araçlarıyla sıkıştırma hamlesi yapmış, daha sonra canlı intihar bombacıları kullanmıştır. Son olarak yüksek manevra yeteneğine sahip araçlar ve hafif makinalı silahlar ile genel geçer bir saldırı stratejisi uygulamıştır. (Beccaro, 2018, s. 207-228'den aktaran Bektaş ve Gündoğdu, 2019, s. 36-37)

IŞİD örgütünü diğer örgütlerinden ayıran bir diğer faktör ise kimyasal silah kapasitesi ve kullanımudur. IŞİD' in yapmış olduğu saldırılarında klor ve hardal gazı kullandığı raporlanmıştır. (Cancian, 2017) IŞİD askeri hamlelerinde İHA'lara da (İnsansız Hava Aracı) başvurmuştur. İHA'lar propaganda, istihbarat toplamak amacıyla keşif ve gözlem yapmak, direkt bombalı eylemler ve mücadele eden tarafa en yüksek zararı verme amacıyla kullanılmıştır. (Balkan, 2018, s. 10)

IŞİD örgütünün bir başka askeri stratejisiyse kamuflaj değişimi, sızma ve pusu kurmadır. Örgüt üyeleri sızma girişimleri sonucu karşı tarafa sızarak keşifler gerçekleştirmiştir. IŞİD örgütüne ait militanlar Irak Ordusu'na ait kamuflajlar giyerek Aş Assad Hava üssüne iki dalga halinde operasyon düzenlemişlerdir. (Trisa ve Ctid, 2016, s. 11)

IŞİD ele geçirdiği bölgelerde elde ettiği obüs, tank ve toplarla düzenli bir ordu gibi davranarak vur-kaç taktiği ile çatışma anlayışını hibrit (melez) bir stratejiye dönüştürmüştür. Kısaca düzenli ve düzensiz savaş hamlelerinin ikisini bir arada kullanma stratejisi olarak tanımlayabileceğimiz hibrit savaş stratejisi geleneksel savaş, terörizm, gerilla savaşı gibi hamleleri bir arada kullanabilen, bunları aynı anda belirli bir hedefe doğru yönlendirebilen, sivil ve askeri öğelerin bir arada kullanılabilirdiği bir çatışma şeklidir. (Hoffman, 2007, s. 21'den aktaran Özer, 2018, s. 37)

IŞİD dağınık şekilde saldırma taktiği ile saldırı yapılacak alana kendi militanlarını yerleştirerek hem önceden keşif yapma fırsatı elde etmiş, hem de düşman

tarafın askeri unsurlarına ve sivil halkına gözdağı verilmiştir. Birden fazla noktaya düzenlenen saldırılarla düşman taraf askerlerinin dikkatleri dağıtılarak başka yerlere yönlendirilmiş, gerçekleştirilecek ana saldırı eylemini fark etmeleri engellenmeye çalışılmıştır. Dağınık saldırı stratejisi Musul’u ele geçirmek amacıyla kullanılan stratejilerden biri olmuştur. (Trisa ve Ctid, 2016, s. 11; Bektaş ve Gündoğdu, 2019, s. 38)

IŞİD’ in Musul’u ele geçirme operasyonu “Düşmana ait savaş birimlerini izole etmek, kontrol ve yönlendirme biriminin etkisini ortadan kaldırmak ya da bozmak, birden fazla ve birbirinden farklı gruplar ile aynı anda saldırılar gerçekleştirmek” olarak nitelendirilmiştir. (Trisa ve Ctid, 2016, s. 11; Bektaş ve Gündoğdu, 2019, s. 39)

IŞİD örgütünün kullanmış ve uygulamış olduğu bir başka strateji ise bütünleşik saldırı stratejisidir. Bu stratejiye göre işgal edilecek alanın bir ucundan saldırı yoğunlaştırılarak başlatılır. Daha sonra işgal edilecek alanın çevresinde yer alan bölgeler abluka altına alınarak tehdit ve ele geçirme hamleleri yapılır. IŞİD bu stratejiyi Ramadi kentini işgal sırasında kullanmıştır. Örgüt Ramadi’nin güneyinde saldırıları yoğunlaştırmıştır. Kentin ele geçirilme sürecinin başlarında Ramadi’nin çevresinde yer alan bölgeler abluka altına alınmıştır. IŞİD kente yönelik saldırılarını kum fırtınalarının olduğu zamana denk getirerek Uluslararası Koalisyon güçleri tarafından yapılacak hava ve kara saldırılarını etkisiz hale getirmeye yönelik hamlelerde bulunmuştur. ((Trisa ve Ctid, 2016, s. 12; Bektaş ve Gündoğdu, 2019, s. 39-40)

IŞİD örgütü Irak ve Suriye’de teritoryal bir egemenlik kurduktan sonra gelişip büyümek ve genişlemek amacıyla hibrit savaş stratejilerinin tümünü kullanmıştır. Zaman zaman hibrit savaş stratejilerinden birkaçını birbiriyle harmanlayarak farklı bir strateji oluşturulmuş ve uygulanmıştır. (Zelin, 2016) IŞİD Irak ve Suriye’de hibrit savaş stratejisine yönelirken Asya ve Avrupa’daysa terör saldırıları ile gündem olmuştur.

3.4.2. Retorik Taktikleri

IŞİD örgütü üç temel konu üstünden birçok retorik geliştirmiştir. Bunlardan ilki IŞİD’ in selefi şeriat hükümlerinin uygulandığı ve hilafet makamının yeniden ortaya konduğu bir İslam Devleti kurmuş olmasıdır. Dünyadaki bütün Müslümanların İslam Devleti’ne biat etmesinin, İslam’ın hükmü olan şeriat kanunlarının yerine başka kanunlar uygulayan sapkın ve azgın rejimlerin hükmettiği topraklardan vazgeçerek İslam Devleti’ne ait topraklara hicret etmesinin farz olduğunu ilan etmişlerdir. İkinci

olarak Halifelik makamına sahip olan İslam Devleti zaman ilerledikçe daha da güçlenerek geniş alanları hükmetmektedir. Üçüncü retorik ise dünyada İslam hükümlerini tam anlamıyla uygulayan örgütün IŞİD olduğudur. Buna göre aynı zamanda dünya da siyasi, sosyal, ekonomik ve hukuki açıdan meşru sayılabilecek tek örgüt de IŞİD'dir. Bundan ötürüdür ki dünya üzerindeki diğer devletleri ve bulunduğu coğrafyadaki kendisinden farklı anlayışlara sahip örgütlerin tamamını tekfir etmiş ve hiçbirini meşru saymamıştır. (Bozkurt, 2019, s. 218)

Bu üç ana etmen üzerinden yola çıkılarak ortaya konulan birçok başka retorik strateji bulunmaktadır. Bunlara IŞİD' in El Kaide ve Taliban gibi örgütlerden militanlar devşirmek amacıyla ortaya koymuş olduğu rakiplerini ve düşmanlarını küçük düşürme, hor görme ve aciz gösterme stratejisi örnek gösterilebilir. IŞİD dünyaya asker'i açıdan kendisinin muazzam bir güce sahip olduğunu, El Kaide ve Taliban gibi örgütlerinse zayıf ve aciz olduklarını göstermeye çalışmıştır. Yayınlanmış oldukları dergi, makale ve internet videoları aracılığıyla rakiplerinin zayıf, aciz ve yumuşak olduklarını belirterek, dünya üzerindeki tek cihatçı grubun kendileri olduğunu ileri sürmüşlerdir. (Bozkurt, 2019, s. 219)

IŞİD'in uygulamış olduğu bir başka retorik stratejiyse geçmişte devletler tarafından da kullanılmış bir strateji olan "Böl ve Yönet"tir. Örgüt rakip ve düşmanları hakkında dağıldıklarına dair yalan haberler yayınlamıştır. Sosyal medyada farklı radikal örgütlerinden IŞİD'e katılan militanlar ile röportaj yapılarak yayınladıkları yalan haberler daha da inanılabilir hale getirilmiştir. Örgüt, bu retorik ile dünyanın farklı bölgelerinde yer alan rakip örgüt militanlarını kendi bünyesi katma amacını gütmüştür. (Bozkurt, 2019, s. 220)

IŞİD örgütü kendisini başarıdan başarıya koşan, çatışmalar ve mücadelelerde efsaneleşen bir örgüt olarak sunmuş, elde etmiş olduğu kazanımlarını abartarak ve kayıplarını en az seviyede göstererek toplumu ve insanları kandırmaya çalışmıştır. Aynı zamanda kendisinin gerçekleştirmediği ve sahip çıkılmayan eylemleri kendi eylemleriymiş gibi dünyaya lanse ederek bu eylemler üzerinden propaganda yapmıştır. (Bozkurt, 2019, s. 219)

IŞİD rakiplerinin ideolojilerini eleştirerek de bir retorik stratejisi oluşturmaya yönelmiştir. IŞİD selefi cihatçılık temelinde kurulduğu için İslam hükümlerinin

uygulanmadığı hiçbir sistemi kabul etmemiştir. Günümüzde dünyanın birçok ülkesinde uygulanan yönetim biçimi demokrasidir. Ancak IŞİD demokrasiyi ve demokratik rejimleri kabul etmemektedir. Demokrasiyi şirk olarak ilan eden IŞİD demokrasiyi kabul eden Müslümanları tekfir etmiştir. IŞİD Hamas ve Müslüman Kardeşler gibi toplulukları ise mürted yani kendi isteğiyle İslam'dan uzaklaşan veya dini terk eden gruplar olarak ilan etmiştir. Başvurduğu bu retorikle bütün Müslümanları tek çatı altında toplamaya çalışmıştır. Tek meşru rejimin uygulandığı yapı olarak kendisini ön plana çıkararak kendisini meşru bir zemine oturtmaya çalışmıştır. (Bozkurt, 2019, s. 219-220)

Bunun yanı sıra, IŞİD örgütü Irak El Kaidesi döneminden günümüze kadar mezhepsel çatışmayı diri tutmuş, kargaşa ve çatışma ortamından faydalanarak ayakta kalarak büyümüştür. Örgüt, Şii-Sünni çatışmasını devamlı olarak beslemiştir. Şii'lere ait kutsal sayılan yerlere saldırılar düzenleyerek Şii'lerin tepkilerini ve Sünnilere yönelik baskılarını arttırmak istemiştir. Böylece Sünnilerin desteğini alma beklentisi içerisine girmiştir. IŞİD bu hamle ile Sünnilerin dünyadaki tek koruyucusu olduğun dair bir imaj oluşturmak istemiştir. (Bozkurt, 2019, s. 220)

IŞİD örgütü yabancı militan ve taraftar temini için ötekileştirme yöntemini kullanarak farklı bir retorik de geliştirmiştir. Batı dünyasının İslam dünyası üzerinde kurmuş olduğu hâkimiyetin ancak hilafet ve İslam Devleti aracılığı ile sonlanacağı iddiasını ortaya koymuştur. IŞİD dünyayı iki kutba ayırmıştır. Batıyı küfür kampı, İslam Devleti topraklarını ise halifelik kampı olarak nitelendirmiştir. *Dabiq* dergisinde yayınlamış oldukları “Gri Bölgenin Tükenişi” adlı makalede iki kamp arasında gri alanın bulunduğu savunulmuştur. Gri Bölge kâfirlerin himayesi altında yaşayan Müslümanların yaşadığı bölge olarak nitelendirilmiştir. Boyunduruk altında yaşayan Müslümanların Halifelik kampına yönelebilmeleri için buldukları alanlarda acımasız eylemler yapmaları gerektiğini ileri sürülmüştür. Böylece sosyal, siyasal, ekonomik alanlarda durgunluk ve gerileme yaşanacak, bu durgunluk ve gerilemenin tek müsebbibi olarak Müslümanlar görülecektir. Batı toplumu Müslümanlara karşı katılaşarak onlara kötü davranmaya ve onları dışlamaya başlayacaktır. Bu tutumlar karşısında Müslümanlar İslam Devleti topraklarına hicret edeceklerdir. (Bozkurt, 2019, s. 222)

IŞİD Hilafet makamını kullanarak bu makam üzerinden de bir retorik oluşturmuştur. IŞİD Hilafetini ilan ettikten sonra şeriat hükümlerini tam anlamıyla dünyada uygulayan tek devlet olduğunu iddia ederek bütün Müslümanları İslam

topraklarına hicret etmeye çağırmıştır. Örgüt internet sitelerinden yayınladığı videolarda İslam Devleti çatısı altındaki Müslümanların refah ve bolluk içerisinde yaşadıklarını, kamu hizmet ve faaliyetlerinden ücretsiz olarak faydalandıklarını, ekonomilerinin güçlü olduğunu ve Hilafet makamının yönettiği topraklarda İslam dinini tam anlamıyla refah içerisinde yaşayabileceklerini göstermeye yönelik propaganda yapmıştır. Aynı zamanda cihattan muaf olmalarına rağmen İslam topraklarına cihat etmek amacıyla gelen özürsüz ve sakat kişilerin hicret etme videolarını yayımlayarak bütün Müslümanların İslam topraklarına hicret etmesi gerektiğini vurgulamıştır. (Bozkurt, 2019, s. 221)

Örgütün geliştirmiş olduğu bir başka retorik ise maceraperest gençlerin örgüte kazandırılmasına yöneliktir. Gençlik çağına erişmiş bireylere, bir yere veya gruba ait olma gereksinimlerine ve maceraperestlik ve heyecan arayışı gibi duygularına hitap ederek örgüt içerisinde statü elde etmeyi vaat etmiştir. Dünya çapında birçok kişi tarafından oynanan “Call of Duty” ve “Grand Theft Auto” gibi şiddet içerikli oyunlara benzer videolar hazırlanarak örgüte katılım cazip hale getirilmiş ve gençler örgüte davet edilmiştir. “Neşid” adındaki marşların yer aldığı videolar hazırlanarak şiddet kutsal değerler ile bütünleştirilmiştir. (Zelin, 2013; aktaran Bozkurt, 2019, s. 222)

3.4.3. Şiddet Taktikleri

Irak ve Şam İslam Devleti ortaya çıktığı günden günümüze değin başvurduğu şiddet taktik ve hamlelerinde kendisine yol gösterici olarak El Kaide'nin dini lideri olarak bilinen Ebubekir El Naci'nin 2004 yılında kaleme almış olduğu *Vahşetin İdaresi: Ümmetin Geleceği En Kritik Aşama* adlı kitabı seçmiştir. Hilafet ve cihat kavramları üstünde durulan söz konusu kitapta, hilafete ve cihata zarar veren veya bunları ortadan kaldırmaya çalışan kişi veya grupların yok edilmesi gerektiği savunulmaktadır. Müslüman gençlerin silahı bırakması veya silahsızlandırılmasının savaşçı özelliklerini kaybetmelerine neden olacağı iddia edilmekte, bu savaşçı özelliğini kazandırmak için topluma korku salınarak insanların diri diri yakılması gerektiği ileri sürülmektedir. (Bozkurt, 2019, s. 223-225)

Ebubekir El Naci Cihat ile İslam kavramlarını keskin ve kesin bir çizgi ile ayırmıştır. Ebubekir El Naci Vahşet İdaresi ortamını üç aşamada gerçekleştirebileceğini savunmuştur. İlk olarak savaşçıları devlet açısından önemsiz sayılabilecek yerlere saldırılar gerçekleştirecektir. İkinci olarak güvenlik güçlerine saldırı ve suikastlar

düzenlenecektir. Bu saldırılar sonucunda hükümet kendisi için önem atfeden yerleri koruma altına almaya başlayacaktır. Merkezi yerler korunup kırsal kesimler ihmal edilecektir. Yapılan bu saldırılar sonucunda ortaya çıkacak kargaşa ve kaos ortamı kamusal hizmetlerin sekteye uğramasına yol açacaktır. Sekteye uğrayan hizmetler sonucu halk cihada yönelecek ve cihada daha da ilgi duymaya başlayacaktır. Son olarak yapılan bu eylemler kademe kademe arttırılarak şiddetlenecektir. Bu kargaşa ortamının ancak şeriat hükümleri ile sona ereceği propagandası yapılarak hilafetin askeri ve toplumsal zemini meşrulaştırılacaktır. (Bozkurt, 2019, s. 223-225)

Vahşet İdaresinin 12 temel gerekliliği bulunmaktadır. Bunlardan ilki kurulacak devletin ana unsuru olan hiyerarşik ve bürokratik yapıların oluşturulmasıdır. İkincisi farklı kişi, grup veya örgütlerle bir çatı altında toplanılarak ortak koalisyonlar yaratılmasıdır. Üçüncüsü düşmana maddi ve manevi anlamda saldırıdır. Düşmana saldırı için gerekli ordunun tahsis edilmesi, gereken saldırı teçhizatlarının temin edilip saldırı eylemi için hazırlık yapılmasıdır. Saldırı sırasında düşmanlara ait ekonomik olarak elde edilebilecek neler varsa bu varlıklara el konulup yağmalanacaktır. Dördüncü olarak elde edilen ekonomik ganimetler halka dağıtılarak halkın sadakatini kazanma yoluna gidilecektir. Yerel halkın güvenli, refah ve huzur içinde yaşayabilmesi ve kurulacak olan devlete karşı olası bir iç karışıklık ve isyan durumunu kontrol altına alabilmek için iç güvenlikten sorumlu kolluk kuvvetleri teşkilatlarının kurulması gerekmektedir. Beşinci gereklilik herhangi bir iç direnişe karşı teyakkuz halinde hazırlıklı olunmasıdır. Altıncı gereklilik kurulacak olan devletin sınırlarını düşman işgalinden korunması için gereken tedbirlerin alınmasıdır. Yedinci olarak düşman taraflara olası sızmaların gerçekleştirilebilmesi ya da olası saldırı haberlerinin önceden alınabilmesi için istihbarat teşkilatlarının kurulması gerekmektedir. Sekizinci gereklilik, gençlerden oluşan savaşçı gruplara militanlık ve dindarlık duygularının empoze edilerek yetiştirilmesidir. Dokuzuncu gereklilik ülkede refahı ve barış ortamını sağlamak, adaleti ve yargılamayı gerçekleştirebilmek için şeriat kanun ve hükümlerinin tam manasıyla uygulamaktır. Onuncusu manevi bilimlerin yanında maddi bilimlere de ağırlık verilmesi, bu noktada eğitime önem verilerek maddi bilimlerden yararlanılabilmesidir. On bir ve on ikinci gereklilikler ise yerel halka kamu hizmetleri ve gıda yardımı gibi hizmetler sunularak devletin cazibesinin arttırılmasıdır. (Weiss ve Hassan, 2016, s. 44-45)

Ebubekir El Naci'nin *Vahşetin İdaresi: Ümmetin Geleceği En Kritik Aşama* adlı kitabında geliştirdiği teorileri, örgüt yöneticisi olan Ebu Musab El Zerkavi tarafından Irak'ta pratiğe dönüştürerek sahada başarılı bir şekilde uygulamıştır. IŞİD örgütünün yaptığı eylemlerden anlaşılacağı üzere bu teorilerin örgütün stratejileri üzerinde etkili olduğu görülmektedir. Örgüt, Ebubekir El Naci'nin kitabındaki teorilerin stratejiye dönüştürülmesinde son derece pragmatist bir şekilde davranmıştır. Sünnete atıflarda bulunarak Vahşet İdaresini meşru zemine oturtmaya çalışmıştır. Ebubekir El Naci IŞİD'in 2014 yılında ilan etmiş olduğu Hilafet makamının vazgeçilemez olduğunu vurgulayarak ve tekfir kavramını sistematize ederek örgüte büyük bir katkıda bulunmuştur. Ebubekir Naci ayrıca hedeflere ulaşmak için sabırlı olunması ve moral bozma, bitkin düşme ve vahşet idaresinden oluşan üç aşamanın takip edilmesi gerektiğini de ileri sürmüştür. IŞİD örgütü Vahşet İdaresinden yola çıkarak Batılı devletler tarafından dışlanan veya ötekileştirilen halkı cihatçı topluma dönüştürme amacıyla toplum mühendisliği yoluna başvurmuştur. (Bozkurt, 2019, s. 223-225)

3.5. IŞİD'İN ASKERİ VE İNSANİ GÜCÜ

IŞİD örgütüne ait insan ve askeri militan gücü hakkında birçok farklı kaynakta farklı sayılar yer almaktadır. Ancak IŞİD örgütünün ortaya çıktığı ve 2014 yılında yükselişe geçtiği dönemlerde örgütün insan kaynağı, militan ve destekçi sayısında yükseliş görülmekteyken, IŞİD gerilemeye ve zayıflamaya başladığı zamanlarda ise bu sayılarda düşüşler yaşanmıştır. Musul ele geçirilmeden önce IŞİD örgütünün militan sayısı 3.000-10.000 arasında iken 2014 yılında Musul'un ele geçirilmesi ve Hilafetin ilan edilmesinin ardından IŞİD'e olan katılım oranında büyük bir artış meydana gelmiştir. (Gorman, Malas ve Bradley, 2014)

Rusya Federal Güvenlik Servisi (FSB) Direktör Yardımcısı Yevgeniy Sısoyev'in 2015 yılının ilk yarısında yapmış oldu açıklamaya göre IŞİD örgütü toplamda 80.000 insan ve militan gücüne sahiptir. Örgütün Suriye'de yaklaşık 50.000, Irak'ta ise yaklaşık 30.000 militan olduğunu belirtmiştir. (Karar Gazetesi, 2015) Birçok kaynağın 2014 yılında yayınlamış olduğu verilere göre Irak ve Suriye'de yaklaşık olarak 20.000 ila 31.500 arasında IŞİD militan bulunmaktadır. (Sciutto, vd., 2014)

Suriye'deki muhaliflerin kaynaklarına göre Bağdadi'nin 2013 yılında Irak ve Şam İslam Devleti'ni ilan etmesinden sonraki dönem de Nusra Cephesi'nde savaşan

militanların yüzde 60'ı, Suriyeli Esad muhaliflerinin ise yüzde 40'ı IŞİD saflarına geçmiştir. (Barrett, 2014)

CIA kaynaklarına göre IŞİD örgütünün sahip olduğu 15.000 militanın yaklaşık 2000'i Batılı ülkelerden Suriye topraklarına gelen yabancılardan oluşmaktadır. Iraklı bir parlamenter ise IŞİD' in bünyesinde yer alan militanlarının yaklaşık olarak yüzde 30'unun yabancı uyruklu olduğunu belirtmiştir. (Karadsheh, Sciutt ve Smith-Spark, 2014)

Bazı kaynaklara göre 81 farklı ülkeden yaklaşık olarak 12.000 militan IŞİD örgütüne katılmıştır. Bunların yaklaşık 3000'i Batılı devletlerden gelmiştir. (Gorman, Malas ve Bradley, 2014) Batılı ülkelerden gelen militanların çoğunluğu Avrupa Birliği, Amerika Birleşik Devletleri, Kanada, Avustralya ve Yeni Zelanda gibi ülkelerden örgüte katılmıştır. (Barrett, 2014)

IŞİD örgütüne katılmayan ancak buldukları yerde örgüte büyük destekler veren birçok radikal grup ve örgüt bulunmaktadır. Endonezya, Filipinler, Cezayir, Tunus, Nijerya, Pakistan ve Libya gibi ülkeler örgütün destek bulduğu ülkelerden bazılarıdır. Lübnan ve Suudi Arabistan gibi ülkelerde ise yerel halk arasında örgütün destekçileri bulunmaktadır. Ürdün'de ise daha çok El Kaide ve El Nusra gibi radikal terör örgütlerine destek sunulmaktadır. (Lister, 2014'ten aktaran Bozkurt, 2019, s. 234)

Suriye'deki IŞİD militanlarının yaklaşık yüzde 70'i Suriyeli olmayan, farklı ülkelerden gelen yabancı militanlardan oluşmakta; Orta Asya, Afganistan ve Pakistan gibi ülkelerden gelen militanlar çoğunluğu oluşturmaktadır. (Carter, Maher, & Neumann, 2014, s. 10) (Şenol, Erdem ve Erdem, 2016, s. 283)

IŞİD örgütünün militan kadrosu incelendiğinde Iraklı olan ve olmayanlar arasında ayrıma gidildiği görülmektedir. Zerkavi yönetimi döneminde Irak El Kaidesi'nin olmayan militan sayısının fazla olduğu göze çarpmaktadır. Ancak Irak ve Şam İslam Devleti'nin ilan edilmesinden sonra Iraklı militan sayısının Iraklı olmayan militan sayısına göre büyük oranda arttığı görülmektedir. (Zelin, 2014)

IŞİD örgütünün ele geçirdiği ve saldırdığı yerlerdeki hapisanelere baskınlar yaparak hükümlü ve tutukluları serbest bırakması örgüte ciddi manada insan kaynağı elde etme zemini sunmuştur. Örgütün özellikle Şii hükümet tarafından hapsedilen Sünnileri serbest bırakma hamlesi hem Sünni yerel halkın desteğini elde etmesi hem de

serbest bırakılan mahkûmlardan örgüte yeni militan kazanmasını sağlamıştır. IŞİD örgütü 2013 yılında Ebu Gureyb ve Taji hapishanelerine yapmış olduğu baskınlar sonucunda 500'den fazla mahkûmu serbest bırakarak eleman kazanmıştır. Aynı şekilde 2014 yılında Musul'a yapılan saldırılarda Musul'daki hapishanelerde 1200'den fazla mahkûm serbest bırakılmıştır. Örgüt özgürlüklerini verdiği mahkûmların kendisine bağlı ve sadık birer vatandaşı haline getirmeyi başarmıştır (Cockburn, 2014)

Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Guterres Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'ne sunmuş olduğu raporda IŞİD'in bölgesel tehdit olmaktan çıkarak küresel bir tehdit olduğunu ve aradan geçen zamana rağmen küresel bir tehdit olmayı sürdürdüğünü belirtmiştir. IŞİD örgütünün toprak kaybetmesine rağmen Irak ve Suriye'de 3000'i yabancı uyruklu olmak üzere 14.000 ila 18.000 militanı olduğunu belirtmiştir. (Bozkurt, 2019, s. 237)

ÜLKE	DÜŞÜK TAHMİN	YÜKSEK TAHMİN
Afganistan	27.000	64.060
Irak	10.000	15.000
Libya	4.900	9.900
Mali	1.350	3.160
Nijerya	3.450	6.900
Pakistan	17.900	39.540

Filipinler	920	2.550
Somali	3.095	7.240
Suriye	43.650	70.550
Yemen	2.300	3.500

Tablo-6. Ülkelere Göre Selefi Cihadi Savaşçı Sayısı (CSIS, 2018)

Stratejik ve Uluslararası Çalışmalar Merkezi (CSİS) tarafından 2018 yılının Kasım ayında Selefi-Cihat Tehdidinin Gelişimi adıyla yayınlanan raporda IŞİD ve El Kaide gibi örgütlerinin halen küresel bir tehdit unsuru olduğu ifade edilmiştir. Bu örgütlere ait en fazla savaşçıların olduğu bölgeler Kuzey Afrika, Güneydoğu Asya ve Ortadoğu olarak belirtilmiştir. Tahmini olarak en yüksek ve en düşük savaşçı sayısına sahip olan ülkeler Suriye (43.650 ve 70.550), Afganistan (27.000 ile 64.060), Pakistan (17.900 ile 39.540), Irak (10.000 - 15.000), Nijerya (3.450 ve 6,900), Somali (3,095-7,240) olarak verilmiştir. (Csıs, 2018)

3.6. IŞİD'İN EKONOMİK GÜCÜ

Teritoryal bir hâkimiyet kurarak günümüze kadar varlığını sürdürebilen IŞİD örgütünün askeri ve toplumsal hayatta hâkimiyet sahibi olması ve yerel halkın zaruri ihtiyaçlarını karşılayabilmesi güçlü bir ekonomiye sahip olduğunun göstergesidir. ABD Hazine Bakanlığı'nda müsteşarlık görevi yapan David Cohen örgüt militanlarının aylık maaşlarının 300 ile 2000 dolar arasında olduğu düşünülürse örgütün ekonomisini tasavvur etmenin güç olduğunu belirtmiştir. Bu da IŞİD'in herhangi bir örgütün ekonomik yapısına göre kat be kat güçlü olduğunu göstermektedir. Ekonomisinin bu denli güçlü olması yerel ve bölgesel olarak ortaya çıkan radikal örgütler militanlarının IŞİD örgütüne katılmasını daha cazip hale getirmiştir. IŞİD diğer örgütler ile

kıyaslandığında tarihin ekonomik olarak en kuvvetli örgütü olma özelliğine sahip olmuştur. (Bozkurt 2019, s. 238)

IŞİD örgütü illegal yollar ile birçok farklı kaynaktan gelir elde etmeyi başarabilmiştir. Bu kapsamda petrol, adam kaçırma, insan kaçakçılığı, tarihi eser kaçakçılığı, fidye, insan (köle, çocuk, kadın) ticareti, haraç ve banka soygunları gibi illegal faaliyetleri etkin bir şekilde kullanabilmiştir. Bu kaynaklar IŞİD örgütünün ekonomik anlamda en fazla getirisi olan kaynaklar olmuştur. Aynı zamanda dünya üzerinde IŞİD örgütüne taraftarları, kendisini destekleyen devletler ve devlet dışı aktörler ile kendisine bağlılık yemini eden ve bağlılıklarını bildiren yerel ve bölgesel örgütler tarafından gönderilen paralar da IŞİD örgütünün finansal kaynaklarını oluşturmaktadır. (Teltik, 2020, s. 41-43)

IŞİD halktan aldığı vergileri sağlık, eğitim, sosyal ve adli alanlarda kullanarak toplum için yarar sağlama amaçlanmıştır. IŞİD örgütünün en önemli ekonomik kaynağını petrol geliri olmuştur. Gerek Suriye’de gerekse Irak’ta ele geçirilen topraklardaki petrol rafineleri işletilmiş, petrolün illegal yollar ile satışı sağlanarak gelir elde edilmeye çalışılmıştır. IŞİD’in kontrolü altına aldığı petrol sahalarından elde ettiği günlük gelirlerinin yaklaşık olarak 3 milyon dolar olduğu iddia edilmiştir. Ancak IŞİD, gerçekleştirilen operasyonlar sonucu petrol sahalarından geri çekilmek zorunda kalmıştır. Yapılan operasyonlar sonucunda elinde bulunan rafinelerin ağır tahribat ve hasar görmesine rağmen, örgüt petrol alanında günlük yaklaşık olarak 250.000 ile 1,5 milyon dolar arasında bir gelir elde etmektedir. (Unreport, 2014)

Uluslararası koalisyonun IŞİD’e karşı 2016 yılında başlattığı harekâttan önce örgütün Suriye’de ki petrolün yaklaşık yüzde 60’ını, Irak’ta ki petrolün ise yüzde 11’ini elinde bulundurduğu bilinmektedir. Verilere göre IŞİD’in ele geçirmiş olduğu Irak ve Suriye sınırı yakınlarında yer alan petrol sahalarından günlük 9 bin varil ham petrol çıkarılmaktadır. Ancak uluslararası koalisyon tarafından yapılan müdahaleler sonucunda IŞİD örgütü sahip olduğu bütün petrol alanlarını ve petrol rafinelerini kaybetmiştir. Harekâtın ardından IŞİD’in petrol sahalarından çekilirken petrol kuyularının ateşe vermesi dikkat çekmiştir. (Teltik, 2020, s. 41-43)

IŞİD örgütünün bir diğer ekonomik gelir kaynağıysa alınan haraçlardır. Bazı kaynaklara göre haraç geliri IŞİD’in toplam gelirinin yaklaşık yüzde 8 ila yüzde 10’nu

oluşturmaktadır. (UNReport, 2014) 2013 yılında Iraklı yetkililer tarafından verilen bilgilere göre IŞİD örgütünün sadece Musul kentinde elde etmiş olduğu gelir yaklaşık olarak 8 milyon dolardır. (Al-Qarawee, 2013)

IŞİD örgütü Müslüman olmayan vatandaşlardan ise cizye vergisi almıştır. Bunun şeriat hükümlerine aykırı olmadığını iddia eden IŞİD, 23 Ocak 2014 tarihinde Bağdadi'nin de onayı alınarak gayrimüslimler ile anlaşma yapmıştır. Anlaşmaya göre cizye vergisini aksatmadan ödeyen gayrimüslimlere zarar verilmeyeceği garantisi verilmiştir. (Schapiro, 2015)

IŞİD örgütünün bir diğer gelir kaynağı da tarihi eser kaçakçılığıdır. Irak ve Suriye, medeniyetlerin beşiği olan Mezopotamya topraklarında yer almaktadır. Bu topraklar birçok medeniyete ev sahipliği yaptığından ötürü tarihi eser açısından zengin bir konumdadır. IŞİD örgütü ideolojisi doğrultusunda taşınmaz malları yakıp yıkarak yok etmiş, taşınabilir malları ise tarihi eser kaçakçıları aracılığı ile Batılı devletlere satarak büyük bir gelir elde etmeye çalışmıştır. Örgütün ele geçirmiş olduğu Nabuk kentinde elde edilen 8000 yıllık tarihi eserlerin illegal yollar ile satışından 36 milyon dolar gelir sağlanmıştır. (TheGuardian, 2014)

IŞİD örgütünün diğer gelir kaynaklarından biri de kadın ve çocuk kaçakçılığıdır. Kadınların seks kölesi olarak satışa çıkarılması örgütün ekonomik anlamda sınır tanımadığını göstermektedir. BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği Ofisi (OHCHR) ile BM Irak Yardım Misyonu'nun (UNAMI) ile birlikte hazırladıkları "Irak'taki Çatışmalarda Sivillerin Korunmasına Dair Rapor"a göre örgüt, ele geçirdiği bölgelerde tutsak olarak aldığı Şii, Yezidi, Hristiyan çocuk ve kadınları din ve mezheplerini değiştirmeye zorlamıştır. Örgütün bu isteğini reddedenler savaş ganimeti sayılmış ve seks ticaretinde kullanılmıştır. Hatta kadın ticareti için Musul'un el –Kuds civarında satış ofisleri açılmıştır. Satışlar açık arttırma yöntemleri ile gerçekleştirilmiştir. (Unami/Ohchr, 2014)

Aynı zamanda savaş esnasında ele geçirilen silah, teçhizat, mühimmat, araç ve gereçler ile işgal edilen bölgelerdeki bankalarda ve evlerde bulunan para ve değerli eşyalar da el konularak örgütün hazinesine aktarılmıştır. IŞİD örgütünün Musul bölgesini ele geçirmeden önceki ekonomik bakımdan toplam varlığı 450 milyon dolar iken Musul kentinin ele geçirilmesiyle toplam varlığı 2 milyar dolara yükselmiştir.

Musul kentinde bulunan bütün bankalardaki paralara ve evlerdeki para ve değerli bütün eşyalara el konulmuştur. (Cronin, 2015)

IŞİD örgütünün bir başka mali kaynağı ise getirmiş olduğu vergilerdir. Örgütün kontrolü altına almış olduğu topraklarda ekilen tarım ürünleri ve pazarlarda satılan ürünlere vergi uygulaması getirilmiştir. Örgüte ait sözde belediyeler vatandaşlardan su ve elektrik hizmeti için 10.000 dinar, atık ve çöpleri toplamak içinse 10.000 dinar vergi almıştır. (Csis, 2018)

IŞİD örgütü İslam dinini referans alarak bir İslam Devleti kurma ve yönetme fikrini gerçekleştirmeyi amaçlamıştır. Ancak İslam dininin kutsal kitabı olan Kur'an-ı Kerim'de yazılı olarak belirtilen emirlere aykırı hareket etmiş, fuhuş, istismar, kaçakçılık ve benzeri faaliyetleri gerçekleştirerek kendisine illegal yollardan gelir kaynağı elde etmeye çalışmıştır. Finans kaynaklarının çeşitliliği ve elde ettiği gelirlerin yüksek olması ideoloji ve fikirlerinin hızlı bir şekilde yayılmasını ve örgüte yeni gelen ve farklı radikal örgütlerden militanların kolaylıkla katılımları sağlamıştır. (Şenol, Erdem ve Erdem, 2016, s. 285-286)

3.7. IŞİD'İN PROPAGANDA VE İLETİŞİM GÜCÜ

Genel olarak örgütleri yaptıkları eylemleri duyurmak, kendilerine finansman sağlamak, taraftar toplamak ve kendileri için meşru bir alan oluşturmak amacıyla bazı propaganda ve iletişim taktikleri kullanmaktadır. Özellikle 2001 yılında El Kaide'nin ABD'ye gerçekleştirdiği terör saldırısından sonra artan anti-terör faaliyetleri var olan terör örgütlerinin sanal dünyaya yönelmesine ve faaliyetlerine teşvik eden siteler açmalarına neden olmuştur. (Weimann, 2017) Ancak daha sonra terör örgütlerinin buldukları bölgelerde yer alan istihbarat ve kolluk kuvvetleri tarafından açılan web sitelerine müdahale edilmeye başlanmıştır. Bu müdahaleler neticesinde terör örgütleri sanal dünyada hesap açmanın kolay olmasından ötürü kendilerine sahte kimlikler ile hesap açmaya başlamışlardır. Arap Baharı'nın ortaya çıkması, gelişmesi ve meşruluk kazanmasında sosyal medya üzerinde yapılan propaganda ve iletişim taktikleri etkili olmuştur. (Szajkowski, 2011, s. 420-432'den aktaran Dursunoğlu, 2017, s. 1583)

Diğer terör örgütleri gibi IŞİD örgütü de propaganda ve etkili iletişim taktiklerini kullanmıştır. IŞİD örgütünün propaganda ve iletişim taktiklerini organize etmek, fikir ve ideolojilerini geniş kitlelere yaymak amacıyla birçok yerde Al Hayat Media Center, Al

Furqan Media, Al-I'tisam Foundation for Media Production, Rayat Al Tawheed Social Media Graphic, The Al-Malhama Brigad, Bölgesel Medya Kuruluşları: Emirate of Kairouran, Ifriqiya Lil-Ilam (Africa Media), Al Sham Media, Al Fawaris Media, Al Amaq Media, South us Salam, Ansar al Dawla al Islamiya fi Gaza, West Africa Province Media Office, AlAla' Foundation ve Fezzan Province Media Office, Medya platformlar, Jamaat Ansar al-Dawla al- Islamiya fi Bayt al Maqdisi ve De Basis gibi medya organları kurmuştur. (Bozkurt, 2019, s. 243-244)

Ayrıca örgüt, Facebook, Twiter, Youtube, Whatsapp, Telegram, Instagram, Ask, Kik, Fm gibi sosyal medya mecralarında da militanları ve taraftarları tarafından gerçekleştirilen şiddet eylemlerinin yüksek çözünürlükteki video ve resimlerini paylaşmış ideoloji ve fikirlerinin yaymak, eleman temin etmek ve propaganda yapmak amacıyla video ve resimler yayınlamıştır. IŞİD örgütünün sosyal medya kullanımı incelendiğinde hem resmi hem de sahte birçok hesaba sahip olduğu görülmektedir. Ayrıca IŞİD örgütü yaptığı paylaşımlarında genel olarak “cihat” kavramını kullanmıştır. Sosyal medya üzerinde yayarak ve geniş kitlelere ulaşmasını sağlayarak bu kavramı kendi cephaneliğinde etkili silahlar kategorisine eklemiştir.

IŞİD örgütü sosyal medya faaliyetlerini 3 başlık altında toplamıştır. Bunlar: Zafer Halifeliği, Pastoral Halifelik, Seferberliktir. (Ross, 2017, s. 20'den aktaran Bozkurt, 2019, s. 246)

Zafer Halifeliği meşru bir hilafet makamının yaratılması, kurulan bu makamın genişlemesi ve gerektiğinde bu makamın savunulması üzerine kurulmuştur. Bu doğrultuda grubun gücünün olağanüstü olduğu, sürekli olarak toprak kazandığı ve bir momentuma sahip olduğu gösterilmeye çalışılmıştır.

Pastoral Halifelik IŞİD örgütünün şiddet eylemlerinin temelinde hilafetin makamının bulunduğu, hilafet makamının İslami bir ütopya olduğunun ve tahakküm altına aldığı topraklarda yaşayan insanlara her türlü sosyal, siyasal ve ekonomik hizmetin devlet yapısı içerisinde verildiğinin gösterilmesidir. Örgüt tahakküm altına aldığı topraklarda hilafet yönetiminin tam anlamıyla oturduğunu, kurmuş olduğu mahkeme, hastane ve sosyal hizmet kuruluşları ile göstermeye çalışmıştır. Özellikle sosyal medya platformlarında dini günlerin Hilafet topraklarında çok daha güzel geçtiği

propagandasını yaparak, El Kaide gibi örgütlerden farklı olduğunu vurgulama çabası içinde olmuştur.

Son olarak Seferberlik, IŞİD örgütünün sözde kutsal saydığı savaş için seferberlik çatısı altında militan ve yandaş toplanmasıdır. IŞİD örgütü militanlarını ve destekçilerini harekete geçirmek konusunda daha önce hiçbir örgütünün ulaşamadığı bir başarıya ulaşmıştır. Bu başarısını ise sosyal medya ve sanal ortamlarda yapmış olduğu etkili propagandaya borçludur. Bu propaganda yabancı uyruklu savaşçıları, halifelğe çektiği göçmenleri ve Batıda yaşayan ancak IŞİD taraftarlığı, yandaşlığı ve hayranlığı olan bireyleri şiddet eylemleri ve saldırılar gerçekleştirmeleri için teşvik eden bir içeriğe sahiptir. Günümüze kadar “cihat” kavramı üzerinden propaganda yaparak en fazla savaşçı kazanan örgüt IŞİD olmuştur. 2011 yılında yapmış olduğu propaganda sonucunda 30.000 militan ve göçmen IŞİD’in elinde bulunan Suriye ve Irak topraklarına göç etmeye ya da örgütün deyimiyle hicret etmeye başlamıştır. (Ross, 2017, s. 23-25’ten aktaran Bozkurt, 2019, s. 246-247)

Duhaim’e göre dijital terör stratejisi 4 temel başlık altında toplanmaktadır. Bunlar; Sosyal Medya Platformları aracılığı ile kaynak elde ederek faaliyetlerini finanse etmeye çalışmak, toplumsal bağlamın dışına çıkıp eleman temini için çevrimiçi çalışarak gençleri terörizmle etkilemek, şiddet eylemlerini ve acımasız faaliyetlerinin videoları ve resimlerini yayımlayarak medyanın dikkatini çekmek ve vermek istediği mesajı daha geniş kitlelere ulaştırmak, Batı’dan kaçan yabancı uyruklu savaşçıları kazanarak harekete geçirmektir. (Duhaim, 2015’ten aktaran Bozkurt, 2019, s. 247-248)

Kirdar’a göreyse IŞİD terör örgütü medya ve kampanyalarını iki amaç doğrultusunda kullanmaktadır. Bunlardan ilki dışa yönelik olan propagandalardır. Asıl amaç yapılan eylemlerin gerek sanal ortamda gerek diğer medya aracılığı ile yayılmasını sağlayarak geniş kitlelerde şok yaratmaktır. Diğeri ise içe yönelik olan propagandalardır. Bu propagandanın amacı ise başta ABD olmak üzere Batılı ülkelerde yaşayan Müslümanlara ABD ve ABD’nin müttefiki olan Batılı devletlerin Irak’ta yaşayan Müslümanlara yapmış oldukları zulümleri göstererek kendi prestijini arttırmak, düşmanın ABD ve Batılı devletler olduğunu göstermek ve bu düşmanlara karşı kin uyandırmaktır. (Kirdar, 2011’den aktaran Bozkurt, 2019, s. 247-248).

2006 yılının Kasım ayında IŞİD terör örgütü, propaganda içeriği üretmek ve dağıtmak amacıyla birkaç medya bürosu oluşturmuştur. CD/DVD ve internet siteleri üzerinden propaganda yapmak amacıyla Al Furqan Vakıf Medya Prodüksiyon'u kurmuştur. Bunun yanı sıra teknolojinin gelişmesi, sosyal medyanın geniş kitleler tarafından aktif kullanılmaya başlamasıyla birlikte 2013 yılının Mart ayında Al-I Tisaam Medya Kuruluşu kurulmuştur. Kurulan bu medya kuruluşları “neşid” adı verilen ilahi biçimindeki marşlar hazırlayarak sosyal medyadaki çeşitliliği arttırmaya çalışmışlardır. Bunların yanında Al Hayat Medya kuruluşu kurularak Arap devletlerinde yaşayanlar için Arapça Batılı devletlerde yaşayan Müslümanlar içinse İngilizce, Fransızca, Almanca ve Rusça yayınlar yapmıştır. Bahsettiğimiz diğer kurulan medya kuruluşları ise bölgede meydana gelen güncel olaylar hakkında rapor hazırlamakla yükümlüdürler. (Hoffman, 2016, s. 100'den aktaran Bozkurt, 2019, s. 247-248)

Teknolojinin gelişmesi ve sosyal medyanın geniş kitleler tarafından aktif kullanılmaya başlamasıyla birlikte sosyal medya IŞİD terör örgütünün en önemli propaganda aracı haline gelmiştir. Örgüt bu mecralarda yapmış olduğu yayınlar ile vermek istedikleri mesaj, fikir ve ideolojileri daha geniş kitlelere ulaştırmıştır. IŞİD terör örgütünün en çok tercih ettiği uygulama Twitter'dır. Bunun nedeni örgütün istediği vakitlerde istediği gündemi oluşturabilmesidir. Bu durumda ana akım medya oluşturulan gündemi ve mesajı meşru bir haber kaynağı olarak algılamaktadır. IŞİD terör örgütü militanlarınca defalarca yayınlanmaya başlayan propaganda mesajları ana akım medyada görünme imkânını elde etmiştir. (Weimann, 2017)

Brookings Enstitüsü tarafından 2015 yılının Mart ayında yapılan kapsamlı bir araştırmaya göre “İslam Devleti taraftarları tarafından 46.000 aktif twitter hesabı yönetilmektedir. Amerikalı üst düze yetkililere göreyse ise aktif kullanılan bu 46.000 hesap tarafından günlük 90.000 tweet üretilerek yayınlanmaktadır.” (Hoffman, 2016, s. 101'den aktaran Bozkurt, 2019, s. 246)

Salman ve Winter IŞİD terör örgütünün sahip olduğu Twitter hesaplarını 4 farklı kategoride değerlendirerek ele almıştır. Bunlar:

- Resmi Haber Hesapları: Herhangi bir gerçek kişi ile bağlantısı olmadan IŞİD terör örgütünün propagandasını yapan hesaplardır.

- Resmi Olmayan (Gayri resmi) Haber Hesapları: IŞİD terör örgütü taraftarları ve yandaşları tarafından geniş kitlelere ulaşmak ve onları haberdar etmek amacıyla kullanılan hesaplardır.
- Bölgesel Haber Hesapları: IŞİD terör örgütüyle alakalı sadece belirli bir bölgede resmi haber akışını sağlayan hesaplardır.
- Kişisel Hesaplar: IŞİD terör örgütünün militanları, savaşçıları, yandaşları ve destekçileri tarafından tahakküm altına almış oldukları Suriye ve Irak'taki olaylar hakkında paylaşım yapılan hesaplardır.

IŞİD terör örgütü sahip olduğu diğer kurumsal olarak kabullenilen hesaplar üzerinden gerçekleştirdiği infazlara ait görüntüleri ve örgüt içerisinde yaşayan Müslümanların yaşantılarına dair görüntü ve videoları yayınlamaktadırlar. (Bozkurt, 2019, s. 249)

IŞİD terör örgütünün Twitter'dan sonra kullandığı en popüler uygulama Facebook uygulamasıdır. IŞİD terör örgütü operasyonel ve ideolojik dokümanları Facebook hesapları üzerinden yayınlamıştır. IŞİD terör örgütü propagandasını Facebook uygulamasında açtığı resmi ve resmi olmayan hesaplar üzerinden yapmaktadır. Resmi olan sayfalarda kişileri değil de İslam Devleti hakkında paylaşımlara yer verilmiş, İslam Devleti için propaganda içerikli video, görüntü ve yazılar paylaşılmıştır. Resmi olmayan sayfalarda ise örgütün kendi sempatanları tarafından bireysel ve örgütsel paylaşımları yapılmıştır. Bu sayfa veya hesaplar genel olarak propaganda ve öğretici materyallerin yaygınlaştırma amacı gütmektedir. (Weimann, 2014'ten aktaran Bozkurt, 2019, s. 249) IŞİD terör örgütü Facebook uygulamasında daha çok Müslümanların işkence ve zulüm gördüğüne yönelik paylaşımlarda bulunarak kendi ideolojisine alt yapı oluşturmak ve yapacağı eylemlere meşru bir zemin oluşturmak amacını gütmüştür.

IŞİD terör örgütü için başka bir popüler uygulama ise Youtube'dur. Youtube örgütün propaganda yapmak, örgüte yeni kişilerin katılımını sağlamak ve cihatçı radikal grupları desteklemek amacıyla kullandığı bir uygulama olmuştur. (Weimann, 2014'ten aktaran Bozkurt, 2019, s. 251) Örgüt bu uygulamaları kullanırken birden fazla sahte hesap açmıştır. Facebook ve Twitter uygulamalarını kendi materyallerini yaymak için kullanmıştır. Örgüt, Youtube'da yayınladıkları videoların linklerini resmi ve sahte hesaplarda paylaşmıştır. (Homeoffice, 2017)

IŞİD terör örgütü Batıdaki Müslümanlara yönelik oluşturduğu propagandalar ile El Kaide ve Nusra Cephesi gibi örgütlerden ayrılmaktadır. El Kaide ve Nusra Cephesi örgütü propagandalarını Ortadoğu'da yaşayan Arap toplumları için hazırlarken, IŞİD terör örgütü Arap toplumlarını aşarak propaganda faaliyetlerinde küresel toplumu hedef almıştır. El Kaide ve Nusra Cephesi gibi örgütlerin yapmış oldukları propagandaların dili Arapça iken IŞİD terör örgütü hazırlanmış olduğu yüksek çözünürlüğe sahip şiddet içerikli videolarda, cihat forumlarında, sözde kendilerinin şehitlik videolarında, sosyal medyada ve çevrimiçi sanal odalarda farklı diller kullanarak daha geniş bir kitleye hitap etmiştir. Özellikle ABD'nin Irak'ta yer alan Ebu Gureyb ve Felluce'deki diğer cezaevlerinde yapılan işkence görüntülerinin propaganda amaçlı yayınlanması geniş kitlelerin etkilenmesine neden olmuştur. (Kirdar, 2011, s. 8'den aktaran Bozkurt, 2019, s. 247-248)

Aynı zamanda Facebook, Twitter ve Youtube uygulamalarında yayınlamış oldukları videoların analizlerine baktığımızda genellikle cihat çağrısı, cihat için sözde oluşturdukları devlete davet ve tehdit gibi temalar işlenmiştir. Bu video analizleri aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

ÜRETEN MEDYA	VIDEO		YAYINLANMA
KURULUŞU	VIDEO ADI	SÜRESİ	TARİHİ
		VIDEONUN AMACI	
Al-Hayat Media Center	Hakikatin Askerleri 2' 32" İleri Gidin	Eleman Temini	02.06.2014
Al-Hayat Media Center	Cihatsız Hayat Yok 13'22"	Cihat Çağrısı ve Şehitliğe Övgü	19.06.2014
Al-Hayat Media Center	Sykes Picot'un Sonu 15'03"	Tehdit, Cihat Çağrısı	29.06.2014

Al-Furqan Media	Amerika'ya Mesaj 04'43"	Tehdit	19.08.2014
Al-Hayat Media Center	Haydi Cihada Gidin 05'26"	Cihat Çağrısı	02.10.2014
Al-Furqan Media	Amerika ve Müttefiklerine 01'31"	Tehdit	03.10.2014
Al-Furqan Media	Bana Kulak Verin- Bölüm 3 05'33"	Meşruiyet Kazanmak ve Batı Kamuoyunda Hükümetlerine Yönelik	12.10.2014
Al-Furqan Media	Bana Kulak Verin- Bölüm 4 07'48"	Doğru Bilgi Vermek	16.10.2014
Al-Furqan Media	Bana Kulak Verin- Bölüm 5 06'30"	Gelir Elde Etmek ve Batı Kamuoyunda Hükümetlerine Yönelik	25.10.2014
Al-I'tisaam Foundationfor Media	Aynel İslam'ın İçinden 06'30"	Doğru Bilgi Vermek	27.10.2014
Al-Hayat Media Center	Devletimiz Galiptir 5'09"	Cihat Çağrısı	09.12.2014
Al-Hayat Media Center	Kanadalı Ebu Müslim 11'23"	Cihat ve Destek Çağrısı	13.12.2014

Tablo-7. IŞİD' in Video Analizleri (Keskinaya, 2015, s. 87)

3.8. IŞİD'İN DİJİTAL DERGİLERİ

3.8.1. Dabiq Dergisi

Dabiq Dergisi, IŞİD terör örgütüne ait olan El Hayat Medya Merkezi tarafından uluslararası propaganda yapmak amacıyla 2014 yılının Temmuz ayından 2016 yılının Temmuz ayına kadar 15 sayı halinde yayınlanan bir dergidir. Dergini ilk sayısı 2014 yılında Hilafetin ilanından hemen sonra yayınlanmıştır. Bu dergi Hilafetin uluslararası kamuoyuna dönük sözcüsü ve yayıncısı olarak kurgulanmıştır. Hilafet iddiasını desteklemek için derginin ilk sayısındaki başlığı “The Return of Khilafah” (Hilafetin Dönüşü) olarak belirlenmiş, kapak resminde Ortadoğu haritası, ana temasında ise hilafetin ilanı kullanılmıştır. Derginin ana fikri Hilafetin kurulduğu ve artık Müslümanlar için yeni bir dönemin başladığıdır. Derginin kapak sayfasında Ortadoğu haritasının kullanılmasıysa örgütün jeopolitik hedeflerinin neler olduğunu göstermektedir. *Dabiq* aslında Suriye'nin kuzeyinde yer alan bir köyün ismidir ancak örgüt bu köye bazı simgesel anlamlar yüklemiştir. Oluşturulan bu derginin iç kapağında örgütün kurucusu olan Ebu Musap Zerkavi'den yapılan şu alıntıya yer vermiştir: “Kıvılcım burada Irak'ta yakıldı ve ateşi Allah'ın izniyle Dabiq'ta haçlı ordularını yakıncaya dek şiddetlenmeye devam edecek.” (ez-Zerkavi, 2014'ten aktaran Erdoğan ve Deligöz, 2015, s. 24)

Zerkavi'nin bu sözü bir hadisle ilişkilendirilerek kutsallaştırılmıştır. Hadise göre Suriye'nin kuzeyinde gerçekleşecek olan İslam ve Küfrün savaşından sonra İstanbul ve Roma'nın fetih yolu açılacaktır. İlerledikleri bu yolda Allah'ın sürekli yanlarında olduğunu, kendilerine yardım edeceğini ve kendilerine güç verdiğini ifade ederek güçlü bir söylem oluşturmaya çalışmışlardır. Ancak Türkiye'nin 24 Ağustos 2016 yılında Fırat Kalkanı Operasyonu bünyesinde Suriye'nin kuzeyinde yer alan Dabiq köyünü IŞİD terör örgütünden temizlemesiyle birlikte oluşturmaya çalıştıkları bu güçlü söylem oluşturma girişimi başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Bu olaylardan sonra *Dabiq* dergisi isim değiştirmiş, *Rumiyah* adıyla propaganda amaçlı yayınına devam etmiştir. Dergi uluslararası kamuoyuna dönük sözcü olması hasebiyle yerel ve bölgesel konulardan sıyrılarak küresel konulara ve tevhid, hicret, cemaat, menhec, cihat gibi dini mefhumlara yönelmiştir.

IŞİD terör örgütü şiddet ve vahşet içerikli görselleri dikkat çekmek amacıyla olduğu gibi yayınlamıştır. Ölen militanlar, parçalanmış bebek cesetleri ve infaz edilen düşmanlara ait kanlı cesetler sansürlenmemiştir. Yayımlanan bu görüntüler ile örgüt düşmanlarına korku salmaya ve kendisiyle savaşan kişilerin sonunun ne olacağını göstermeye çalışmıştır. (Bozkurt, 2019, s. 261)

3.9.2. Konstantınıyye Dergisi

Konstantınıyye dergisi IŞİD terör örgütüne ait olan El Hayat Medya Merkezi tarafından propaganda amacıyla Haziran 2015 ile Ağustos 2016 tarihleri arasında 7 sayı yayımlanan ve IŞİD terör örgütünün “Türkiye Masası” adıyla Türkiye deki propaganda ayağını oluşturan dergidir. Derginin çıkartılmaya başlanmasıyla IŞİD terör örgütü Türkiye’yi hedef almaya başlamıştır. Örgüt diğer yayınlamış olduğu dergilerde olduğu gibi bu dergide de simgesel ve kutsal imgelere yer vermiştir. Derginin adını İstanbul’un eski isminden almıştır. IŞİD terör örgütü *Dabiq* dergisinde küresel çaptaki hedef ve amaçlarını belirttiği gibi *Konstantınıyye* dergisinde de Türkiye’de ki hedef ve amaçlarını ortaya koymuştur. Derginin aylık olarak yayımlanması planlanmıştır. Dergide hedef kitlenin Türkiye’deki Müslümanlar olduğu, Türkiye’de ki Müslümanlara bidat ehli tarafından İslam Devleti hakkında yapılan yanlış bilgilendirmelerle yalan, yanlış, iftira ve yaratılmaya çalışılan şüphelere karşı Türk Müslümanlara doğruyu göstermek ve bilinçlendirmek amacı taşındığı belirtilmiştir. (Konstantınıyye, 2015, s. 4-8’den aktaran Göksun ve Salihi, 2018, s. 34)

Konstantınıyye dergisi *Dabiq* dergisinden farklı olarak Türkçe yayımlanmıştır. *Dabiq* dergisinde Türkiye dolaylı yollardan hedef alınırken *Konstantınıyye* dergisinde Türkiye doğrudan hedef alınmıştır. Derginin iç kısmında IŞİD terör örgütünün kurucusu Musap El Zerkavi’nin İstanbul’un yeniden fethedileceği ne dair sözlerine yer verilmiştir. Derginin ilk sayısının kapağında Konstantinopolis’in yeniden kendileri tarafından kansız silahsız ve tekbirler eşliğinde fethedileceği açıklanmıştır. Dergide İstanbul’un fethi ile ilgili olan hadisler çarpıtılarak örgütün kendi sloganı haline getirilmiştir. Aynı zamanda derginin giriş yazıları ve yayınladığı makaleler incelendiğinde İstanbul’un 1453 yılında Osmanlı tarafından fethedilmesi ve Halifelik makamının 1517 yılında Osmanlı hanedanına geçmesi gibi tarihi gerçekliklerin göz ardı edildiği görülmektedir. IŞİD terör örgütüne göre İstanbul halen fethedilmemiştir. IŞİD hadiste belirtilen fethi gerçekleştirecek olan devletin kendisi olacağını ileri sürmüştür. Bu aynı zamanda IŞİD

terör örgütünün Türkiye'deki amaç ve hedeflerinin neler olduğuna dair bilgiler vermektedir. Suruç, Ankara Garı, Sultanahmet, İstanbul Atatürk Havalimanı saldırısı gibi olayların Konstantiniyye dergisinin yayınlanma tarihiyle çakışması dikkat çekmektedir. (Göksun ve Salihi, 2018, s. 31)

Konstantiniyye dergisinde IŞİD terör örgütü yapmış olduğu eylemleri kutsallıkla donatmış, dergide sergilemiş, legal bir görünüm veremeye çalışarak okuyucu kitlesini irrasyonel düşünmeye davet etmiştir. (Göksun ve Salihi, 2018, s. 36-37)

Derginin bazı sayılarında dini, bazı sayılarında ise toplumsal ve güncel konulara yer verilmeye çalışılsa da ortaya koymuş olduğu bütün dergilerin olduğu gibi bu derginin de arka planında da belirli bir toprak parçası üzerinden egemenlik kurarak devlet olma ve kendi yasalarını ortaya koymaya fikri yer almıştır. Örgütün koymuş olduğu yasaların yapmış olduğu eylemleri legal ve meşru hale getirdiği düşüncesi işlenmiştir. Örnek verecek olursak IŞİD terör örgütünün Mezopotamya'daki tarihi eserlerin tahrip edilmesi, putların kırılıp yok edilmesi hükmüyle legal ve meşru hale getirilmeye çalışılmıştır. (Bozkurt, 2019, s. 268)

Konstantiniyye dergisinde düşman imgesi için kafir, müşrik, mürted, tağut ve haçlı gibi kavramlar kullanılmıştır. Çok az yerde ise kardeş imgesine başvurulmuştur. Çözüm yolunun şiddet ve terör olduğunu ifade edilmiştir. IŞİD terör örgütü örgütsel inşasını gerçekleştirirken biz ve öteki metaforlarının kullanmıştır. Mürted kavramı Türkiye için de kullanılırken Türkiye'nin mürtedliği için "Demokrasi, komünizm, sosyalizm ve diğer ideoloji ve sistemlerin hiçbiri İslam'la bağdaşmaz. Her biri ayrı birer dindir. Bir dini kabul eden diğer dinden çıkmıştır. İkisinin beraber yaşanılmasına verilen isim ise şirk dinidir" ifadelerine yer verilmiştir. (Konstantiniyye, 2015, s. 9;akt. GÖKSUN & SALİHİ , 2018, s. 38-39)

Dergide IŞİD terör örgütünün Türkiye'deki üyeleri, destekçileri ve yandaşları Türkiye'deki kurulu düzeni bozmak ve IŞİD terör örgütünün kurmuş olduğu yeni düzeni uygulamaya koymak için eylemsel faaliyetlere davet edilmiştir. Bu davet sadece dergide yayımlanan düşünsel makalelerde değil gündelik yaşama ilişkin görüşlerde işlenmiştir. Örneğin IŞİD terör örgütü "Türkiye'den getirilen etlerin kesiminde şüpheler olduğunu" belirtmiş, Türkiye'de kesilen etlerin haram olduğunu ve yenilmemesi gerektiğini savunarak bu konu hakkında fetva çıkarmıştır. Bu fetvayı Türkiye'nin

mürted olmasına bağlayarak meşru bir zemine oturmaya çalışmıştır. (Konstantınıyye, 2015, s. 11'den aktaran Göksun ve Salihi, 2018, s. 37)

3.9.3 Rumiya Dergisi

IŞİD terör örgütünün İngilizce yayınladığı *Dabiq* dergisinde Batılı devletler için Haçlı ifadesi kullanılarak propaganda yapılmıştır. *Konstantınıyye* dergisi Türkiye'yi özellikle de İstanbul'u hedef alarak Türkiye'ye karşı Türkçe propaganda yapmıştır. Ancak Fırat Kalkanı Harekâtıyla *Dabiq*, El-bab ve Cerablus gibi yerlerin IŞİD terör örgütünden temizlenmesiyle birlikte IŞİD terör örgütünün *Dabiq* ve *Konstantınıyye* dergilerinde geliştirmiş olduğu mesiyane söylemler zayıflamıştır. Bunun üzerine IŞİD terör örgütü yeni söylemler oluşturma yoluna giderek yeni hedefinin Roma olduğunu ilan etmiştir. IŞİD terör örgütü yeni propaganda merkezi olarak Roma'yı hedef almış, Türkçede Roma anlamına gelen "*Rumiya*" isimli dergiyi 2016 yılının Eylül ayında dokuz farklı dilde eş zamanlı olarak yayınlamıştır. Diğer çıkarmış olduğu dergilerde olduğu gibi bu derginin simgesel anlamı da Irak El Kaidesi Lideri Ebu Hamza Muhacir'in şu sözleri ile manalandırılmıştır: "Ey Muvahhidler! Sevinin! Vallahi biz bu cihadımızda Rumiya'nın (Roma) zeytin ağaçları altına varıncaya kadar dinlenmeyeceğiz" (Göksun ve Salihi, 2018, s. 53-54)

Yeni kurulan bu dergi IŞİD terör örgütünün medya kolu olan Ebu Muhammed Furkan ve medya çalışanı Ebu Süleyman Şami gibi kişiler tarafından organize edilerek yayınlanmıştır. *Rumiya* dergisinin çıkarılması ile birlikte IŞİD terör örgütüne ait farklı dergiler tek çatı altında toplamaya çalışılmıştır. Ancak 2016 yılının Ekim ayında *Rumiya* dergisinin koordinatörü olan Ebu Muhammed Furkan ve 2017 yılının Mart ayında ise Ebu Süleyman Şami uluslararası koalisyon güçlerinin yaptığı operasyonlar sonucu öldürülmüştür. Bu gelişme, IŞİD terör örgütünün dijital dergi stratejisini olumsuz yönde etkilemiştir.

El Hayat Medya Merkezi tarafından 2016 yılının Eylül ayından günümüze kadar düzenli bir şekilde yayımlanan *Rumiya* dergisi 2017 yılının Haziran ayına kadar sekiz farklı dilde, bu tarihten sonraysa dokuz dilde yayımlanmıştır. *Rumiya* dergisi, *Dabiq* ve *Konstantınıyye* dergilerinden biçimsel açıdan farklıdır. *Dabiq* ve *Konstantınıyye* Dergilerinin kapak kısmında genellikle IŞİD terör örgütünün düşman olarak belirlediği kişi, kurum, kuruluş ve dini gruplar yer almıştır. Aynı zamanda bu dergilerde simgesel

anlatım ve göstergeler sık sık kullanılmıştır. Ancak Rumiya Dergisinde farklı bir yöntem izlenerek diğer dergilerinde görülen yöntemlerin dışına çıkmıştır. *Rumiya* dergisinin kapak kısmında düz anlam içeren somut görseller kullanılmıştır. (Bozkurt, 2019, s. 269-270)

Rumiya dergisinde karmaşık şekilde var olan veriler infografikler kullanılarak anlaşılır hale getirilmiştir. Bu infografik yöntemler sayesinde örgüt kendi yayınlamış olduğu görseller ile kendini olduğundan daha güçlü göstermeye çalışarak okuyucularını etkilemeye çalışmıştır. IŞİD terör örgütüne yapılan müdahale ve operasyonlar örgütün gerileyerek toprak kaybetmesine ve Yabancı Terörist Savaşçılar (YTS)'ların eskisi kadar örgüte destek vermemesine neden olmuştur. Bu gerileme IŞİD'in örgütsel söylemlerinde de çeşitli değişiklikler yol açmıştır. Örgüt bu soruna çözüm bulmak amacıyla dünyanın farklı coğrafyalarında yaşayan örgüt mensuplarını "Yalnız Kurt" eylemlerine davet etmiştir. *Rumiya* dergisinde yapılacak olan eylemsel faaliyetlerin talimatları verilirken eylemin icra edileceği, silah erişimini olmadığı veya zor olduğu yerlerde eylemin hangi araçlara erişim sağlanabiliyorsa o araçlar aracılığıyla gerçekleştirilebileceği vurgulanmıştır. Eylem yapmak için illa ateşli silahlara gerek olmadığı, bıçak ve benzeri araçlar aracılığı ile de eylem gerçekleştirilebileceği belirtilmiştir. Bunu desteklemek amacıyla dergide bıçak ve kamyon görselleri kullanılmıştır. (Göksun ve Salihi, 2018, s. 57)

3.9.4. En-Nebe Dergisi

En-Nebe dergisi IŞİD terör örgütünün kontrolü altına almış olduğu topraklarda 6 Nisan 2017 tarihinde Arapça olarak yayınlamaya başladığı dergidir. Arapça kökenli olan "nebe" kelimesi Türkçede haber veya rapor anlamına gelmektedir. Haftalık bir bülten gibi yayınlanan *En-Nebe* dergisi siyasal, toplumsal ve dini içerikli sorunlar hakkında çıkan yazılar aracılığıyla yerel halkı bilgilendirme amacı gütmüştür. Dergi kısa haberler ile okuyucularını hâkim olduğu topraklarda olup bitenler hakkında bilgilendirmeye çalışmıştır. Daha az olmakla birlikte uzun makalelere de yer verilmiştir.

Yayımlanan bu dergi içerik ve söylem açısından uyum içerisindedir. Dergide örgüt için önem taşıyan konular hakkında derinlemesine bilgi verilmeye çalışılmıştır. Haftalık olarak yayınlanan *En-Nebe* dergisinde güncel haberlere yer verilmiştir. İslam ve İslam ümmeti, aşiret bağları ve ümmetçilik, demokrasi ile mücadele, hicret ve

Müslümanların Darül-İslam'a göç etme gerekliliği gibi konular işlemiştir. Aynı zamanda örgüt militanları ile yapılan mülakatlara ya da örgüt mensupları tarafından gerçekleştirilen “Şehitlik Operasyonları” adı verilen eylemlerin haber haberlerine de yer verilmiştir. (Göksun ve Salihi,, 2018, s. 24)

Dergide çok keskin, ayrımcı bir dil kullanılmıştır. Örneğin İran'da Ayetullah Hümeyni'nin önderlik ettiği İslam Devrimi'nden sonra “Büyük Şeytan” ve “Küçük Şeytan” ayrımına dahi gidilmezken, IŞİD terör örgütü doğrudan beyaz ve siyah ayrımına gitmiştir. Tahakküm altına almış olduğu sözde Hilafet topraklarını beyaz olarak, bu topraklar dışından kalan yerleri ise siyah olarak nitelendirmiştir. Kendi toprakları dışında yaşayan herkesi düşman ve kâfir ilan etmiştir. Kendi topraklarının dışında kalan yerlerde İslamiyet'in yaşanamayacağını ileri sürülerek bundan ötürü kendi topraklarının dışında kalan yerler ile sürekli savaş halinde olunması ve bu bölgelerde sürekli olarak kaos ve kargaşanın hüküm sürmesi gerektiğini savunmuştur. Bu görüşü desteklemek üzere bazı hadisler örgütün görüşleri doğrultusunda kullanılmıştır. Böylece sözde Hilafet toprakları dışında yaşayan Müslümanlar İslam topraklarına hicret etmeye ve bu topraklarda gerçek İslam'ı yaşamaya davet edilmiştir. Dergide yayınlanan yazılara bakıldığında örgütün gerçekleştirmiş olduğu canlı bomba eylemlerinde sivil-asker ya da kadın-çocuk ayrımına gitmediği görülmektedir. Hilafet topraklarında yaşamayan veya hilafet topraklarına hicret etmeyi kabul etmeyen kişilerin tamamı müşrik ve düşman ilan edilmiştir. Örgüt bu doğrultuda İslam'ı referans alarak siyaset yapan Muhammed Mursi ve İsmail Haniyye gibi şahsiyetleri “Tağut” ilan etmiştir. (Göksun ve Salihi, 2018, s. 24-26)

Dergide Hilafet toprakları dışında gerçekleştirilen terör saldırılarına da yer verilerek elde edilen kazanımlardan söz edilmiştir. Örgütün hakimiyeti altındaki Müslümanların refah ve huzur içerisinde yaşadıklarını gösteren haberlere çokça yer verilmiştir. Aynı zamanda dergi editörü örgüte yeni katılan militanlar ile mülakatlar yapmış, yeni katılan bu kişilerin örgüte katılmak için ne çileler çektiklerini ve sözde İslam topraklarına katıldıktan sonra nasıl bir refah içinde yaşadıklarını göstermeye çalışmıştır.

IŞİD terör örgütü diğer dergilerinde olduğu gibi bu dergide de Türkiye'nin laik ve demokratik yönetim sistemini tağut ilan etmiştir. Türkiye'nin Osmanlı İmparatorluğu'nun duraklama ve gerileme döneminden bu yana sürekli olarak Batı

hayranlığının etkisi altında olduğu ve Batılı sistemlere bağlı kaldığı belirtilerek II. Dünya Savaşı'nın ardından NATO' ya üye olmasıyla birlikte Türk ordusunu Haçlı Ordusu haline geldiği ileri sürölmüştür. (Bozkurt, 2019, s. 275)

SONUÇ

Geçmişten günümüze kadar İslam dini içerisinde birçok mezhep, ekol, grup, örgüt vb. farklılıkların oluşmasının kırılma noktası Dört Halife döneminde gerçekleşmiştir. Kur'an'ı tebliğ eden Hz. Muhammet'in vefatından sonra İslam Devletinin başına sırasıyla Hz. Ebubekir, Hz. Ömer, Hz Osman ve en son Hz. Ali geçmiştir. İlk üç halifenin suikastlar sonucu öldürülmesi ve daha sonra Hz. Peygamberin torunu Hz Hüseyin'in Kerbela'da Müslüman kişilerce öldürülmesi İslam dini içerisinde çeşitli ayrışmalara ve çeşitli fikir akımlarının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Hz. Hüseyin'in şehit edilmesi bu ayrışmayı ve fikir ayrılıklarını daha da derinleştirerek dönüşü olmayan bir boyuta kazandırmıştır.

Hız. Ali ile Muaviye arasında geçen Hakem Olayının gerçekleşmesinin ardından gelen Haricilik akımı, daha sonra Selefilik akımını doğurmuştur. 1258 yılından Moğolların Bağdat'ı işgal ederek, büyük Bağdat kütüphanesini yakması ve sahih olan kaynakların tamamını yok etmesi, ortaya çıkan Selefî akımı daha radikal bir boyuta sürüklemiştir. Muhammed Bin Abdülvehhab'ın Abbasiler döneminde yaşamış olan İbn-i Teymiyye'nin radikal ve keskin görüşlerinden ve İbn-i Teymiyye'nin İlhanlı Devleti'nin dinden çıktığına dair vermiş olduğu "Tatar" fetvasından etkilenerek Vehabilik mezhebini kurmuştur. Geçmişten günümüze ortaya çıkan radikal İslam terör örgütleri bu akım ve ideolojik fikirleri benimseyip kullanarak varlıkları ile yaptıkları ve yapacakları eylemleri meşru hale getirmeye çalışmışlardır. El Kaide ile El Kaideden evrilen İŞİD terör örgütü bu mezhep, fikir, ideoloji, inanç ve uygulamaları benimseyerek kendisi ve eylemlerini meşru hale getirmeye çalışmıştır. Özellikle İbn-i Teymiyye'nin vermiş olduğu Tatar fetvasını, günümüzde ortaya çıkan İŞİD terör örgütü kendisinin meşruluğu için referans almıştır.

Yakın tarihimizde gündemi epey meşgul eden ve birçok kişi tarafında yakın tarihte kurulup ortaya çıktığı zannedilen İŞİD terör örgütünün kökleri 1979'lu yılların sonlarına Kâbe Baskını, İran Devrimi ve Sovyet-Afgan mücadelesine dayanmaktadır. İŞİD terör örgütünü El Kaide ve diğer radikal terör örgütlerinden ayıran temel özellik belirli bir toprak parçasını tahakkümü altına alarak örgütsel yapılanmayı aşip devlet

yapısına bürünmeyi hedeflemiş olmasıdır. IŞİD terör örgütü ilk başta 1999 yılında Ebu Musab el Zerkavi tarafından Tevhid ve Cihad Örgütü olarak kurulmuştur. Zerkavi 1999 yılı yani Tevhid ve Cihad örgütü kurmadan önce Usame Avad Bin Ladin'e duymuş olduğu sempatiye karşı kendi fikirlerine gereken desteği bulamadığı için kendi örgütünü kurmuştur.

11 Eylül saldırısını El Kaide'nin üstlenmesinin sonucunda Afganistan'ın ve akabinde Irak'ın ABD tarafından işgal edilmesiyle birlikte Zerkavi örgütü Irak'ın kuzeyine taşıyarak ABD ile mücadele etmiştir. Irak'taki kaos ve kargaşa ortamının varlığı, yönetimdeki boşluk ve ABD'nin Saddam Hüseyin ve rejimini yıkması, yerine Geçici Koalisyon Hükümetini kurması ve bu Geçici Koalisyon Hükümetinin daha önce Şii ve Kürtlere yapılan muamelenin tam tersini Sünnilere yapması, Tevhid ve Cihad örgütünün kısa sürede gelişip büyümesine yol açmıştır. Zerkavi ve örgütünün gerçekleştirmiş olduğu faaliyetler ve almış olduğu destek, 2004 yılında Usame Bin Ladin'in, Zerkavi ve örgütünü El Kaide ile bağlantılı hale getirmesi ile sonuçlanmıştır.

2004 yılında Tevhid ve Cihad Örgütü, Irak El Kaidesi adını almıştır. Zerkavi'nin ölümünden kısa bir süre sonra, 2006 yılında Irak İslam Devleti adını alan örgüt Sünni aşiretlerin kurmuş olduğu ve ABD tarafından hem maddi hem de manevi olarak desteklenen Sahva Konseyi tarafından epeyce zayıflatılmıştır. Ancak 2009 yılında ABD'nin Irak'tan çekilmesiyle birlikte Geçici Koalisyon Hükümeti yerini Şii ve Kürtlerin çoğunlukta olduğu Maliki yönetimine bırakmıştır. Sahva Konseyi üyelerinin Irak Ordusu'na alınmaması, Maliki hükümetinin Sünnilere güvenmemesinden ötürü Sünnilere politik adli ve sosyal hayatta eşit haklar vermemesi, masum sivil Sünnilerin Irak ordusunca katledilmesi, Şii silahlı grupla tarafından sünnilerin birer potansiyel terörist ilan edilerek tutuklanmasına ve katledilmesine göz yumması gibi nedenlerden ötürü Sünniler Maliki yönetimine karşı silahlı direnişe geçmişlerdir. Zayıflayan örgüt Şii-Sünni mezhepsel çatışmasını, yönetimdeki istikrarsızlığı ve Sünnilere yapılan zulmü lehine kullanarak güçlenmeye başlamıştır. Arap Baharı'nın Suriye'ye gelmesiyle başlayan iç karışıklıktan faydalanan örgüt Suriye'de de toprak ele geçirerek 2013 yılında adını Irak ve Şam İslam Devleti olarak değiştirmiştir. Örgüt, adını değiştirmesini, fikir ideoloji inanç ve uygulamalarını kabul etmeyen El Kaide ile bağlantısını koparmış ve El Kaide'ye karşı mücadele içerisine girmiştir. 2014 yılında ise İslam Devleti ve Halifelik ilan edilmiş, hilafet makamına Bağdadi getirilmiştir. Geniş toprakları

tahakkümü altına alan IŞİD, bölgesel bir terör örgütü olmaktan çıkarak küresel çapta bir tehdit unsuruna dönüşmüştür.

Irak ve Suriye'deki kargaşa ortamından faydalanarak hızlı bir şekilde büyüyen IŞİD terör örgütü küresel çapta bir tehdit unsuru oluşturmaya başlamıştır. Kısa zaman içerisinde hızlı bir şekilde geniş alana yayılan IŞİD terör örgütünü durdurmak için ABD öncülüğünde askeri alanda uluslararası bir koalisyon kurulmuştur. IŞİD ele geçirdiği toprakların büyük çoğunluğunu Uluslararası Koalisyon gücünün gerçekleştirdiği ortak harekât ve operasyonlar sonucunda kaybetmiştir. IŞİD terör örgütü Suriye'nin doğusunda, Lübnan'ın doğusunu, Yemen'de küçük bir bölgeye, Libya'da Nijerya'da Boko Haram örgütünün IŞİD'e biat etmesi sonucu dolaylı olarak Nijerya'nın Kuzey bölgesine, Mısır'da Ensar Beyt el-Makdis örgütünün IŞİD'e biat etmesiyle birlikte dolaylı olarak Sina bölgesinde halen varlığını sürdürmektedir.

IŞİD terör örgütünün diğer radikal terör örgütlerine göre kısa zamanda büyüüp geniş toprak parçalarını ele geçirmesi, halen varlığını sürdürmesi ve büyük yankı uyandırması çok sayıda incelemeye konu olmuştur. Yapılan araştırmalar neticesinde IŞİD terör örgütünün Afganistan'dan Irak'ın kuzeyine gelmesi ve Iraktaki mevcut ortamı lehine kullanmasının örgütün güç kazanmasında önemli bir rol oynadığı tespit edilmiştir. Irak'ta var olan istikrarsız yönetim ve daha sonrasındaki yönetim boşluğu, kaos ve kargaşa ortamı, Sünnilerin hem ABD askerleri, hem de Iraklı Şii ve Kürtler tarafından baskı altında tutulması ve vahşice katledilmesi gibi olaylar IŞİD terör örgütünün kısa sürede büyüüp gelişmesine neden olmuştur. Örgüt ABD'nin Irak'tan çekilmesinden sonra ise Şii- Sünni mezhepsel çatışmasını körükleyip ayakta tutmuş ve bu ortamdan yararlanarak varlığını sürdürmeye çalışmıştır.

IŞİD'in diğer terör örgütleri gibi örgüt yapılanması yerine devlet yapılanmasına bürünmesi kısa sürede büyüüp taraftar kazanmasını sağlamıştır. Örgüt üyeleri diğer terör örgütleri gibi gizlenme gereksinimi duymamışlardır. Buldukları bölge herkes tarafından bilinmektedir. İslam'ın kutsal kitabı Kur'an-ı Kerim'in ayetlerini ve Hz. Muhammet'in hadis ve sünnetlerini kendi siyasi sosyal, ekonomik ve küresel çıkarları doğrultusunda yorumlayarak Müslüman toplulukların dini duygularını kullanmışlardır. IŞİD terör örgütünün kısa sürede geniş alanları ele geçirmesindeki bir başka nedense militanları yetiştiren kişilerin eski Irak ordusu, özel kuvvetleri ve

İstihbarat mensuplarından oluşmasıdır. IŞİD militanları genellikle eğitimli kişilerden oluşmaktadır.

Ele geçirilen topraklarda el koyduğu petrol kuyuları, yeraltı kaynakları, tarihi eserler ve Müslüman olan ve olmayanlardan alınan vergiler sözde kurulan *de facto* devletin ekonomisini oluşturmaktadır. Yine aynı şekilde ele geçirilen taşınabilir tarihi eserlerde genel olarak ABD ve Batılı ülkelere satılmaktadır. Her ne kadar emperyalist ülkeleri düşman olarak görse de IŞİD'in elde ettiği ekonomik değer taşıyan malları emperyalist ülkelere satması ve para birimi olarak doları kullanması dikkat çekmektedir. IŞİD'in ekonomisi diğer radikal terör örgütlerinden daha güçlü olmuştur. IŞİD terör örgütü diğer radikal terör örgütlerinin her bir militana günlük verdiği ücretin neredeyse iki katını ödemesinden ötürü diğer radikal terör örgütü militanlarının IŞİD terör örgütüne akın etmelerini sağlamıştır. IŞİD terör örgütünün militanlara ücretlerini dolar olarak vermesi de dikkatleri çekmektedir. Aynı şekilde Irak ve Suriye'de Sünni yerel halkın var olan rejime yabancılaşması itici faktörlere maruz kalması ve hükümetlere duyduğu kin, nefret ve intikam duygusu IŞİD terör örgütünü çekici hale getirmiştir.

IŞİD terör örgütünün diğer radikal terör örgütlerine göre daha popüler ve militan sayısının fazla olmasının nedeni sanal dünyayı çok başarılı bir şekilde kullanmasıdır. Örgüt sanal âlemde, sosyal medya programlarında ya da internet sitelerinde başarılı bir propaganda faaliyeti sürdürmüştür. Gerek bulunduğu bölgede gerek başka bölgelerde Müslümanlara yapılan zulümleri kullanarak Müslümanların dini duygularını toplum mühendisliği yöntemiyle kendi çıkarları doğrultusunda kullanmıştır. Sanal âlemlerde ve sosyal medya ortamlarında paylaşılan fotoğraf ve videoları hadis ve ayetler ile destekleyerek yaptıkları eylemleri meşru göstermiş, farklı coğrafyalardan örgüte militan temini sağlamıştır.

IŞİD terör örgütü her ne kadar bir İslam Devleti olduğunu iddia etse de ideolojisine, fikrine ve uygulamalarına bakıldığında İslam dinini dünya çapında yüceltmek yerine İslam dininin şiddet ve terör dini olduğu algısını güçlendirdiği görülmektedir. İslam Devleti olduğu kabul edilse dahi İslam Devletinin Müslümanları koruması, gözetmesi yapılan zulümlere karşı gelmesi gerekmektedir. Ancak IŞİD terör örgütü bunun tam tersine Müslümanları katletmekte, dünyanın farklı bölgelerindeki Müslümanlara yapılan zulümleri göz ardı etmekte, İslam karşıtı olanların istekleri doğrultusunda hareket etmektedir. Aynı zamanda IŞİD terör örgütünün elinde bulunan

silah, mühimmat, teçhizat, araç ve gereçlerin birçoğunun düşman ilan ettiği ABD'ye ait olması da dikkat çekmektedir.

1960'lı yıllarda Arap coğrafyasında sömürgeci devletlerin etkisinin azalması ile birlikte tam bağımsızlığına kavuşan Arap ulus-devletleri yavaş yavaş kalkınmaya başlamıştır. Bununla birlikte bölgede nüfus da hızlı bir şekilde artmıştır. Ancak kalkınma oranı nüfus artış hızına yetişemediğinden ötürü yetişen nesiller eğitim, sağlık, sosyal yaşantı ve ekonomik koşullardan yeterince faydalanamamışlardır. Nüfus artışının fazla olması işsizlik oranını arttırmıştır. Eğitimsiz ve işsiz yetişen genç nesillerin kandırılması ve istenilen yönde hareket ettirilmesi kolay hale gelmiştir. Genç eğitimsiz ve işsiz gençlerin kolay bir şekilde provoke edilebilir olması terör örgütlerinin işine gelmiştir. Terör örgütleri bunu fırsat bilerek kendi lehlerinde kullanmaktadırlar. IŞİD terör örgütü bu fırsatı en iyi şekilde kullanan terör örgütü olmuştur. Genç eğitimsiz ve işsiz gençlerin dini duygularını kullanarak gençleri kendi istekleri doğrultusunda kullanmıştır.

Müslüman gençlerin terör örgütüne katılmalarında birçok itici ve çekici faktör bulunmaktadır. Müslüman dünyasına liderlik yapacak bir devletin ya da bir kuruluşun bulunmaması bu faktörlerden biridir. Keza aynı şekilde Müslüman devletlerin arasında bir birliğin bulunmaması da önemli bir faktördür. Müslüman ülkeler ellerindeki imkân ve kaynakları verimli bir şekilde kullanamadıklarından ötürü gelişmemektedir. Gelişemeyen ülkelerde yetişen kişiler sosyal yaşam, eğitim, sağlık, altyapı ve ekonomik bakımdan yetersiz olan bir yerde yaşamaktansa refahı yüksek olan bölgelere göç etmeyi tercih etmektedir. Haliyle bu ülkelerde yetişen kişiler beyin göçü ile daha gelişmiş ülkelere gitmektedir.

Günümüzde IŞİD terör örgütü ele geçirdiği toprakları kaybederek zayıflamıştır. Ancak IŞİD terör örgütü tam manasıyla bitirilememiştir ve yakın gelecekte de bitirilmesi pek mümkün görünmemektedir. Bunun nedeni kaynağı kesin olarak bilinmeyen kişi, grup veya organizasyonlardan alınan yardımlardır. Jeopolitik açıdan büyük öneme sahip olan Ortadoğu'nun içinde bulunduğu kargaşa ortamından çıkarları doğrultusundan faydalanmak isteyen kişi, grup veya organizasyonların kim olduklarının bilinmediğinden, bu yardımların önünün kesilmesi pek mümkün değildir.. Ayrıca tezimizde belirttiğimiz gibi IŞİD terör örgütü Şii-Sünni çatışmasını kullanmış, diri tutmuştur. Aynı zamanda IŞİD istikrasız yönetimlerin bulunduğu ve bundan ötürü

kaos ve kargaşanın hâkim olduğu bölgelere konuşlanmış, büyüyüp gelişmiştir. Genel olarak IŞİD'in faaliyet gösterdiği ülkelerde istikrarlı hükümetlerin kurulması için Sünnilere karşı uygulanan politikaların değiştirilmesi veya yumuşatılması gerekmektedir. Irak ve Suriye'de istikrarlı yönetimler kurulmalı ve bu ülkelerdeki etnik ve mezhepsel çatışma dinamikleri ortadan kaldırılmalıdır. Mezhep çatışması ve istikrarsız yönetimden ötürü ortaya çıkan kaos ve kargaşa ortadan kesin bir şekilde kaldırılmadığı sürece IŞİD terör örgütünü ortadan tamamen kaldırmak pek mümkün değildir. IŞİD'in varlığını sürdürmesinin bir diğer nedeni ise IŞİD terör örgütüyle doğrudan veya dolaylı yoldan bağlantılı küçük küçük yapılanmaların varlığıdır. Bu küçük yapılanmalar hemen hemen her bölgede bulunmaktadır. IŞİD terör örgütünün varlığı sona erse bile bu küçük yapılanmaların şiddet eylemlerini bağımsız olarak sürdürmeleri beklenebilir. Sonuç olarak IŞİD ve onunla bağlantılı örgütlerin yakın gelecekte varlıklarını farklı ölçeklerde de olsa sürdürmeleri beklenebilir

KAYNAKÇA

- 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu, m. (1991, Nisan). Terörle Mücadele Kanunu. *3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu*. Ankara, Türkiye.
- Abedin, M. (2006, Mart 28). *Mujahideen Shura Council in Iraq: Fact or Fiction?* Şubat 20, 2021 tarihinde The James Town Foundation Global Research& Analisy: https://jamestown.org/program/mujahideen-shura-council-in-iraq-fact-or-fiction/#.V8sF9_mLSt8 adresinden alındı
- Abu Ayyub Al Masri. (2013, Aralık 24). Şubat 20, 2021 tarihinde Global Security: http://globalsecurity.org/security/profiles/abu_ayyub_al-masri.html adresinden alındı
- Abubaker, S. S. (2020). IŞİD'in İdeolojisi: Cihadi Selefilik. *Lectio Socialis*, 101-109.
- Ağar, A. (2015). *Işid ve Irak*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Akkurt, M. (2005). *Afganistan 'ın Yapılanmasında Siyasi ve Ekonomik Stratejiler*. İstanbul:IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Aksoy, E. (2016). Daiş Ve Suriye Savaşında Daiş'in Rolü. *Uluslararası Politik Araştırmalar Dergisi*, 29-42.
- Aldirmaz, Y. (2017). Terör Ve Ortadoğu: El Kaide, Hizbullah, Işid. *Ege Üniversitesi*, 1-43.
- Al-Golani. (2015, Mayıs 28). A. M. Nusra leader: Our mission is to defeat Syrian regime. (Aljazeera, Röportaj Yapan)
- Aljazeera. (2016, Ağustos 11). *Trump: IŞİD'i Obama kurdu!* Mart 2, 2021 tarihinde Al Jazeera: <http://www.aljazeera.com.tr/haber/trump-isidi-obama-kurdu> adresinden alındı
- Al-Qarawee, H. (2013, Mart). *Al-Qaeda Sinks Roots in Mosul*. Nisan 07, 2021 tarihinde <https://www.al-monitor.com/pulse/originals/2013/10/al-qaeda-mosul-iraq-sunnis-minorities.html> adresinden alındı
- Altaş, G. (2017, Haziran 21). *Dr. Çifçi: IŞİD'in ömrü 5, ideolojisi yüzlerce yıllık*. Mayıs 15, 2021 tarihinde RÜDAW: <https://www.rudaw.net/turkish/interview/21062017> adresinden alındı
- Altınçekiç, S. (2005). *İyi Müslüman, Kötü Müslüman; Amerika, Soğuk Savaş ve Terörün Kökenleri, Mahmood Mamdani için satıcı açıklaması*. 1001 Kitap.

- Apak, A. (2013, Aralık 4). *Selefilik ve Selef kavramını*. Mayıs 11, 2021 tarihinde Dünya Bizim: <https://www.dunyabizim.com/etkinlik/adem-apak-selefilik-ve-selef-kavramini-anlatti-h15301.html> adresinden alındı
- Ataman, M., & Gökcan, Ö. (2012). Bush Dönemi Amerikan Dış Politikası: Bir Aşırı-Yayılmacılık Denemesi. *Akademik İncelemeler Dergisi (Journal of Academic Inquiries)*, 199-230.
- Avcı, İ. (2006). El Kaide Tehdidi ile Mücadele. *Polis Bilimleri Dergisi*, 95-117.
- Ayaydin, M. (2017, Şubat 14). *El-Kaide Ve Kuruluş Süreci*. Aralık 5, 2020 tarihinde İlim ve Medeniyet: <https://www.ilimvemedenyet.com/el-kaide-ve-kurulus-sureci.html> adresinden alındı
- Aydoğan, M. (2015). İnhiraf Kirilma. *Tesam Akademik Dergisi*, 179-184.
- Bal, M. (2003). *Savaş Stratejilerinde Terör*. İstanbul: IQ Yayınları.
- Balkan, S. (2018). *Deaş'ın İHA Stratejisi: Teknoloji Ve Yenilikçi Terörizmin Yükselişi*. İstanbul: Seta Yayınları.
- Barrett, R. (2014, Mart 15). *Foreign Fighters and Transnational Jihad in Syria*. The Soufan Group: <http://soufangroup.com/wp-content/uploads/2014/06/TSG-Foreign-Fighters-in-Syria.pdf> adresinden alınmıştır
- Bbc. (2014, Eylül 3). *UK Paying Experts To Tuild Islamic State War Crimes Case*. Mart 21, 2021 tarihinde Bbc: <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-29052475> adresinden alındı
- Bbcnews. (2017, Aralık 22). *Who Are Somalia's Al-Shabab?* Bbcnews: <https://www.bbc.com/news/world-africa-15336689> adresinden alınmıştır
- Bbctürkçe. (2015, Nisan 2). *Irak: Tikrit'te Zafer Kazandık*. Mart 10, 2021 tarihinde Bbc Türkçe: bbc.com/turkce/haberler/2015/04/150401_irak_tikrit_aciklama adresinden alındı
- Beccaro, A. (2018). Modern Irregular Warfare: The ISIS Case Study. *Small Wars & Insurgencies*, 207-228.
- Bektaş, M. H., & Gündoğdu, A. Y. (2019). IŞİD'in Hibrit Savaş Stratejileri: Hibrit Savaş Konsepti Perspektifinden. *International Journal of Politics and Security*, 25-56.
- Bergen, P. L. (2001). *Holy War Inc—Inside the Secret World of Osama bin Laden*. London: PhoenixYayınları.

- Bilbilik, E. (2004). *İç Yüzü ve Perde Arkasıyla NATO – İstanbul Zirvesi ve Geniş Ortadoğu*. İstanbul: Otopsi Yayınları.
- Bilgiç, S. (2016, Mayıs 10). *Terör Ve Terörle Mücadele*. Eylül 5, 2020 tarihinde Bilgesam: http://www.bilgesam.org/Images/Dokumanlar/0-167-2014062446turkiyenin_vizyonu07.pdf adresinden alındı
- Bozan, F. (2018). *İslâm Dünyasındaki Radikal Örgütler Üzerine Bir Değerlendirme*. Bartın: Bartın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı.
- Bozbaş, G., & Akgün, B. (2013). Arap Dünyasında Siyasi Selefizm ve Mısır Örneği. *Akademik OrtaDoğu Dergisi*, 1-38.
- Bozkurt, İ. (2019, Mayıs 14). Daeş Terör Örgütünün İdeolojisi Ve Yöntemi. *Daeş Terör Örgütünün İdeolojisi Ve Yöntemi*. Ankara, Türkiye: Polis Akademisi.
- Bozkurt, M. İ. (2016). Selefiliğin Tarihsel Gelişimi Ve Felsefi Altyapısı. *Tesam Akademi Dergisi*, 9-52.
- Brzezinski, Z. (2005). *Büyük Satranç Tahtası*. İnkılap Yayınları.
- Burke, J. (2004). *El Kaide Terörün Gölgesi*. İstanbul: Everest Yayınları.
- Burns, J. F. (2006, Haziran 8). *U.S. Strike Hits Insurgent at Safehouse*. Şubat 20, 2021 tarihinde The New York Times: <https://www.nytimes.com/2006/06/08/world/middleeast/08cnd-iraq.html> adresinden alındı
- Bush'un stratejisi netleşti. (2007, Ocak 10). Mart 25, 2021 tarihinde BbcTurkhis: http://www.bbc.co.uk/turkish/news/story/2007/01/070110_bushiraq.shtml adresinden alındı
- Büyükkara, M. (2012). *Vehhabilik*. Haziran 15, 2021 tarihinde Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi: <https://islamansiklopedisi.org.tr/vehhabilik> adresinden alındı
- Büyükkara, M. A. (2004). *İhvan'dan Cüheyman'a: Suudi Arabistan ve Vehhabilik*. İstanbul: Rağbet Yayınları.
- Büyükkara, M. A. (2010). *İslam Mezhepler Tarihi*. Eskişehir: Nobel Yayınevi.
- Büyükkara, M. A. (2014). Tarihte ve Günümüzde Selefiler. *Dergipark*, 484-524.
- Büyükkara, M. A. (2018). *İhvan'dan Cüheyman'a Suudi Arabistan ve Vehhabilik*. Klasik Yayınları.

- Cafarella, J. (2014). *Jabhat Al-Nusar in Syria an Islamic Emirate for Al-Qaeda*. Washington: Institute For The Study Of War.
- Cancian, M. F. (2017). Tactics, Techniques, and Procedures of the Islamic State. *Military Review*, 52-61.
- Carter, Maher, S., & Neumann, P. (2014). Greenbirds: Measuring Importance and Influence. *London: ICSR*, 1-34.
- Cengil, M., & Aydın, A. R. (2014). IŞİD (Irak Şam İslam Devleti): Psikopolitik Ve Teolojik Bir Değerlendirme. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 51-63.
- Chossudovsky, M. (2010). *Amerika'nın Terörizme Karşı Şavaşı*. İmge Yayınları.
- Cockburn, P. (2008, Aralık 01). *Irakta Şii-Sünni Kavgasını Kim Kazandı?* Mart 27, 2021 tarihinde International Press Media: <http://www.pressmedya.com/yazar/patrick-cockburn/1291/irakta> adresinden alındı
- Cockburn, P. (2014, Haziran 11). *Mosul emergency: Anarchy in Iraq as militants seize northern capital and free 1,200 prisoners in jail break*. Nisan 2, 2021 tarihinde Independent: <https://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/militants-seize-key-sections-iraqi-city-mosul-and-free-1-000-people-prison-break-9520982.html> adresinden alındı
- Coll, S. (2004). *Ghost Wars: The Secret History of the CIA, Afghanistan, and Bin Laden*. Penguin Yayınları.
- Content, C. (2012, Mayıs 7). *Research: Al-shabaab's Leadership Hierarchy And Its Ideology*. Temmuz 5, 2021 tarihinde Horn Affaris: <https://hornaffairs.com/2012/05/07/research-al-shabaabs-leadership-hierarchy-and-its-ideology/> adresinden alındı
- Corera, G. (2004). Unraveling Zarqawis al Qaeda Connection. *The Jamestown Foundation*, 257-258.
- Cronin, A. K. (2015, Mart-Nisan 1). *IŞİD Terör Örgütü Değildir erörle Mücadele Neden Son Cihatçı Tehdidi Durduramaz?* Nisan 8, 2021 tarihinde Foreignaffairs: <http://www.foreignaffairs.com/articles/143043/audrey-kurth-cronin/isis-is-not-a-terrorist-group> adresinden alındı
- Csis. (2018). *The Evolution of the Salafi-Jihadist Threat Current and Future Challenges from*. Csis(Center for Strategic International Studies).

- Çetinsaya, G. (2005, Ocak 30). *Bölgesel Gelişmeler Söyleşileri*. Mart 24, 2021 tarihinde Seta: <https://www.setav.org/30-ocak-2005-irak-secimleri-sonrasi-irak/> adresinden alındı
- Çiftçi, E. B. (2017). Işid: Oluşum, Kuruluş Ve Devletleşme Süreci. *İstanbul Medeniyet Üniversitesi Ululararası İlişkiler Bölümü* , 44-58.
- Daver, B. (1969). *Çağdaş Siyasal Doktrinler*. Ankara: Doğan Yayınları.
- Davutoğlu, A. (2003). *Stratejik Derinlik: Türkiye'nin Uluslararası Konumu*. İstanbul: Küre Yayınları.
- Demir, C. K., Kavaklı, S., & Sert, A. (2020). *Irak Savaşında Abd Ordusu*. Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi Yayınları.
- Demir, H. (2016). *Selefiler Ve Selefi Hareketi Işid*. Ankara: 21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü (Özel Rapor).
- Demirtaş, C. (2015, Ekim 20). *Işid kim tarafından neden kuruldu?* Nisan 2, 2021 tarihinde İndigo: <https://indigodergisi.com/2015/10/isid-kim-tarafından-kuruldu/> adresinden alındı
- Deustschewelletürkçe. (2014, Ağustos 9). *Deustschewelletürkçe*. Mart 10, 2021 tarihinde Işid'e Karşı Taaruz: dw.com/tr/işide-karşı-taaruz/a-17843042 adresinden alındı
- Doğan, B. (2015). *Işid Gerçeği*. Konya: Sıradışı Akademi Yayınları.
- Duhaime, C. (2015). *The Twitter Terrorist: The Islamic State & the Age of the Digital Terrorist & Digital Terrorist Financing*. <https://www.duhaimeadvisory.com/wp-content/uploads/2015/05/White-Paper.pdf> adresinden alınmıştır
- Duman, B. (2013). *Irak İslam Devleti ve El-Nusra Cephesi Birleşiyor mu?* Mart 02, 2021 tarihinde Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi: <http://www.orsam.org.tr/tr/yazigoster.aspx?ID=4407> adresinden alındı
- Dursunoğlu, İ. (2017). Sosyal Medya Ve Siyasal Davranış İlişkisi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1579-1585.
- Eken, A. (2017). *Terör Örgütü Işid Ve Bölgesel Etkileri*. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Erdem, S. (2016). *Cihatçılar: El Kaide ve IŞİD'e Katılanların Hikayesi*. İstanbul: Yakın Plan Yayınları.

- Erdem, S. (2016). IŞİD ve El Nusra Terör Örgütlerinin Uluslararası Güvenlik Ve Sosyoloji Perspektifinden Karşılaştırılması. *Kırıkkale Üniversitesi, II. Uluslararası Ortadoğu Sempozyumu, Mayıs*, (s. 192-206). Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi.
- Erdin, M. (2014). *11 Eylül Saldırıları ve İslamofobi: ABD ve Avrupa'da Görülen İslam Karşıtı Eylem ve Hareketlerin Nedenleri ve Sonuçları*. İstanbul: Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Erdoğan, Ş., & Deligöz, E. (2015). Irak Şam İslam Devleti (IŞİD): Gücü ve Geleceği. *Savunma Bilimleri Dergisi*, 5-37.
- Erhan, Ç. (2004). ABD'nin Orta Asya Politikaları ve 11 Eylül'ün Etkileri. *Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü Dergisi*, 123-149.
- Esposito, J. (2003). *Unholy War: Terror in the Name of Islam*. Oxford University Press, 132-137.
- ez-Zerkavi, E. M. (2014). The return of Khilifah. *Dabıq*, 76-98.
- Fiğlali, E. R. (1997). *Haricilik*. İstanbul: İslâm Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı.
- Friedland, E. (2015). *The Islamic State. The Clarion Project Special Report*. Mart 23, 2021 tarihinde The Clarion Project: <https://clarionproject.org/the-islamic-state-isis-isis/>. adresinden alındı
- Gause, F. (2010). *The international relations of the Persian Gulf*. London: Cambridge Yayınları.
- Gerges, F. A. (2010). The Far Enemy Why Jihad Went Global. *Cambridge University*, 258.
- Gorman, S., Malas, N., & Bradley, M. (2014, Eylül 14). *Işid 'in zalim başarısının sırrı*. Nisan 14, 2021 tarihinde The Wall Street Journal: <https://www.wsj.com/articles/isidin-zalim-basarsnn-srr-1409744799> adresinden alındı
- Göksun, Y., & Salihi, E. (2018). *Deaş'in Medya Stratejisi*. İstanbul: Seta Yayınları.
- Guelke, A. (1995). *The Age of Terrorism and The International Political System*. London: Tauris Academic Studies.
- Gücenmez, B. (2014). Terörizmin Finansmanı: PKK, ETA Ve IRA Terör Örgütlerinin Karşılaştırılması. *Savunma Bilimleri Enstitüsü, Kara Harp Okulu, Ankara*, .

- Güler, R. T., & Özdemir, Ö. B. (2014). El Kaideden Post-Kaideye Dönüşüm :İşid. *Türkiye Ortadoğu Çalışmalar Dergisi*, 113-155.
- Hakyemez, C. (2003). İtikadı Mezheplerin Görüşlerini Hadislerle Temellendirme Gayretleri. *Gazi Üniversitesi Çorum İlahiyat Fakültesi*, 59-88.
- Hamidullah, M. (2019). *İslâm Peygamberi*. İstanbul: Beyan Yayınları.
- Hoffman, A. (2016). *The Islamic State's Use of Social Media: Terrorism's Siren Song in the Digital Age*. Ramat Aviv: INSS Yayınları.
- Hoffman, F. G. (2007). Conflict in The 21st Century: The Rise of Hybrid Wars. *Potomac Institute for Policy Studies*, 1-72.
- Homeoffice. (2017). *How Social Media Is Used To Encourage Travel To Syria And Iraq Briefing Note For Schools*. Nisan 20, 2021 tarihinde Homeoffice: <https://assets.centralnottingham.ac.uk/PDFs/How-Social-Media-is-Used-to-Encourage-Travel-to-Syria-and-Iraq.pdf?mtime=20160729105253> adresinden alındı
- İşcan, M. Z. (2005). Ehl-i Sünnet'te Dinî Bir Otorite Olarak Selef Fikrinin. *Ekev Akademi Dergisi*, 7-24.
- İşcan, M. Z. (2012). *Selefilik / İslami Köktencilğin Tarihi Temelleri*. İstanbul: Kitap Yayınevi.
- İşcan, M. Z. (2015). Tarih Boyunca Selefi Söylem. *İlahiyat Akademi Dergisi*, 1-14.
- Işıkli, A. (2010). *Amerika'nın Terörizme Karşı Savaşı*. İmge Yayınevi.
- Joscelyn, T. (2015, Nisan 1). *El Nusra Cephesi lideri İdlid'de cihatçı birliği vaaz etti*. Aralık 12, 2020 tarihinde Fdd'S Long War Journal: <https://www.longwarjournal.org/archives/2015/04/al-nusrah-front-leader-preaches-jihadist-unity-in-idlib.php> adresinden alındı
- Kaplan, E. (2013, Aralık 24). *Abu Hamza al-Muhajir, Zarqawi's Mysterious Successor (aka Abu Ayub al-Masri)*. Şubat 20, 2021 tarihinde Concil on Foreign Relations: <https://www.cfr.org/background/abu-hamza-al-muhajir-zarqawis-mysterious-successor-aka-abu-ayub-al-masri> adresinden alındı
- Karadsheh, J., Sciutt, J., & Smith-Spark, L. (2014, Eylül 12). *How foreign fighters are swelling ISIS ranks in startling numbers*. Nisan 01, 2021 tarihinde Cnn World: <https://edition.cnn.com/2014/09/12/world/meast/isis-numbers/index.html> adresinden alındı

- Karargazetesi. (2015, Kasım 10). *Rusya açıkladı: IŞİD militanı sayısı 80 bine yaklaştı*.
Mart 31, 2021 tarihinde Karar Gazetesi: <https://www.karar.com/rusya-acikladi-isisid-militani-sayisi-80-bine-yaklasti-52974#> adresinden alındı
- Katzman, D. K. (2008). *Iraq And Al Qaeda*. CRS Report for Congress.
- Kenndy, P. (2010). *Büyük Güçlerin Yükseliş ve Çöküşleri*. Türkiye: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Kepel, G. (2002). *Jihad: The Trail of Political Islam*. Harvard University Press.
- Keskinkaya, E. (2015). Irak ve Şam İslam Devleti'nin Yeni Medya Kullanımı. *Irak ve Şam İslam Devleti'nin Yeni Medya Kullanımı*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Çalışması.
- Kınık, H. (2005). *Teolojik Selefizmden Sosyolojik Selefizme*. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe Ve Din Bilimleri Anabilim Dalı İslam Felsefesi Bilim Dalı.
- Kirdar, M. J. (2011). Al Qaide in Iraq, Central for stratecig &İnternational Studies, Case study number 1,s.3. *Central for stratecig &İnternational Studies*, 2-12.
- Koçak, R. (2006). *Muhammed Abduh'ta Selefî Eğilimler*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlahiyat Anabilim Dalı İslam Mezhepleri Tarihi Bilim DalıYüksek Lisans Tezi.
- Kongar, E. (2016). *Küresel Terör ve Türkiye*. Remzi Yayınevi.
- Konstantınıye. (2015). Hilafet'le Savaşmak Riddet Midir? *Konstantınıye*, 4-8.
- Köstem, S. (2010). Orta Asya ve Kafkaslarda militan İslâm: el-Kaide etkisi. *Ortadoğu Etüdler*.
- Kubat, M. (2006). Hâriciliğin Doğuşunda Münâfikların Rolü. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 115-151.
- Kubat, M. (2017). Selefiyye İle Neo-Selefilğin Kesişen Ve Ayrişan Yönleri. *İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 124-142.
- Kuşcu, Y., & Ataman, M. (2012). Suudi Arabistan'daki Siyasal ve Toplumsal Hareketlerin. *Alternatİf Politika*, 3-7.
- Kutlu, S. (2000). *Türklerin İslamlaşma Sürecinde Mürcie Ve Tesirleri*. Haziran 16, 2021 tarihinde Tdk İslam Ansiklopedisi: <https://islamansiklopedisi.org.tr/murcie> adresinden alındı
- Kutlu, S. (2002). *İslam Düşüncesinde İlk Gelenekçiler*. Ankara: Otto Yayınevi.

- Kütüb-i Sitte, B., 1, F. a., & Şehadat9. (tarih yok). *Kütüb-i Sitte*. Polen Yayınları.
- Laqueur, W. (1977). Terrorism- Terörizm: Kavramsal Bir Çerçeve. *Boston: Little Brown and Company-, DergiPark*, 335-385.
- Laub, Z. (2016, Ağustos 10.). *Al Qaeda İn Iraq(İslamİc State İn Iraq And Greather Syrİa*. Şubat 19, 2021 tarihinde Council On Foreign Relations: <https://www.cfr.org/background/islamic-state> adresinden alındı
- Lenin, I. (2009). *Devlet ve Devrim*. Eriş Yayınları.
- Lİster, C. (2014, Aralık 1). “*Profiling the Islamic State*”. Mart 21, 2021 tarihinde Brookings İnstitution: https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2014/12/en_web_lister.pdf adresinden alındı
- Mamdani, M. (2005). *İyi müslüman, kötü müslüman: Amerika, Soğuk Savaş ve terörün kökenleri*. İstanbul: 1001 Kitap ve Yayınevi.
- Mango, M. (2005). *Türkiyenin Terör ile Savaşı*. Doğan Yayınevi.
- Mercan, F. (2006). *Savaşçının Dönüşü*. İstanbul: Doğan Yayınevi.
- Moussalı, A. (2009, Ocak). Wahhabism, Salafism And Islamism: Who Is The Enemy? A *Conflicts Forum Monograph*. Washinton-London-Beirut, Abd-England-Lebanon: American University of Beirut.
- Mstkisabelgeselkanalı. (2019, Temmuz 27). *Amerika Irak'I İşte Böyle İşgal Etti [4K Türkçe Altyazili Belgesel]*. Youtube: <https://www.youtube.com/watch?v=oO-jNiBHcBw> adresinden alınmıştır
- Napoleon, N. (2004). NV Terreur; de nieuwe economie. *Amsterdam, Arbeidersper*.
- Noman, B., & Blake, R. (2014). *Jabhat al-Nusra A Strategic Briefing*. London: Quilliam Foundation Report.
- Onaran, A. Ş. (1989). *Kamuoyu*. İstanbul: Haşmet Yayınevi.
- Onions, C. T. (1964). *The Shorter Oxford English Dictionar*. Aralık 29, 2021 tarihinde scientific research: [https://www.scirp.org/\(S\(czeh2tfqw2orz553k1w0r45\)\)/reference/referencespapers.aspx?referenceid=2952041](https://www.scirp.org/(S(czeh2tfqw2orz553k1w0r45))/reference/referencespapers.aspx?referenceid=2952041) adresinden alındı
- Orağlı, K. M. (2017). *Afganistan'da Direniş ve İslam*. İstanbul: Yöneliş Yayınları.
- Oran, B. (2013). *Türk Dış Politikası Cilt III: 2001-2012*. İletişim Yayınları.
- Özdağ, A. (2017). Doğu Afrika'da İngiliz Emperyalizmi:İngiltere'nin Sudan'ı İşgali (1896-1898). *Otam*, 117-148.

- Özdemir, Ç. (2016). Suriye’de İç Savaşın Nedenleri:Otokratik Yönetim mi, Bölgesel ve Küresel Güçler mi? *Dergipark*, 81-102.
- Özer, Y. (2018). Savaşın Değişen Karakteri: Teori Ve Uygulamada Hibrit. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 29-56.
- Özerkmen, N. (2004). Terör, Terörizm ve Radikal İslamcı Terör. . *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 247-265. .
- Özerveranlı, M. S. (2009). *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. Türkiye: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Özkan, M. (2008). *Emevîler Döneminde İktidar-Ulemâ İlişkisi*. Ankara: Ankara Okulu Yayınları.
- Öztürk, S. (2016). Küresel cihadın ortadoğu’daki gelişim sürecii. *Tasav Dış Politika Araştırmaları Merkezi, Makale No.23* <http://www.tasav.org/kuresel-cihadin-ortadoğu-daki-gelisim-surec>.
- Öztürk, S. (2019). Küresel Terör Örgütü el-Kaide’nin Gelişimi ve Ön Plana Çıkan Liderleri Bağlamında “Cihad” Anlayışının Geçirdiği Değişimler. *Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi*, 167-196.
- Peskes, E., & çevr:Çelenk, M. (2003). *18. Asırda Tasavvuf ve Vehhâbilik*. Bursa: Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi.
- Polat, İ. (2006). *11 Eylül Terör Saldırıları ve Amerika Birleşik Devletlerinin AfganistanMüdahalesi*. Isparta: Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Primakov, Y. (2004). *11 Eylül ve Irak’a Müdahale Sonrası Dünya*. Doğan Yayınevi.
- Rapoport, D. (2001). *The Fourth Wave: September 11 in the History of Terrorism*. Current History, Vol. 100 .
- Rapoport, D. (2006). *Modern Terror:History and Special Features”The Politics of Terrorism*. London: Routledge Press.
- Rapoport, D. C. (2004). The Four Waves of Modern Terrorism. *Attacking Terrorism: Elements fo Grand Strategy Washington DC: Georgetown University Press*, s.44-58.
- Ricks, T. (2014, Temmuz 29). *Lossing IraQ*. Mart 24, 2021 tarihinde PBS: <https://www.pbs.org/wgbh/frontline/film/losing-iraq/transcript/> adresinden alındı

- Rogin, J. (2014, Temmuz 10). “U.S. Ignored Warnings Before ISIS Takeover of a Key City”. Mart 23, 2021 tarihinde Daily Beast: <https://www.thedailybeast.com/us-ignored-warnings-before-isis-takeover-of-a-key-city> adresinden alındı
- Ross, D. G. (2017). *Radicalization: Social Media and the Rise of*. Nisan 2021, 2021 tarihinde Homeland Security Digital Library: <https://www.hsdl.org/?view&did=789039> adresinden alındı
- Roy, O. (2017). *Afganistan’da Direniş ve İslam*. Yöneliş Yayınevi.
- Rumman, M. E. (2014, Haziran 2). *El Kaide ile IŞİD arasındaki anlaşmazlığın boyutları*. Mart 10, 2021 tarihinde Al Jazeera: <http://www.aljazeera.com.tr/gorus/el-kaide-ile-isis-arasindaki-anlasmazligin-boyutlari> adresinden alındı
- Schapiro, A. A. (2015). *A Leaked Budget May Finally Show How the Islamic*. Nisan 07, 2021 tarihinde https://news.vice.com/en_us/article/a393vg/a-leaked-budget-may-finally-show-how-the-islamic-state-makes-its-money adresinden alındı
- Schmid, A., & Jongman, A. (1988). *Political Terrorism: A New Guide to Actors, Authors, Concepts, Data Bases, Theories, and Literature*. New Brunswick Press.
- Sciutto, J., Crawford, J., Carter, C. J., Smitt-Spark, Lister, C., & CNN. (2014, Eylül 12). *Cnn World*. Nisan 01, 2021 tarihinde ISIS can 'muster' between 20,000 and 31,500 fighters, CIA says: <https://edition.cnn.com/2014/09/11/world/meast/isis-syria-iraq/index.html> adresinden alındı
- Shinn, D. (2011). Al Sbahaab’s Foreign Threat to Somalia. *Foreign Policy Research Institute*.
- Sivrioğlu, U. T. (2013). İbn Teymiye’nin Siyaset, Hukuk Ve İktisat Teorisi. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*.
- Soussan, J. (1992). *Sustainable Development: Environmental Issues in the*. Essex: John Wiley Sons Publication.
- Stone, O., & Kuznick, P. (2021). *ABD'nin Gizli Tarihi*. Proil Yayınları.
- Stratejikİstihbarat. (tarih yok). Stratejikİstihbarat: <https://stratejikistihbarat.wordpress.com/tag/osama-bin-ladin/> adresinden alınmıştır

- Sunnahization. (2011, Ekim 28). *Guzurin Mujaahidai.3Gp*. Youtube:
<https://www.youtube.com/watch?v=VWCNdqwGU-M&t=2s> adresinden alınmıştır
- Szajkowski, B. (2011). Social Media Tools And The Arab Revolts. *Alternatif Politika*, 420-432.
- Şahin, M. (2008). *ABD'nin "Müslüman" Savaşçıları*. Akademik Ortadoğu Yayınları.
- Şahin, T. (2016). *Uluslararası Politikada Orta Doğu*. Barış Kitap ve Yayınevi.
- Şenol, D., Erdem, S., & Erdem, E. (2016). IŞİD Küresel Bir Terör Örgütü. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 277-292.
- Taştekin, F. (2016). *Karanlık Çöktüğünde & Işid - Din Adına Şiddetin Dünü Ve Bugünü*. Doğan Yayınevi.
- Tdk. (tarih yok). *Türk Dil Kurumu Sözlüğü*. Nisan 2021, 2021 tarihinde Türk Dil Kurumu Sözlüğü: <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı
- Teltik, M. (2020). *Deaş'ın Kodları*. Ankara: Gece Yayınları.
- TheGuardian. (2014, Haziran 7). *Irak'ta bir tutuklama IŞİD'in 2 milyar dolarlık cihatçı ağını nasıl ortaya çıkardı?* Nisan 07, 2021 tarihinde TheGuardian: <https://www.theguardian.com/world/2014/jun/15/iraq-isis-arrest-jihadists-wealth-power> adresinden alındı
- TheTelegraph. (2014, Ağustos 23). *How Isil is funded, trained and operating in Iraq and Syria*. Nisan 14, 2021 tarihinde The Telegrap: <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/iraq/11052919/How-Isil-is-funded-trained-and-operating-in-Iraq-and-Syria.html> adresinden alındı
- Thomas, G. (2016). *Gideon'un Casusları: Mossad Gizli Tarihi*. İstanbul: Koridor Yayınları.
- Trisa, & Ctid. (2016). *Threat Tactics Report: Islamic State of Iraq and the Levant*. Tradoc G-2 Ace Threats Integration.
- Turan, Ö. (2003). *Medeniyetlerin Çatıştığı Nokta: Orta Doğu*. İstanbul: Yeni Şafak Gazetesİ Yayınları.
- TürkDilKurumu. (tarih yok). *Terör Kavramı*. Tdk:
http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.581fb2d1ed5da6.66592938 adresinden alınmıştır
- Uçarkol, R. (2013). *Siyasi Tarih*. İstanbul: Dr Yayınları.

- Unreport. (2014). *The Islamic State in Iraq and the levant and the Al- Nusrah Front for the people of the levant: Report and recommendations submitted pursuant to resolution 2170*. Unreport.
- Unreport. (2017). *UN Security Council*.
Unreport(<https://www.un.org/press/en/2017/sc12679.doc.htm>).
- Varlık, A. B., & Bingöl, O. (2014). *Işid'e Karşı Olası Operasyonun Boyutlar: Stratejiler, Riskler, Öneriler*. Merkez Strateji Enstitüsü.
- Vice, N. (2014). *The Islamic State (full length) documentary video*. News Vice:
<https://news.vice.com/video/the-islamic-state-full-length> adresinden alınmıştır
- Weaver, M. A. (2006, Ağustos). The Short Violent life of Abu Musab al Zarqawi. *The Atlantic*, 153.
- Weimann, G. (2014). *New Terrorism and New Media*. Nisan 18, 2021 tarihinde Wilson Center: <https://www.wilsoncenter.org/publication/new-terrorism-and-new-media> adresinden alındı
- Weimann, G. (2017, Mart 13). *How Modern Terrorism Uses the Internet*. Mayıs 5, 2021 tarihinde Washington DC: United States Institute of Peace, Special Report: <https://www.usip.org/sites/default/files/sr116.pdf> adresinden alındı
- Weiss, M., & Hassan, H. (2016). *Işid: Terör Ordusunun İç Yüzü*. İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Whelan, R. (2005). *El-Kaidecilik İslam'a Tehdit, Dünya'ya Tehdit*. Ankara: Platin Yayınları.
- Woodcock, G. (2017). Anarşizm. *Dini Araştırmalar*, 550.
- Yaşar, İ., Zayif, V., & Terkan, A. (2015). El Nusra Cephesi. *Savunma Bilimleri Dergisi*, 39-64.
- Yayla, A. (1990). *Terörizm Üzerine*. Ankara: Liberte Yayıncılık.
- Yayla, A. (1990). Terörizm: Kavramsal Bir Çerçeve. *Dergipark*, 34-58.
- Yiğit, S. (2021). *Küresel Terörizm ve Neoselefilik*. Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Yörükhan, Y. Z. (1953). Vahhabilik. *Anadolu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 51-67.
- Zehra, M. E. (2006). *İslamda Siyasi, İtikadi ve Fıkhi Mezhepler Tarihi*. İstanbul: Harf Yayınları.

- Zelin, A. Y. (2013, Mart 8). “*Announcement on the Publishing of al-I’tiṣām Media Foundation – A Subsidiary of the Islamic State of Iraq – It Will Be Released Via New Statement From The Global Islamic Media Front*. Ağustos 3, 2021 tarihinde Jihadology: <https://jihadology.net/2013/03/08/new-statement-from-the-global-islamic-media-front-announcement-on-the-publishing-of-al-iti%E1%B9%A3am-media-foundation-a-subsidiary-of-the-islamic-state-of-iraq-it-will-be-released-via-gimf/> adresinden alındı
- Zelin, A. Y. (2014, Haziran 12). *The War between ISIS and al-Qaeda for Supremacy of the* . Nisan 1, 2021 tarihinde The Washington İnstitute: <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/return-sunni-foreign-fighters-iraq> adresinden alındı
- Zelin, A. Y. (2016, Ocak 15). *İslam Devletinin Bölgesel Metodolojisi*. Nisan 29, 2021 tarihinde The Washington İnstitute: <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/islamic-states-territorial-methodology> adresinden alındı